

СПИСАНИЕ ЗА БИБЛИОТЕЧНИ И ИНФОРМАЦИОННИ НАУКИ,
КНИГОЗНАНИЕ И ЛИТЕРАТУРНА ИСТОРИЯ

БИБЛИОТЕКА

ISSN 0861-847X • ГОДИНА XXVII (LXVI)

6•2020

РЕДАКТОР **ПЕТЪР ВЕЛИЧКОВ**

КОРИЦА **ГЕОРГИ ИВАНОВ**

ПРЕДПЕЧАТ **ЮЛИЯН ДОЙЧИНОВ**

ПЕЧАТНИ КОЛИ 7. ФОРМАТ 70/100/16. ТИРАЖ 200

НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“. 1037 СОФИЯ,
БУЛ. „ВАСИЛ ЛЕВСКИ“ 88

ТЕЛЕФОНИ НА РЕДАКЦИЯТА: 9183 220, абонамент и продажби 9183 136

E-mail: sp.biblioteka@nationallibrary.bg; P.Velichkov@nationallibrary.bg

ПЕЧАТНИЦА НА НБКМ. СОФИЯ, 2020

РЪКОПИСИ НЕ СЕ ВРЪЩАТ. ISSN 0861-847X

Превод и редакция на резюметата д-р Радослава Стефанова

На корицата: Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ – снимка Иван Добромиров

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

гл. ас. д-р Анка Стоилова
доц. д-р Анна Ангелова
гл. ас. д-р Бояна Минчева
д-р Ваня Аврамова
доц. д-р Васил Загоров
проф. д.и.н., д.н.к. Вера Бонева
Веселин Тодоров
проф. Владимир Ключев
Георги Бобев
д-р Джени Иванова
Елизабета Георгиев
доц. д-р Живка Радева
д-р Иван Заров
д-р Камелия Христова-Йорданова
доц. д-р Красимира Александрова
д-р Мариана Кирова
Петър Величков
проф. Роман Мотулски
д-р Руслан Иванов
д-р Силвия Найденова
ас. Силвия Филипова
доц. д-р Тодор Чобанов
доц. д-р Християн Атанасов
Юлия Карадачка-Симеонова

Всеки автор получава по 1 брой от списание „Библиотека“, в който е поместен негов текст. Хонорари се изплащат само на поръчани материали.

Приемен ден за автори – сряда от 14 до 15 часа.

Списание „Библиотека“ се издава от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Действителен собственик – Министерство на културата на Република България.

Марката „Библиотека“ е регистрирана и има рег. № 99063 от 05.09.2017 г.

Съдържание

COVID-19	Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ участва в годишната среща на Конференцията на националните библиотеки в Европа (CENL)
5–6	
	Нина Иванова Предизвикателствата в условията на епидемична обстановка. За работата на Отдел „Краезнание“ на Регионална библиотека „Априлов–Палаузов“ – Габрово
7–9	
140 г. от рождението на Й. Йовков	Радка Пенчева Кирил Гривек и неговите спомени за Йордан Йовков
10–16	
Събития	Антон Дончев получи почетния знак на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в чест на неговата 90-а годишнина
17–19	
	Бояна Минчева Д-р Петър Берон – европейски измерения на възрожденската личност
20–22	
	Камелия Христова-Йорданова „Перли в КОРОНАта“: Атласите на д-р Петър Берон (и Николай Павлович)
23–25	
	Александра Куманова, Милен Куманов За вечни времена една изключително полезна инициатива на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“: факсимилна и дигитална библиотека MAGNA PATRIOTICA
26–34	

Книгознание 35–45	<i>Петър Величков</i> Библиофилството и номерираните издания
Минало 46–50	<i>Румяна Пенчева</i> Сказките на Емануил Попдимитров
51–59	<i>Радка Пенчева</i> Д-р Васил Берон за моменти, събития и личности в българската история. Според книгата му „Археологически и исторически изследвания“
60–72	<i>Стоян Райчевски</i> Триумфалното пътуване на Българския екзарх Антим I от Видин до Цариград
Нови книги 73–83	<i>Александра Куманова, Николай Василев</i> Единство на многообразието
84–87	<i>Анжела Димчева</i> Моего страдание е скучно
88–91	<i>Яница Радева</i> „Клонка от мирта“: поетичният и женствен свят на Елисавета Шапкарева
92–103	Календар’2021
104–111	Показалци на статиите и на авторите в „Библиотека“ през 2020 г.
112	Талон за абонамент’2021

Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ участва в годишната среща на Конференцията на националните библиотеки в Европа (CENL)

“St. Cyril and Methodius” National Library participated in the annual meeting of the Conference of European National Librarians (CENL)

Summary

The Annual Meeting of the Conference of European National Librarians (CENL) was held online. On behalf of the “St. St. Cyril and Methodius” National Library participated a team led by the Director Assoc. Prof. Dr. Krassimira Alexandrova.

Key-words: CENL, “St. St. Cyril and Methodius” National Library, COVID-19.

Годишната среща на Конференцията на националните библиотеки (CENL) в Европа се проведе на 19 октомври т.г. за първи път онлайн поради ограниченията, които са наложени от пандемията COVID-19.

Доц. д-р Красимира Александрова, директор на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, участва в гласуването и утвърждаването на основните документи, които ръководят дейността на организацията. Тридесет и шест директори на национални библиотеки в Европа утвърдиха единодушно протокола от 33-ата годишна среща на Конференцията на националните библиотеки в Европа, годишния отчет на CENL за 2019 г., включително финансовия, годишен одит, и гласуваха бюджета за 2020 г. и проектобюджета за 2021 г. Сред участниците, от страна на Националната библиотека, бяха още заместник-директорите д-р Ваня Аврамова и Румяна Петрова, както и представители на различни направления. Те имаха възможност да се включат в онлайн дискусии по интереси в по-малки специализирани групи и да обменят опит с колегите си от цяла Европа.

На срещата беше представен план за действие и комуникации на CENL по време на пандемията, очертаха се основните предизвикателства пред националните библиотеки и произтичащите от тях възможности. Участниците обсъдиха темите за бъдещето на физическите пространства в националните библиотеки, предоставянето на дигитални услуги, дигиталното огромотяване на потребителите и преодоляването на дигиталното разделение, основано на възраст, социално положение, етническа принадлежност, географско положение, авторските права и предоставянето на онлайн достъп до ресурси, както и дистанционна работа на служителите в националните библиотеки, запазване и повишаване на качеството на услугите към потребителите.

Елизабет Нигеман, доскоро директор на Националната библиотека на Германия, представи фондация „Европеана” и сътрудничеството ѝ със CENL. Националните библиотеки на Литва и Австрия оповестиха резултатите от вече изпълнени проекти в рамките на гранта Елранд Колдинг Нилсен.

Два нови специализирани фонда бяха представени в рамките на CENL – фонд за справяне с последиците от COVID-19 и фонд за подпомагане на малцинствени групи.

В края на срещата станаха ясни и резултатите от проведено онлайн гласуване сред членовете на CENL за домакин на предстоящите годишни срещи на организацията:

- 2021 г. Национална библиотека на Белгия;
- 2022 г. Национална библиотека на Турция;
- 2023 г. Национална библиотека на Франция.

Конференцията на националните библиотеки (CENL) в Европа е организация, която насърчава и подпомага своите членове от 49 национални библиотеки в 45 европейски държави, сред които и България, да събират и съхраняват книжовното наследство на страната си и да го правят достъпно за потребителите в наши дни и в бъдеще.

Предизвикателствата в условията на епидемична обстановка

За работата на Отдел „Краезнание“ на Регионална библиотека „Априлов–Палаузов“ – Габрово

НИНА ИВАНОВА

Challenges in the work of the “Local History” Department of the “Aprilov–Palauzov” Regional Library of Gabrovo in an epidemic situation

Nina Ivanova

Summary

The paper presents the work of the “Local History” Department of the “Aprilov–Palauzov” Regional Library of Gabrovo during the 7 months period after the COVID-19 pandemic outbreak in Bulgaria. The libraries were closed and changes in the way the Department works were necessary.

Key-words: local history, pandemic, rare books, analytical description, digitalization.

Заради пандемията от COVID-19 много библиотеки в Европа и по света бяха принудени да затворят. Други въведоха ограничения за посещения и намалиха обхвата на услугите, които предоставят. Въпреки това почти всички библиотеки продължават да предлагат дистанционни услуги на читателите си и/или да наблегнат на други дейности, които не са пряко свързани с потребителите, но са не по-малко важни тя да предлага повече и по-качествени услуги. Габровската библиотека, и по-конкретно Отдел „Краезнание“, не прави изключение.

Във времето на обявеното в държавата извънредно положение, Библиотеката беше затворена за читатели. Библиотекарите работиха дистанционно по ретро-конверсията на краеведската картотека. В тази дейност се включиха библиотекарите от всички отдели и направления. За петте седмици, в които се наложи да се работи дистанционно, бяха въведени 12 476 записи от традиционните фиши в текстовия вариант, удобен за бързото им прехвърляне в краеведските бази данни.

Въпреки че на 18 май т.г. Библиотеката отвори врати за читателите си, по препоръка на Министерството на културата бяха наложени допълнителни ограничителни мерки. Отдел „Краезнание“ извършваше справки дистанционно. Повече от 25 % от всички справки, направени по краеведски теми до момента, са по имейл или телефон.

Тъй като достъпът до заемната за възрастни бе ограничен и заемането и връщането на библиотечни материали се извършваше на специално обособено работно място, фокусът на работа се насочи към дейностите по инвентаризацията на фон-

да на заемната. Всички колеги от Отдел „Краезнание“ взеха участие в талонирането на библиотечните екземпляри, предоставени на свободен достъп. Общият брой на отработените от тях часове по инвентаризацията е 561 (71 работни дни), като само от тях са талонирани около 18 500 екземпляра.

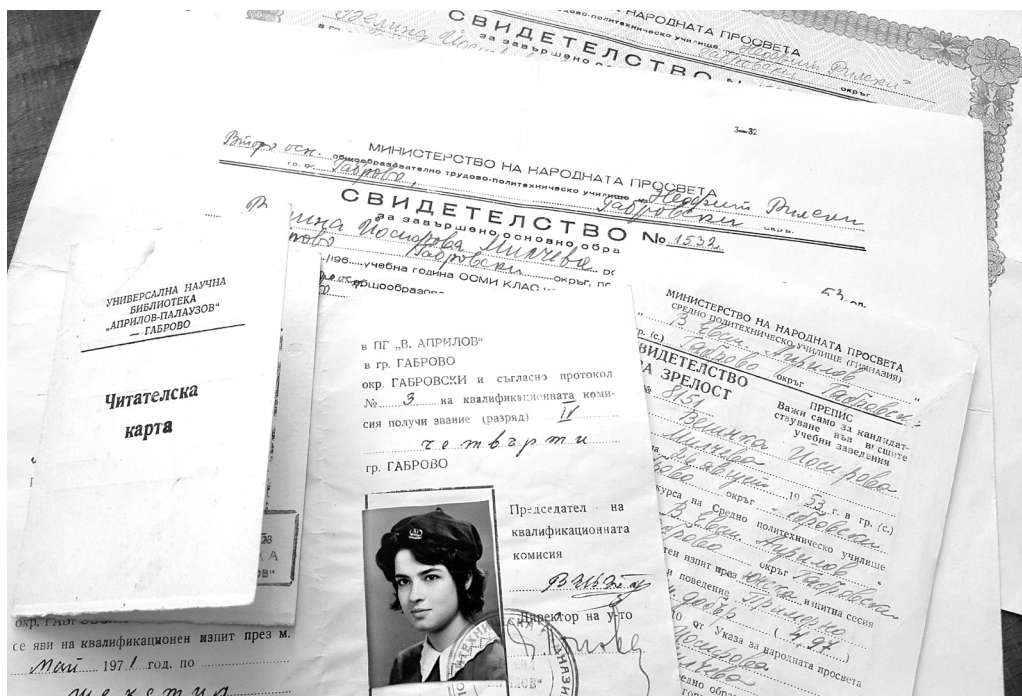
Поради извънредната епидемична обстановка посещенията за първите 9 месеца от годината в Отдела са по-малко от тези през 2019 г., но за сметка на това раздадената литература се е увеличила и почти достига количеството ѝ за цялата минала година. Освен това извънредните обстоятелства спомогнаха за по-интензивното въвеждане на аналитични описания в краеведските бази данни. За 2020 г. в базите, поддържани от Отдел „Краезнание“, са въведени повече от 12 600 библиографски описания, с което отново се надминава броят на описанията, въведени за цялата 2019 г.

Книги на чужди езици от колекцията „Старопечатни, редки и ценни издания“

Поради ограниченията вследствие на COVID-19 беше отделено повече време на колекцията „Старопечатни, редки и ценни издания“, обособена към Отдел „Краезнание“. Започна обработването на книгите на чужди езици, издадени до 1878 г., като за периода май–септември бяха обработени над 660 екземпляра на английски, руски, немски, италиански и румънски език. Направени са им пълни библиографски описания и са описани всички печати, приписки и физически особености на всеки един екземпляр.

Усилено продължава и работата по дигитализацията на книгите, издадени до 1944 г., които са от фонда на Отдел „Краезнание“. Дигитализираните страници от колегите в Дигиталния център към Библиотеката през тази година са 15 743. Освен това с 3376 страници нарасна и масивът от сканирани от библиотекарите в отдела статии с краеведска тематика от местния и централния печат. Освен дигитализираните статии от текущата периодика, бе прегледано изцяло и дареното на Библиотеката пъл-

Лични документи на Велина Милчева, дар от Йоанна Буковска-Давидова

но течение на списанието „Автокласика § Мотоциклети“ (2003–2019). Сканирани бяха и всички големи краеведски статии от някои централни вестници и списания, които подлежат на прочитване според схемата на съхранение на периодичните издания.

Библиотеката получи и ценно дарение от актрисата Йоанна Буковска-Давидова. Тя дари личния си архив и този на своята майка – известния габровски педагог, журналист и писател Велина Милчева. От този архив бяха описани и дигитализирани повече от 250 материала. Освен това бе обособен малък архив на актрисата към фонда на отдел „Краезнание“.

Продължава и планираната за годината работа на отдела. Беше изработен краеведски календар за 2021 г., включващ над 230 годишнини с местно и национално значение. Изработена бе и библиография на Библиотеката за периода 2010–2020 г., която включва 1096 библиографски описания. Те допълват библиографията „155 години Габровска библиотека“. Подготвят се и допълненията по летописа на Библиотеката за същия период във връзка с предстоящата й 160-годишнина.

Въпреки нетипичните и непознати до момента условия, в които работят библиотеките, Отдел „Краезнание“ на Регионална библиотека „Априлов–Палаузов“ съумя да се приспособи към обстановката и продължи своята дейност, като се стреми да удовлетворява потребностите на читателите си.

Кирил Гривек и неговите спомени за Йордан Йовков

РАДКА ПЕНЧЕВА

Kiril Grivek and his memories of Yordan Yovkov

Radka Pencheva

Summary

Today's forgotten marine writer Kiril Grivek (1896–1987) talks about his meetings with Yordan Yovkov in Varna and Sofia.

Key-words: Yordan Yovkov, Varna, stories, memory.

Писателят Кирил Гривек¹ е роден на 10 юни 1896 г. във Варна. Умира през 1987 г. в София.

Произхожда от семейство на търговец. Баща му е имал склад за дървен материал. Завършва френския колеж „Св. Августин“ в Пловдив, а след това висши търговски науки в Берлин. През 1923 г., след завършването на следването си, се завръща във Варна и намира града доста западнал. Това се дължи главно на факта, че варненското пристанище вече не товари жито от Добруджа, завзета от Румъния след Първата световна война. София ползва пристанището на Бургас, защото е по-близо със 111 км от варненското и плаща по-малко навло на железниците за превозване на товари.

Кирил Гривек и други ентузиазирани варненци решават да основат сдружение под името „Дом на изкуствата и печата“, което да организира културния живот в града. Уреждат се т.нар. художествени понеделници (три пъти в месеца), като един от тях е голям понеделник, а останалите малки. Поканени са редица музиканти и театralи: четири концерта изнасят Христина Морфова и Людмила Проконопа, гостуват Саша Попов, Московският художествен театър и мн.др. Така се раздвижава културният живот. По-далечната цел на това сдружение е изграждането на зала за културни цели.

Кирил Гривек започва литературната си дейност със стихове, които публикува в различни вестници и списания. От това време са и познанствата му с редица български писатели: в редакцията на сп. „Всеобщ преглед“ се запознава с народния поет Иван Вазов. С него се вижда и по-късно през годините до смъртта на Вазов. През 1932 г. Кирил Гривек напуска Варна и става чиновник в Дирекцията по печата, която е в състава на Министерството на външните работи и вероизповеданията. В книгата му „Страници на един живот“² откриваме някои данни

¹ Псевдоним на Кирил Илиев Добрев.

² Гривек, Кирил. Страници на един живот: Спомени и срещи. София: Българ. писател, 1987. 210 с.

за живота му. Ценно за нас е неговото признание: „Веднъж флотският офицер Сава Иванов, енергичен културен деятел, главен редактор на списание „Морски сговор“, ме срещна и ме покани за сътрудник. Поиска ми някакъв морски разказ, оплака се, че нашите писатели са съвсем чужди на морската белетристика. Написах разказа „Лоня“ и му го пратих, той веднага го помести. След това написах „Ястреб“, по-голям разказ, който обаче остана непубликуван“. От същата книга научаваме и за познанствата на К. Гривек с други наши писатели и културни дейци – Елин Пелин, Антон Страшимиров, Христо Смирненски, Кирил Христов, Константин Константинов, Александър Балабанов, Димитър Подвързачов, Д. Б. Митов, Асен Златаров, Н. О. Масалитинов и

Йордан Йовков

др. По това време Гривек е стопански съветник в Министерството на външните работи. Когато е отпечатан разказът му „Капитан ван Берген“, някои колеги го поздравяват, а други гледат с насмешка на литературните му занимания. Както той сам казва, сред дипломатите не се е ценяло заниманието с художествена литература. Затова Д. Б. Митов, на когото сътрудничи във в. „Литературен глас“, му препоръчва псевдонима Гривек и той го приема. След 9.IX.1944 г. Кирил Гривек е съкратен от Министерството на външните работи и става книжар.

Творчеството му не е обемно – автор е на пиеси, една стихосбирка, няколко сборника с разкази и два романа. Част от творбите му са посветени на морето: сборникът с разкази „Разкази на моряка“ и романът „Моряци“. Той е автор и на сборника с разкази „Пламъци“, издаден през 1939 г. Тематиката е изцяло градска, разказват се различни истории, пресъздадени психологически вярно. Свързани са с любовта или със странни преживелици на героите.

От Варна е познанството му с Йордан Йовков, който учителства тогава там. Осъществяват няколко срещи, за които ще разкажем.

Отначало Йовков преподава в пансиона, който е учреден за добруджанските бежанци. Той обича децата, занимава се с тях. По-късно приятелите му в София уреждат назначението му във Варненската мъжка гимназия, където материално е добре възнаграден, но има друг проблем – не му дават часове, под предлог че всички места са заети от редовни преподаватели. А Йовков няма завършено висше образование, което доста го огорчава. Като се добавят и тегобите му от преживе-

Йордан Йовков със семейството си, 1924 г.

ните войни – всичко това води до потиснатост на писателя и се отразява върху здравето му.

По същото време от Добрич пристига съпругата му Деспина и се ражда дъщеричката им Елка. Тревогите, които двамата изживяват, се отразяват и на жена му, поради което ѝ спира кърмата. През това трудно следвоенно време не е било лесно да се намира храна за детето. Във Варна като учител в Машинното училище преподава и Стоян Загорчинов, с който Йовков дружи. Той също има малко дете и г-жа Загорчинова кърми и малката Елка. Още тогава Гривек пише, че Йовков е затворен човек, самовглъбен, държи се на разстояние даже от близките си. През този период се появяват и първите симптоми на болестта му.

Творческите методи на Йовков и Загорчинов се различават. Загорчинов се интересува от исторически сюжети, а Йовков смята, че писателят трябва да улови живеца на своето съвремие, вместо да пълни страниците си със съмнителни и изопачени исторически факти. Йовков също взема свои теми от миналото, което обаче лично е изживял, обляга се на свои впечатления. За онези събития от далечното минало на нашия народ, той използва старинни народни сказания, в които винаги има някоя „силна истина“. Той им придава колорит и блясък като внушения с историческа значимост на епохата.

Йовков и Загорчинов общуват често и Загорчинов предава на писателя част от своята житейска философия. Двамата се срещат в книжарница „Образование“ на

Михаил Николов. Йовков посещава всички книжарници в града, но предпочита Николовата. Често преглежда книгите по рафтовете и прочита нещо от тях. Когато идва и Загорчинов, двамата излизат заедно и се разхождат в Морската градина. Загорчинов поддържа разговора между тях.

Кирил Гривек разказва за една своя среща с Йовков в книжарницата на Николов. Кани го да отидат в една друга книжарница – на „Кирил“, където се продават картички с картини от Третяковската галерия. Йовков е в добро настроение и споделя пред Гривек, че приятели са се застъпили за него в София и ще получи ново назначение. На въпроса дали пише отговаря:

– Не още. Замислил съм някои работи. Трябва вече да пиша. Често мисля за това. И когато ми идва такава мисъл, не ме оставя на мира. Даже не мога да спя. Виждам хората си, добри, всеотдайни, чувам упреците им, че съм ги изоставил. Искам да възкреса живота им, да разтворя душата им – героична, жертвена и могъща. Боя се само, че не ще бъда способен да я изявя такава, каквато я видях и почувствах.

– Военни разкази? – попитах аз предпазливо. Не обичаше да го разпитват за намеренията му.

– Не. Свърших с тях. Не се разкайвам, че съм ги написал, но ми тежи, много ми тежи, че всичко се похаби, остана ни само мъката за изгубеното.

– Всичко, което сте написали, ще остане в българската литература. Храбростта, доблестта и славата времето не може да заличи. А те са всичко във вашите разкази – все вдъхновени пориви, крепости на духа ни. И на нашето бъдеще.

– Всичко е минало и аз не искам да мисля за него. Времето е най-големия съдник на нашите дела. Имам много спомени от Добруджа, където бях учител, от чифлика на баща ми; от Жеравна – разни народни истории, приказки за българския героичен епос. Те ме вълнуват сега.³

През хубавите летни дни Йовков често отива в Морската градина. Но не желае да общува с хората; ако пуши – загасява си цигарата да не би някой да му поиска огън и да го заговори. Не е искал да го безпокоят, когато е съсредоточен в мислите си. И Гривек заключава: „А имаше за какво да мисли: огорчен от лични несполуки – без дом, без установена работа, със семейство, на което не може да осигури желаните удобства.

По лозята има къшкови, винаги оживени през лятото; по пътеките тичат деца с колелца, играят. Той ще се спре, ще им направи път; ще ги наблюдава – децата винаги го радваха. Ще седне над морския бряг, на пожълтялата от слънцето трева, между трънаци, които никои не почиства.⁴

Така един ден Гривек среща Йовков в Морската градина и го кани да отидат в близката бирария с хубава скара. Йовков отклонява поканата и казва на Гривек:

– Четох твоята книжка, която ми даде. Някога и аз почнах като тебе със стихове, които не бяха добри...⁵

³ Пак там, с. 111–112.

⁴ Пак там, с. 113.

⁵ Пак там, с. 114.

По-нататък в спомена двамата говорят за морето:

– Искам да ви попитам нещо – рекох аз. – Погледнете морето. То е тихо, спокойно. Но каква сила, каква огромна мощ крие този безкраен простор!

– Вода. Какво може да крие водата...

– Вода, която живее, вълнува се, надига планини и после се успокоява, ето, по това време, в края на деня, уморена, като нашата душа, примирена, снижава снага. След малко звездите ще се отразят в нея и ще ѝ зашептят безмълвни легенди, за да я преспят. До утре, когато слънцето отново ще я разбуди и тя пак ще завилнее, ще иска да се издигне към небето, да скъса веригите, които я свързват със земята. А земята е мъртва, застинала, безчувствена като някоя старица, запустяла в безразличието си, без сърце, без живот.

– Ти чувстваш морето и го обичаш, защото си роден на брега му и неговият полъх пръв те е погалил. Аз съм балканджия, не мога да се приобща към стихията на морето. То ме плаши, когато е бурно – напомня ми войната, сраженията, кръвави стълкновения, нечовешки.

– Опитайте все пак, напишете един разказ, нямаме морски писатели.

– Не мразя морето. Когато е тихо или леко накъдрено, както е сега, на бели игриви талази, напомня ми широките, безкрайни добруджански поля, покрити с висока, още зелена пшеница, която също така се люлее от ветреца и издава нежни звуци, като симфония. Тогава обичам да го съзерцавам, седя на високия бряг и чувам шепота му, замечтан, забравям всички неволи и неблагоприятия на деня. Затихват и нервите ми, идват ми нови идеи. Но земята ме привлича, с нейните гори и ливади, с нейните хора, разгърдени и потни, със сърп в ръка из позлатените ниви, с цялото това многообразие и цвят лъчезарен на природата и хората, които я одухотворяват... На земята е животът, буен, могъщ, с толкова надежди, с безброй вдъхновени устреми и легенди... Само когато сме близо до природата, чувстваме смисъла на живота и разбираме нищожеството на всички тревоги и злини... Трябва да стигнеш до душата на човека, за да го разбереш и да предадеш вълненията му. Само онова, което чувстваме дълбоко, може да остави дълбоко впечатление и да въздейства върху читателя. Бих искал да напиша нещо за морето, но аз слабо го чувствам. Нямам такова призвание, липсва ми душевността на моряка“.⁶

Така Йордан Йовков разкрива невъзможността си да напише разкази с морска тематика. По време на тази разходка Гривек му разказва легендата за една черница. Ето каква е тя накратко: „Живял рибар в отдалечена хижа на морския бряг. Имал седем дъщери. Една зима навалял голям сняг и той решил да отиде да търси храна при хората, но не се върнал. На другия ден тръгнали и дъщерите му с майка си, но снегът и вилицата ги застигнали и те се спрели. Хванали се за ръце и заспали. Намерили ги през пролетта, като се стопил снегът. На това място изникнала черница със седем клона. Всяка година тя ражда бели плодове, които хората определят като сълзите на младите девойки“. Гривек завежда Йовков до тази черница. Легендата разчувствала Йовков и той споделил:

⁶ Пак там, с. 114–115.

– Много обичам да слушам такива народни легенди. В тях има един скрит смисъл: историята на една възвишена душа, на един подвиг, който се издига над нас и ни покрива със сянката си. Една дълбока и вечна истина, едно откровение, до което не можем да стигнем, толкова е то мощно и блести като слънцето, което не можем да гледаме, защото сме малки, нищожни пред него. Можем само да се удивляваме и да се поклоним. Преди десетина години аз публикувах една легенда. Отдавна не съм ходил в моя роден край, в Жеравна. Искам да отида там, слушал съм още като дете песни и легенди, пълни с възвишени пориви, с мъжество, с велика любов. Историята на този клет рибар и на дъщерите му, загинали от една неотвратима стихия, ми навява мисли, които може би аз ще изпълтя в някаква книга, някаква драма или повест. Стари легенди, пламтящи от страсти, от мъжество. От величие.⁷

Гривек разказва и още една интересна история от срещите си с писателя във Варна. Среща Йовков на улицата и го информира, че ще бъде преводач на подполковник Никола Сърбенов⁸ от Осми пехотен приморски на Н. Ц. В. Княгиня Мария-Луиза полк при срещата му с румънски военни на границата. Оказва се, че Йовков познава Сърбенов от времето, когато е бил учител в с. Каралии и си спомня колко много са го харесвали учителките. Майорът бил доста болен, имал заседнал куршум в гърдите от боевете в Добруджа. По-късно писателят го използва за прототип на подпоручик Галчев от романа си „Чифликът край границата“. Йовков отива късно вечерта да чака Гривек пред дома му и да го разпита как е минала срещата. Писателят е много разстроен от загубването на българската територия и не скрива мъката си. Мъчно му е за селяните, за земята.

През есента на 1920 г. Йовков напуска Варна и заминава като чиновник в Българската легация в Букурещ. През 1927 г. се завръща от Букурещ и започва работа в Дирекцията на печата към Министерството на външните работи и вероизповеданията. През 1932 г. в същото министерство започва работа и Кирил Гривек. Двамата се срещат отново. Йовков си спомня пребиваването си във Варна като тежък период в живота си. Гривек го успокоява, че вече е известен и четен български писател, чиито творби се издават и играят на сцена. Йовков мечтае за нови успехи. Срещат се отново след време и той споделя на Гривек, че е написал нов цикъл разкази за Добруджа. В него става въпрос за живота в едно земеделско стопанство, в един чифлик. Гривек отбелязва, че рисува все хубави хора, а Йовков му отговаря:

– И други са ми забелязвали, че обичам да описвам чисти души, безкористни, хора, чужди на немотията, на недоимъка. Но аз не мога да изменя социалния облик на оня край, на Добруджа, една плодородна, богатата земя. Пръст да стиснеш, ще стане на жито. Каквато е земята, такива са и хората, които я обитават... Аз вярвам в доброто, то е началото на живота. Отрицателните характери не ме привличат, макар да съм набелязал и някои такива.

⁷ Пак там, с. 118.

⁸ Подп. Никола Сърбенов е командир на полка в периода 14–31.12.1920.

– Но и тях обрисувате така, че читателят да им съчувства, макар и да не одобрява постъпките им.

– Аз искам да ги поправам тези хора, ако не в разказа си, то поне в съзнанието на читателя, който вярва, че техният нагон към злото не е вкоренен в характера им, а е плод на материални несгоди, на неблагополучия в живота им, на неосъществени възжелания. Такива хора могат да се поправят и да бъдат полезни на обществото. След като публикувах „Дядо Давид“, аз се разкайвах дълбоко, че съм допуснал такъв фатален край на романа. Не мога да чета книги, в които се описват закоравели престъпници, професионални убийци и предатели – те са отпадъци от обществото и наваяват само отвращение и ужас.⁹

Споменът завършва с думите на Й. Йовков при раздялата им на тази среща:

– Много идеи, много сюжети – малко време. Колко години човек прахосва в празни, понякога тягостни работи, които потискат творческия му дух. Не трябва да си правим големи планове, би трябвало да се придържаме към ежедневието си. Събираме, събираме знания и опит, без да държим сметка с колко време разполагаме, за да осъществим намеренията си. И накрая виждаме, че сме пропуснали много време, една празнота, която с нищо вече не можем да запълним. След войната политическите събития все още ме вълнуваха. След военните си разкази аз нямах много граждански теми, но после те постепенно нахлуха у мене с такава сила, така настойчиво и с такова многообразие, че погълнаха цялото ми въображение и аз се боях, че не ще мога да се справя с всички замислени работи. Тази боязън и сега не ме е напуснала. Но тя е психологическа настройка. Спокоен съм, защото зная докъде стигат силите ми... – Той въздъхна. – Засега мисля само за книгата си. Никога не съм се вълнувал толкова.¹⁰ По същото време излиза книгата му „Ако можеха да говорят“.

С творбите си на морска тематика, с градските си разкази Кирил Гривек е един интересен български писател, незаслужено забравен днес. Неговото творчество, както и спомената му книга „Страници на един живот“, заслужават нов, съвременен прочит. Защото той е един от българските писатели, които скъсват с битовизма на прозата, един от тези, които спомагат българската литература да постигне ново, по-високо художествено ниво. В спомена му за Й. Йовков Гривек се представя като вещ душеприказчик на писателя. Научаваме много за пребиваването на Йовков в гр. Варна, защо не създава разкази с морска тематика, както и за късните години от живота на писателя като служител на Дирекцията по печата. Научаваме и подробности от творческия му процес, от характеристиките на героите му. Можем да заявим, че спомените на Кирил Гривек са ценен принос в познанието за Йордан Йовков.

⁹ Пак там, с. 125.

¹⁰ Пак там, с. 125–126.

Антон Дончев получи почетния знак на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в чест на неговата 90-а годишнина

Anton Donchev was awarded the badge of honor of the “St. St. Cyril and Methodius” National Library in honor of his 90th birthday

Summary

“St. St. Cyril and Methodius” National Library celebrated 90th anniversary of the birth of the living classic of Bulgarian literature Anton Donchev with an exhibition. Highlights of the exhibition were his most famous novel, *Time of Parting*, the manuscript, and the first facsimile edition of its draft. At the celebration Anton Donchev received the honorary badge of the Library, a special gift – an album with photos “Anton Donchev in the National Library” and an official bibliographic reference “Books of Acad. Anton Donchev, provided in foreign libraries through the international book exchange of the “St. St. Cyril and Methodius” National Library.

Key-words: Anton Donchev, 90th anniversary, “Time of Parting”, badge of honor, “St. St. Cyril and Methodius” National Library.

Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ отбеляза с голяма почит 90-ата годишнина от рождението на живия класик на българската литература акад. Антон Дончев. Тържеството бе част от поредицата събития, организирани в чест на големия писател от Инициативен комитет под патронажа на вицепрезидента на Република България г-жа Илияна Йотова.

Антон Дончев получи почетния знак на Библиотеката, специалния дар – албум със снимки „Антон Дончев в Националната библиотека“, и официалната библиографска справка „Книги на акад. Антон Дончев, предоставени в чуждестранни библиотеки чрез международния книгообмен на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.

В словото си към писателя доц. д-р Красимира Александрова, директор на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, посочи, че „за да бъде осмислен феноменалният успех на романа, всеки от нас трябва да се потопи във времето, описано в него, и най-вече да направи опит да се доближи до света на автора му. Величието на неговите герои е в това, че те знаят тайната на човека, на осъзнатата вътрешна свобода и безсмъртната и неподчинима душа“.

Доц. д-р Красимира Александрова и акад. Антон Дончев

разделното време. Дали ще можем да преодолеем разделението помежду ни и в душите ни, или това ще остане само блян.“ С тези думи вицепрезидентът Илияна Йотова, патрон на честванията, се обърна към всички присъстващи.

„Приятелю, не мислех, че чак толкова ще се развълнувам, но като видях, особено преводите, толкова много хора се върнаха в спомените ми...“ – с тези емоционални думи големият писател се обърна към гостите в залата и допълни: – Всяка

възможност да научи от самия Антон Дончев, за романа, за философията на живота и оцени това като „изключително ценно и полезно“.

Доц. д-р Александрова разказа пред гостите как авторът на „Време разделно“ преминава през изключително разтърсващи и митични преживявания. Тя направи достояние на публиката вълнуващи подробности, които е имала възможността на поредица от срещи да научи от самия Антон Дончев, за романа, за философията на живота и оцени това като „изключително ценно и полезно“.

„Акад. Антон Дончев е българския покорител на словото, затова той ще пребъде, ще го четат поколения след нас. А ние всички имаме едно задължение – да продължим диалога и философския размисъл за

Илияна Йотова, вицепрезидент на Република България, и акад. Антон Дончев

от тези книги е една врата към една държава и към сърцата на хората, които живеят в тази държава.“

„Богомилите, когато хората още са могли да говорят с Бог, питат Бог: „Кои сме ние, хората, какво правим тук, от къде сме дошли, къде отиваме?“ Бог им отговаря: „Направих хората от светлина и от мрак. Показах им два пътя – един наляво и един надясно. Пътят на *доброто*, на *светлината* и пътят на *мрака* и на *злото*. Изборът е твой“, заключи философски Антон Дончев.

Изложбата в Централното фоайе на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ предизвика интереса на гостите с композиционната си идея да представи творчеството на автора чрез духа на неговото слово и магическата атмосфера на произведенията му. Акценти в експозицията бяха най-известният му роман „Време разделно“, ръкописът, както и първото факсимилно издание на неговата чернова.

Акад. Антон Дончев е носител на престижни български и международни награди за литература, а тиражът на романа „Време разделно“ е двумилионен. Преведен е на близо 30 езика и отдавна е високо оценен от европейската и от световната критическа мисъл. На европейска известност се радват и другите му книги. Читателите на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в продължение на десетилетия разлистват страниците на Антон-Дончевите творби. Книгите му, сред които „Сказание за хан Аспарух, княз Слав и жреца Терес“, деветте преиздания на „Време разделно“, „Сказание за времето на Самуила“, „Странният рицар на свещената книга“, „Девет лица на човека“, „Легенди за двете съкровища“ и „Грите живота на Кракра“, са неделима част от българската култура.

Д-р Петър Берон – европейски измерения на възрожденската личност

Бояна Минчева

Dr. Petar Beron – a Bulgarian national Revival figure in European context

Boyana Mincheva

Summary

The publication presents an exhibition dedicated to the 220th anniversary of the birth of Dr. Petar Beron – Bulgarian prominent scientist, educator and philosopher of the XIX century and one of the most remarkable researchers of his time. He also created the first modern Bulgarian primer, known as the *Fish Primer*.

Key-words: “St. St. Cyril and Methodius” National Library, “Pearls of the Crown”, old printed books, Petar Beron, exhibition.

В навечерието на Деня на народните будители – 1 ноември 2020 г., в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ бе открита изложба, посветена на личността, цялостната дейност и житейския път на д-р Петър Берон като педагог, учен и дарител за българското образование. Книжовно-документалното наследство, свързано с просветителя и съхранявано в различните колекции на Библиотеката, съдържа разнообразни документи – старопечатни книги, статии и отзиви във възрожденския периодичен печат, архивни документи и фотографии. Те илюстрират етапите на израстването му като учен и изследовател и дават богата и разнообразна първооснова за нови проучвания и популяризация на неговите приноси в редица области на човешкото познание.

„Всеки голям успех в науката има като източник голямата дързост на въображението“, казва Джон Дюи, американски философ, прагматик и психолог на XIX в., „разумът не е съществително, а глагол“. Тези думи успешно поясняват творческия импулс, който движи д-р Петър Берон през целия му жизнен път. Самият той оставя оригинален завет към своите съвременници – читатели на „Рибния буквар“, както и към бъдещите поколения: „Каквото и да правиш, прави го добре и мисли за бъдещето“. Това е и неговият *modus vivendi*¹.

В българското общество от първата четвърт на XIX в. „Буквар с различни поучения“ се появява наистина като труд на „най-светливата и най-голямата звезда от полето на българския гений“², както съвременниците на Берон го определят във

¹ Modus vivendi (лат.) – начин на живот.

² „Великата идея на българите да си направят самички едно общо, всенародно учреждение за по-систематично и по-благоразумно разпространяване просвещението между народа си.“ – В: *Дунавска зора*, год. 2 (1869), бр. 51.

Д-р Петър Берон
европейски измерения на
възрожденската личност

Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

Плакатът на изложбата

възрожденския периодичен печат. Надскочил с векове учебните помагала, свързани почти изцяло с църковната догматика, „Рибният буквар“ прави възможна появата на българското светско образование. Реформатор в областта на езиковите въпроси и педагогиката, д-р Петър Берон умело подбира и образци за подражание от античното наследство и философската мъдрост през вековете. Просветителят събужда любопитството на своите читатели към заобикалящата ни действител-

ност – по-далечния и по-близък свят на живата природа, представяйки го на достъпен език, но без да прави компромис с науката.

Изследователските интереси на д-р Петър Берон са доразвити в отделните области на знанието, залегнали в основата на натурфилософията – астрономия, физика, химия, биология. Той ги поставя в ядрото на своята „Славянска философия“ – научен труд, с който дава заявка и за развитата по-късно в седем тома *Panépistème* (*Всенаука*). В научните си проучвания Берон прави опит да актуализира гръцката (древна и по-нова) духовна култура, като покаже, че славяните (в частност българите) са нейни преки наследници. Това е водещата идея в неговото творчество.

Книжовното наследство на възрожденеца включва трудове на български, френски, немски и гръцки език, съхранявани във фондовете на Националната библиотека. В настоящата експозиция намират място екземпляри от седемте издания на „Буквар с различни поучения“, както и енциклопедичният му труд *Panépistème*. За Берон Космосът е по-скоро порядък, а не астрономическо понятие. Специална витрина е отделена за неговите атласи – космобиографичен и астрологичен, в които той по оригинален начин илюстрира своята философска концепция за света.

Архивните документи, свързани с д-р Петър Берон, са главно писма, отразяващи негови дарения за училищното и просветното дело. Сред публикациите във възрожденския периодичен печат намираме документални свидетелства за важни инициативи, осъществени с негови средства. В духа на епохата са изразени емоционално и хвалебствия за дарителските жестове и воля на просветителя. Тук са поместени и първите оценки за стойността на техническите нововъведения, направени от него. В края на експозицията са представени документи, свързани със завещанието на д-р Петър Берон. Експонирани са и материали, които разказват за учредяването на Одринската мъжка гимназия с негови финансови средства.

От казаното до тук се налагат естествено някои обобщения:

1. Първата самобитна философска система, дело на българин, е *Панепистемията* на д-р Петър Берон.
2. Д-р Берон е първият европейец в българската литература и наука. Той е първият български учен с европейски измерения.
3. Просветителят е автор на първия български учебник за модерно, светско образование
4. Д-р Петър Берон е и първият български енциклопедист.

Във в. „Мир“ от 1925 г. професор Б. Цонев обобщава своята оценка за личността на д-р Петър Берон като представител на българския народ: „Това показва какъв харен материал сме ние, българите, при всичката си простота: едно абаджийче от Котел, жедно за наука... хвърля се да учи и учи, усвоява куп езици и науки, прекарва през мозъка си цялото човешко знание, всички философски системи и се заема да изработи нова система, която, макар и с недостатъци..., показва все пак, че авторът ѝ е всеобеман, гениален ум, какъвто у другите балкански народи, та дори и още днес, няма“.

„Перли в КОРОНАта“: Атласите на д-р Петър Берон (и Николай Павлович)

КАМЕЛИЯ ХРИСТОВА-ЙОРДАНОВА

“Pearls of the Crown”: The Atlases of Petar Beron (and Nikolaj Pavlovič)

Kameliya Hristova-Yordanova

Summary

Some brief notes are presented regarding the rare editions – the Atlases of Petar Beron (and Nikolaj Pavlovič), and their copies preserved at the “St. St. Cyril and Methodius” National Library.

Key-words: Pearls of the Crown, Atlas, Petar Beron, Nikolaj Pavlovič, Atlas Cosmobiographique, Atlas Meteorologique, “St. St. Cyril and Methodius” National Library.

Като учен енциклопедист д-р Петър Берон (ок. 1800–1871) обхваща всички области на човешкото знание: медицина, философия, педагогика, астрономия, география и др. Освен написването на *Рибния буквар*, той оставя съчинения и на гръцки, латински, френски и немски език, като най-обемистата част от трудовете му е излязла на френски език. Именно на този език д-р Петър Берон създава два атласа – *Космобиографичен* (1859) и *Метеорологичен* (1860).

През 1858 г. излиза от печат монография със заглавие: *Texte du grand atlas cosmobiographique, contenant le mode de la production des corps célestes, de leurs mouvements, de leur forme ovale et de leurs métamorphoses physiologiques, et l'explication de tous les phénomènes célestes et géologiques suivant les lois physiques*.¹ А през 1859 г. е издаден и самият атлас – *Atlas cosmobiographique*, който има за цел да илюстрира вече публикувания през 1858 г. текст.²

По-късно, през 1860 г., излиза още едно заглавие: *Texte des explications des faits contenu dans l'atlas météorologique: représentant la formation des faits atmosphériques; la distribution des éléments climatologiques; l'aimantation de la terre par le soleil et du fer par la terre; la circulation de l'eau et sa diminution dans la terre; appendice: fin du*

¹ **Beron**, Petăr. *Texte du grand atlas cosmobiographique, contenant le mode de la production des corps célestes, de leurs mouvements, de leur forme ovale et de leurs métamorphoses physiologiques, et l'explication de tous les phénomènes célestes et géologiques suivant les lois physiques*. Paris: Mallet-Bachelier, 1858 (Paris: impr. par E. Thunot).

² **Beron**, Petăr. *Atlas cosmobiographique*. Paris, 1859.

*monde ou du genre humain. Ouvrage indispensable aux marins.*³ В същата година са издадени и изображенията към него – *Atlas meteorologique*.⁴

За изработването на илюстрациите към двата атласа е известно, че д-р Петър Берон възлага задачата на Николай Павлович (1835–1894), който, от своя страна, трябва да подготви картини и чертежи към двата атласа. Първият атлас – *Космобиографичен*, е изработен в Мюнхен. Берон често е посещавал младия художник и му е давал указания, като е изразявал своите предпочитания и препоръки. Вторият атлас – *Метеорологичен*, е работен в Крайова. Художникът Николай Павлович и д-р Петър Берон прекарват повече от година в едно от имененията на Берон около Крайова, където Павлович изработва илюстрациите и към втория атлас.

Петър Берон е могъл да се довери на уменията и работата на Николай Павлович, който от своя страна успява да изрази идеите и схващанията на учения чрез рисунките и чертежите си.⁵

И двата атласа са издадени в Париж и са на френски език. Рисунките са литографирани при Хумберт и са отпечатани в печатницата на Лемерсие. За заглавна страница атласите имат описание на съдържанието, заедно с обяснения на съответните рисунки. Веднага след това, като фронтиспис, е поставена многоцветна илюстрация, изобразяваща Сътворението на света в шест периода.

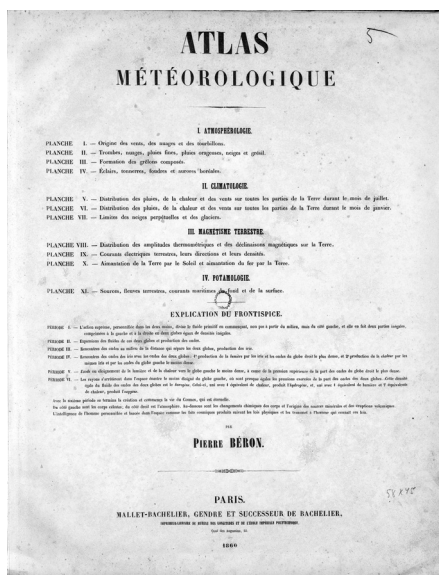
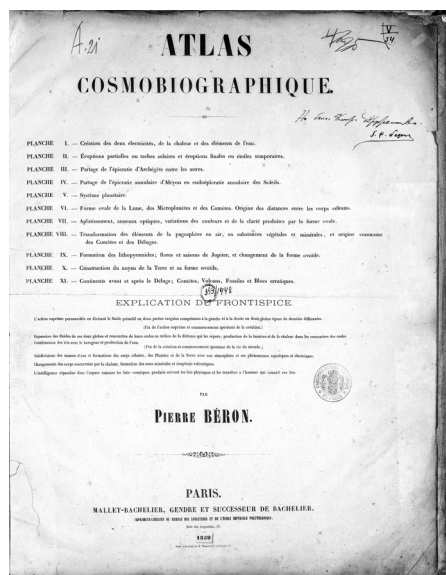
И двата атласа са редки издания и се съхраняват в по-големите национални библиотеки. В Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в най-добре запазен вид двата атласа са подвързани заедно (първо *Космобиографичният* и след това *Метеорологичният*). Книгата е с подвързия в зелен цвят, с повтарящ се орнамент сребрист лозов лист, а всяка илюстрация е на отделен лист. На титулната страница на *Космобиографичния атлас* е поместена бележка, в която се съобщава, че екземплярът е дарен от Стефан Русков Берон (племенник на д-р Петър Берон) на Българското книжовно дружество, дн. Българска академия на науките. По-късно екземплярът постъпва в Националната библиотека, където се съхранява и до днес като част от колекцията на отдел „Специални колекции“, и в частност „Картографски и графични издания“. Трябва да се отбележи, че фронтисписът на *Космобиографичния атлас* е същият като този, поставен при *Метеорологичния*.

Що се отнася до предшестващите атласите текстове в Националната библиотека също се съхраняват техни екземпляри, но те могат да бъдат намерени като

³ **Beron**, Petăr. Texte des explications des faits contenu dans l'atlas météorologique: représentant 1 la formation des faits atmosphériques; 2 la distribution des éléments climatologiques; 3 l'aimantation de la terre par le soleil et du fer par la terre; 4 la circulation de l'eau et sa diminution dans la terre: Appendice: fin du monde ou du genre humain. Ouvrage indispensable aux marins. Paris: Mallet-Bachelier, 1860.

⁴ **Beron**, Petăr. Atlas meteorologique. Paris, 1860.

⁵ Не е случайно, че д-р Петър Берон възлага тази задача именно на Николай Павлович. Двамата се познават добре от по-рано и са в приятелски отношения. Вж Д-р Петър Берон и Николай Павлович. – В: *Д-р Петър Берон* по материали от архива на д-р Васил Бакърджиев. състав. Надежда Напетова и Розалина Джамбазова. София: Унив. изд. Св. Кл. Охридски. София, 1999, с. 319–341.

Заглавни страници на атласите на д-р Петър Берон

част от сборката с редки и ценни френски издания към отдел „Ръкописи и старопечатни книги“.

Може да се твърди, че атласите представят резултата от едно ползотворно благородно сътрудничество между европейския учен д-р Петър Берон и художника Николай Павлович.

Във връзка с изложба, подготвена от отдел „Ръкописи и старопечатни книги“ по случай Деня на народните будители, свързана с дейността на Берон и носеща заглавие „Д-р Петър Берон – европейски измерения на възрожденската личност“, екземплярът вече е дигитализиран и достъпен на широката публика в оригинал. Той може да бъде разгледан на следния линк: t.ly/7UVr.⁶ В съдържанието са дадени названията на съответните табла на български език.

⁶ Последно видян: 04.11.2020.

За вечни времена една изключително полезна инициатива на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“: факсимилна и дигитална библиотека *MAGNA PATRIOTICA*

АЛЕКСАНДРА КУМАНОВА, МИЛЕН КУМАНОВ

In perpetuity an exceptionally useful initiative of the Bulgarian national library
“St. St. Cyril and Methodius”: Facsimile and digital library
MAGNA PATRIOTICA

Alexandra Kumanova, Milen Kumanov

Summary

The historiographical prospect of the creation of the novel by Ivan Vazov *Under the Yoke*. Panoramic overview of the first editions of this masterpiece of the Bulgarian refine speech. An emphasis on the appearance of the first part of the work in *Collection of Folklore and Science and Literature* (known also as *Ministerial Collection*) of Prof. Ivan D. Shishmanov (1889). Focusing on the first complete edition of the novel in Bulgaria – by the publisher Todor F. Chipev (1894), after that he published the work three times (1896, 1910, 1920). A bibliographic sketches of the deed of the invited by T. F. Chipev local and foreign painters who illustrated the novel by Ivan Vazov – Antoni Adam Piotrowski, Joseph Sebastian Oberbauer, Anton Mitov and Ivan (Jan) Mrkvička. Assessment of the facsimile and digital edition of the novel according to its publication in 1894, realized by Bulgarian National Library “St. St. Cyril and Methodius” (2020). Designation of the facsimile and digital editions of the Bulgarian National Library “St. St. Cyril and Methodius” – the novel *Under the Yoke* by Ivan Vazov, and the notebooks of Georgi S. Rakovski, Vasil Levski and Hristo Botev – as high standard paragons of the art of polygraphic and electronic publications. Interpretation of this unique editor’s production of a new paradigm generation as the facsimile and digital library *MAGNA PATRIOTICA* which is by itself a relict of the revival of Bulgarian spirit.

Key-words: novel by Ivan Vazov *Under the Yoke*: historiographical prospect of the creation; panorama of the first editions in Bulgaria – first part in *Collection of Folklore and Science and Literature* of Prof. Ivan D. Shishmanov (1889); complete work – edited by Todor F. Chipev (1894), followed by other publications (1896, 1910, 1920); painters-illustrators of the novel: Antoni Adam Piotrowski, Joseph Sebastian Oberbauer, Anton Mitov and Ivan (Jan) Mrkvička; facsimile and digital editions of the novel *Under the Yoke* of the Bulgarian National Library “St. St. Cyril and Methodius” according the edition of Todor

F. Chipev (1894); facsimile and digital library *MAGNA PATRIOTICA* of the Bulgarian National Library “St. St. Cyril and Methodius”.

Ако Захарий Стоянов се опита да опише Априлското въстание от 1876 г., Иван Вазов си постави друга задача – да пресътвори това събитие в литературна панограма.

Двете творби заемат челното място в нашата следосвобожденска публицистика и литература.

Известно е, че Иван Вазов започва да пише романа „Под игото“, като политически емигрант в Одеса (1886–1889) – едно от местата, където се струпва по-голямата част от недоволните българи от антируската политика на Регентството (1886–1887) и първия стамболовистки режим (1887–1894). Сред тези хора е и Иван Вазов. Той обаче не се включва в политически изяви, а се заема с написването на литературно произведение. Условията, при които живее писателят, до голяма степен напомнят за оскъдния хъшовски живот в Румъния отпреди десетилетие и половина, описан по-късно от него в повестта му „Немили-недраги“.

Обзет от завладялата го идея, Иван Вазов пренебрегва всички несгоди и притъпва към голямото начинание на своя живот.

Всеки човек обича своите родители, родното си място и своето Отечество. Но когато той е принуден да се отдалечи от близки, родители и страната си, много скоро го завладява носталгия... Това чувство става толкова силно, че Иван Вазов пренебрегва неблагоприятната обстановка, в която се оказва, и потъва в епохата от навечерието на Освобождението. За разлика от Захарий Стоянов, той не взема активно участие в борбите на българите, но е жив техен свидетел. При това семейството му дава и скъпа жертва – убит е Минчо Вазов – бащата на Иван Вазов.

Интересното е, че Иван Вазов вече е описал тази епоха в своите спомени под заглавие „Неотдавна“. Очевидно това не го е задоволявало, тъй като, бидейки в Одеса¹, той отново е обзет от случилото се през героичната епоха.

През трите емигрантски години Иван Вазов упорито работи над своето произведение. Животът му в Одеса го измъчва безкрайно. Ето защо той пише писмо до майка си: тя да се срещне със Стефан Стамболов, всесилния по онова време диктатор в България, и да поиска разрешение от него да се завърне в Родината.

Като всяка майка и баба, Съба Вазова страда за своя син и не се поколебава нито за миг да изпълни молбата му. Въпреки напредналата си възраст, тя намира сили и поисква среща със Стефан Стамболов. Той отлично познава Иван Вазов, тъй като в битността си на хъшове в Румъния известно време двамата са живели дори под един покрив. И тогава Иван Вазов предпочитал да се занимава с литературна дейност, отколкото – да участва в действията на хъшовете. Министър-председателят Стефан Стамболов поканва Съба Вазова в дома си, намиращ се недалече от къщата на самия Иван Вазов. Не я оставя да се изкаже и още щом тя отваря уста, я прекъсва с думите, че не само, че знае кой е нейния син, но че му било добре известно още, че, бидейки в Одеса, за разлика от другите български

¹ Тогава в пределите на Руската империя (днес: в Украйна).

емигранти, той се занимавал само с литературна дейност.² Затова Стефан Стамболов заявява на своята посетителка, че удовлетворява молбата на нейния син, но – с едно единствено условие: когато Иван Вазов се завърне в България, да не се занимава също с политическа дейност.

Очевидно Иван Вазов е приема това условие, тъй като след завръщането си в България, не е подложен на каквито и да било репресии от страна на Стамболовото правителство и е оставен да се отдаде на писателска си дейност. А това е било особено важно за Иван Вазов, тъй като в Одеса той е успял да напише само първата част на романа си...

Ив. Вазов пристига в София в момент, когато неговият приятел проф. Иван Д. Шишманов проектира издаването на *„Сборник народни умотворение и наука и книжнина“* (придобил известност и като *„Министерски сборник“*). Професорът узнава за творението на Иван Вазов и настоява да го включи в замисления сборник. Явно е, че това не е било лека задача, тъй като авторите не огласяват своите творби преди окончателното им приключване. Вероятно такова е било становището на Иван Вазов. Той отстъпва обаче от това неписано правило и предоставя незавършения си ръкопис на Иван Д. Шишманов. Така първата част на романа се появява на бял свят още в далечната 1889 г.

Отпечатването на знаменитата творба се посреща с неописуем възторг от българската общественост. Дори правителственият орган – в. *„Свобода“* – откликва на своите страници: *„Романът [Под игото] е толкова прекрасен, щото той може да се нарече перл на българската белетристика... Произведението на г-на Вазова е художествена илюстрация на епохата от последните народни въстания, то е и поезия до високо съвършенство и история на тогавашните възгледи, понятия, чувства, въодушевления и всичко, което движеше и вълнуваше българина. На подобно произведение трябва да се даде най-голяма разпространеност, за да има възможност всякой да го чете и да се наслаждава от него“* (1890).³

Липсват сведения за реакцията на Захарий Стоянов. Това навярно се дължи на факта, че в годината, когато излиза първата част на романа *„Под игото“*, той умира в Париж.

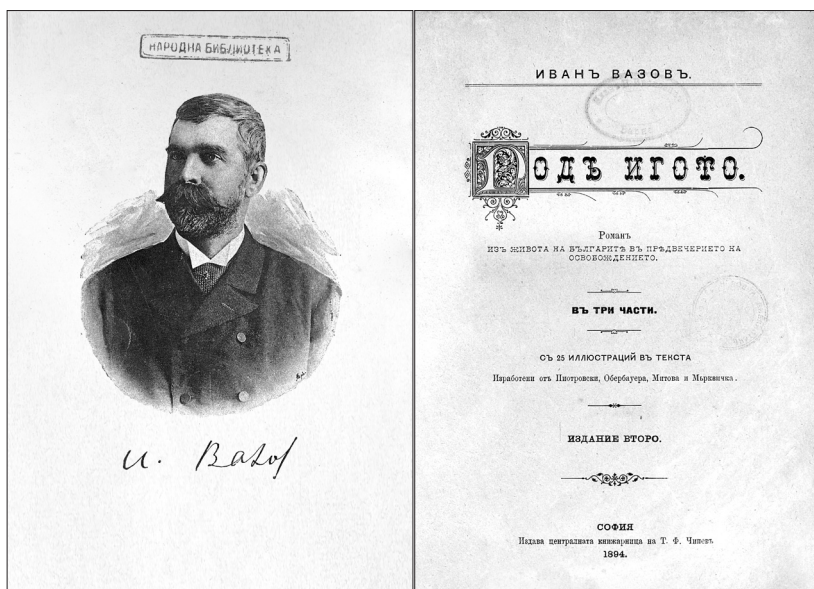
Малко преди смъртта на летописеца на Априлската епопея двамата все пак се срещат. Това става на 13 август 1889 г. на Костенецкия водопад, посетен случайно от всеки един от тях точно на тази дата.

Ето как Иван Вазов отразява събитието: *„Тук се видях и със З. Стоянов, пръв път от четири години насам. Ние се разговорихме твърде любезно, както подoba на добри „еснафи“, и така се разпростихме. Уви, за вечно“*.⁴

² Известно е, че Стефан Стамболов е имал своя агентура сред българските емигранти в чужбина, в това число – в Одеса. – Бел. М. К.

³ Цит. по: **Вазов**, Иван. Под игото. фототип. изд. София: Нац. библ. Св. св. Кирил и Методий, 2020. 570 с.; ил.

⁴ Цит. по: **Вазов**, Иван. Събрани съчинения: Т. 11, Пътеписи. под ред. на Петър Динеков. София: Българ. писател, 1956, с. 228.

Общ изглед на контратитула и титула на първото издание
в България на романа „Под игото“ (1894)

Ласкавите отзиви за романа „Под игото“ въодушевяват писателя и той за не-продължително време написва и останалите две части на творбата.

През 1894 г. романът е вече завършен.

Пръв към творението на Иван Вазов проявява интерес английският издател Уилям Хайнеман (*William Henry Heinemann*, 1863–1920) и го публикува (1894).

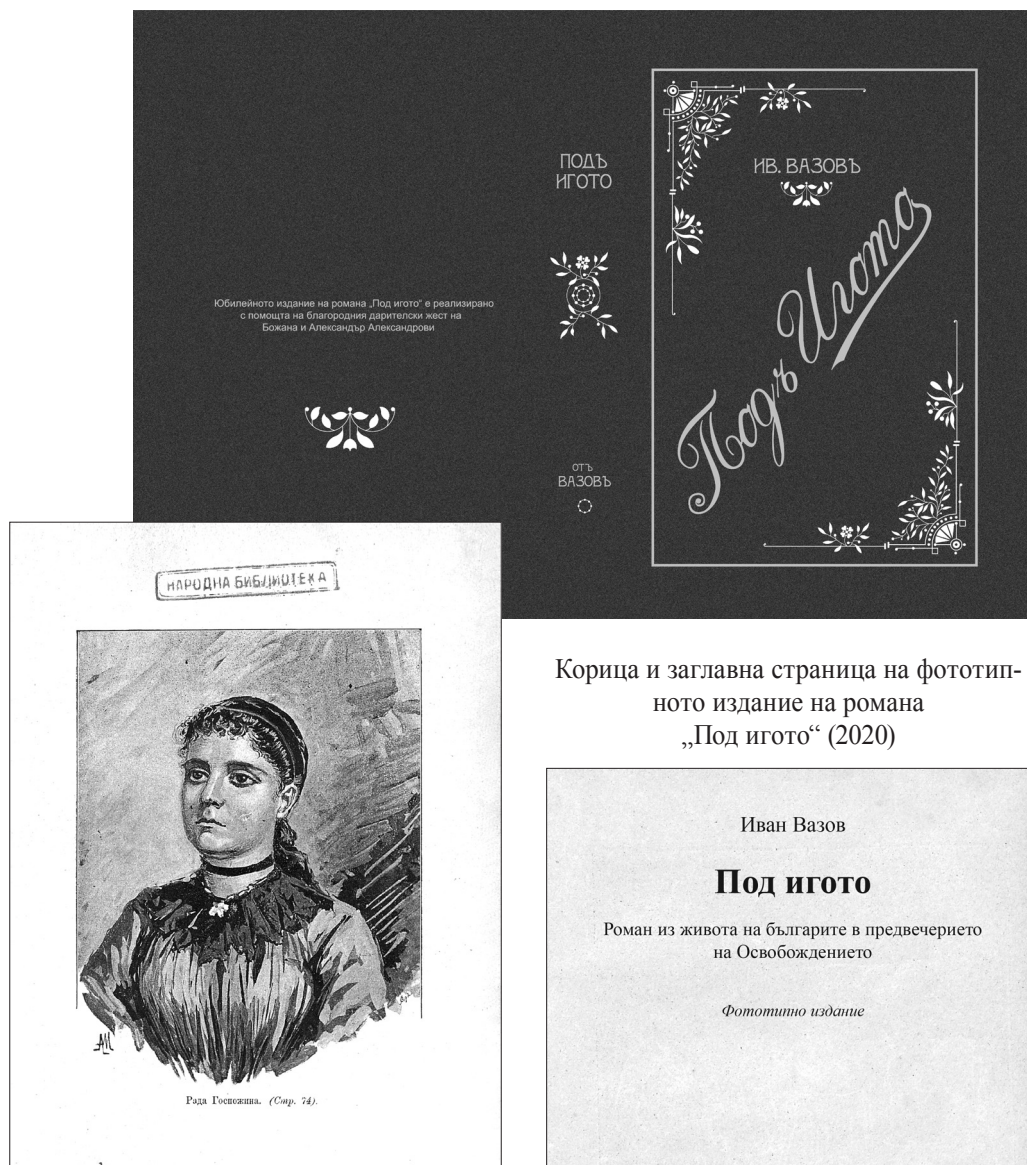
Почти едновременно „Под игото“ излиза и на български език – дело на изда-теля Т. Ф. Чипев⁵.

Контратитул на първото издание в България на романа „Под игото“ (1894). Портрет на Иван Вазов, рисуван по негова фотография от Иван Мърквичка. Снимката е направена от Иван Карастоянов. Съхранява се в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.

По-късно същият издател прави още три издания на романа (1896, 1910, 1920).

За нас интерес представлява първото от тези издания – публикуваното през 1894 г.

⁵ Тодор Филипов Чипев (1867–1944) – бълг. печатар, книжар и издател. Роден в Копривщица. Учи печатарство в печ. на Христо Г. Данов в Пловдив, където е словослагател. По-късно работи в печ. „Единство“. От 1889 г. разпространява първите преводи на бълг. език на „Скитникът евреин“ от Евгени Сю (*Eugène Sue*, 1804–1857) и на „Война и мир“ от Л. Н. Толстой (1828–1910). През 1891 г. основава едно от най-големите бълг. изд. – „Т. Ф. Чипев“. Сред първите книги, които издава, е и „Под игото“ (1894). Вж **Бръзиков**, Хр. Български книгоиздатели: [Очерци]. София, Бълг. писател, 1976; **Каблешкова-Серафимова**, Райна. Сто видни копривщенци. София: Симелпрес, 2018, с. 153–155.

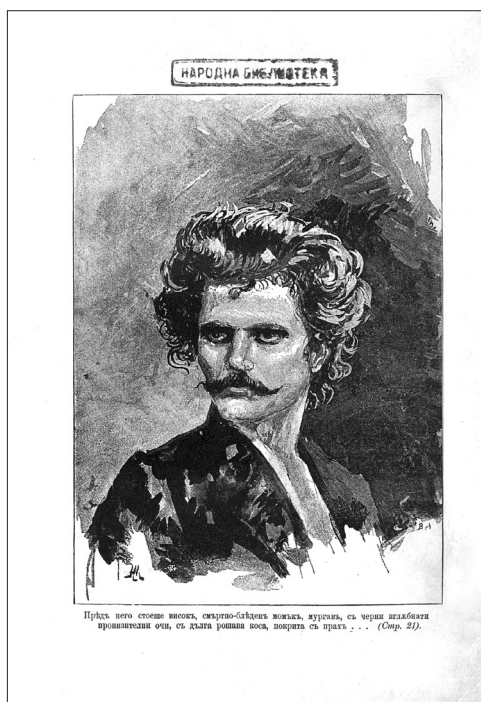
Корица и заглавна страница на фототипното издание на романа „Под игото“ (2020)

Рада Госпожина (2020, с. 74). Художници Антон Митов и Иван Мърквичка. Модел: Екатерина Златарева. Прототип на Р. Госпожина е Мария Бочева Българова, която заедно с Евлампия Векилова е избродирала знамето на копривщенските въстаници. Според други мнения Р. Госпожина е събирателен образ на три учителки от Сопот

Началото на първата част на романа „Под игото“ (2020, с. 1). Художник: Йозеф Обербауер. Представени са чорбаджи Марко и семейството му. Прототип на чорбаджи Марко е бащата на Иван Вазов – Минчо Вазов

Бойчо Огнянов (2020, с. 21). Художници Антон Митов и Антони Пьотровски. Модел: Михаил Вазов – един от братята на Иван Вазов (за илюстрацията е използвана снимката, която лично Иван Вазов е предоставил на художниците)

Въпреки своите скромни възможности, Т. Ф. Чипев полага огромни усилия, за да предостави на четящата бълг. публика романа на Иван Вазов на високо естетическо ниво. И не само това. Т. Ф. Чипев се е постарал произведението да бъде добре илюстрирано, като за тази цел кани едни от най-известните наши и чуж-

Въстанието приключва. Иван Боримечката и Бойчо Огнянов се прощават и всеки поема по пътя си (2020, с. 505). Художник Иван Мърквичка

дестранни художници – А. Пьотровски⁶, Й. Обербауер⁷, А. Митов⁸ и Иван Мърк-

⁶ Антони Адам Пьотровски (1853–1924); среща се и вариант: Пиотровски (пол.: Antoni Adam Piotrowski) – полски художник, живописец и илюстратор. Учи живопис при проф. Вилхелм Линденшмит (Wilhelm Lindenschmit (the Younger), 1829–1895) в Мюнхен и при Ян Матейко (Jan Alojzy Matejko, 1838–1893) в Краковската худож. академия. През 1879 г. пристига в новоосвободена България като кореспондент на англ. сп. „График“ (The Graphic, 1869–1926) и „Илюстрейтид Лондон Нюз“ (The Illustrated London News, 1842–2003); и на френските сп. „Илюстрацион“ (Illustration) и „Монд илюстрпе“ (Le Monde illustré, 1857–1956). Заминава за Париж, за да се върне в България през 1885 г. Доброволец на фронта от българска страна в Сръбско-българската война (1885) – за проявена храброст в сраженията е награден с орден „За храброст“. Рисува сражението при Сливница, атаката на Цариброд и влизането на българските войски в Пирот – общо 9 платна (днес в Националния военноисторически музей). Публикува графики от войната в западноевропейски илюстрирани издания. Рисува портрети на бълг. князе Александър I Батенберг и Фердинанд I, като вторият от тях го награждава с орден „За гражданска заслуга“. През 1889 г. Пьотровски отново пристига в България и посещава Батак. Нарисува епичното си платно „Баташкото клане“, наградено на Пловдивското изложение през 1892 г. Сега тази картина се съхранява в НХГ – София. С Й. Обербауер, А. Митов и И. Мърквичка участва в илюстрирането на първото издание на романа „Под игото“. Вж Ангелова, Леонора. Антони Пьотровски – свидетел и хроникьор на княжеското време. – В: *Европа*, 2002, № 5, с. 31–32.

⁷ Йозеф Себастиан Обербауер (нем.: Joseph Sebastian Oberbauer, 1853–1926) – австр. инженер и художник. Постъпва в Художествената акад. във Виена и две години учи рисуване при изтъкнати художници в крайна оскъдица и мизерия. Прекъсва следването си и учителства известно време. Опитва се отново да продължи образованието си, но не успява. През 1889 г. идва в България и се установява в София. Назначен е техник в Кадастралното управление на Софийската община и участва в изработването на първия кадастрален план на София. След завършване на плана, постъпва в Дирекцията за строеж на държавни железници и пристанища. Поради съкращение на щата напуска и се връща в Общината, където работи до края на живота си. Й. С. Обербауер оставя значителна сбирка от творби за живота и облика на Стара София – църкви, манастири, ханове, улици, чаршии, археологически обекти и др., и на страната Много от тях вече не съществуват. През 1894 г. с А. Пьотровски, Иван Мърквичка и Антон Митов илюстрира романа „Под игото“ на Иван Вазов.

Вж Голяма енциклопедия България: Т. 8, Мом–Пан. София: БАН; Книгоизд. къща Труд, 2012, с. 3133–3134.

⁸ Антон Стефанов Митов (1863–1930) – бълг. живописец, изкуствовед, критик, историк на изкуството, обществен деец, дописен член на БАН. Завършва (1885) Академията за изящни изкуства във Флоренция при проф. Джузепе Чаранфи (Giuseppe Ciaranfi, 1818–1902). Гимназиален учител в Стара Загора, Пловдив, Варна и София. Издател на сп. „Изкуство“ (1895). Един от основателите на Държавното рисувално училище, преименувано в Държавна художествена академия (1921). Професор по история на изкуствата, перспектива и методика на рисуването (1896–1927). Директор на Художествената акад. (1912–1918, 1924–1927). С А. Пьотровски, Й. Обербауер и Ив. Мърквичка и участва в илюстрирането на романа „Под игото“.

вичка⁹.

Така първото самостоятелно издание придобива още по-голяма стойност.

От поява на изданието на бял свят са изминали повече от столетие, поради което то се е превърнало в библиографска рядкост.

За да може съвременната генерация на българското общество, а и поклонниците на българската изящна словесност по света да придобият автентична представа за романа, Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ поема инициативата за фототипното му преиздаване и тиражирането на дигитално копие.

Това бе и най-съществения жест от венец от изложби и чествания, който тя направи към автора на шедьовъра на българския дух по случай 170-годишнината от рождението му.

Факсимилните и дигиталните издания на романа „Под игото“ на Иван Вазов, както и на тефтерчетата на Георги С. Раковски, Васил Левски и Христо Ботев, поднесени от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, са не само високи съвременни образци на изкуството на полиграфските и електронните публикации.

Тези издания – като издателска продукция от ново парадигмално поколение – обозначават и нов хоризонт на очакване за отечествената ни хуманитаристика, свързан с родената от посочените уникати **факсимилна** и **дигитална** библиотека **MAGNA PATRIOTICA** на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, която сама е реликт за възраждането на българския дух.

И тази продукция е не само **библиофилска**, но и – чрез дигиталното си изражение – акт на ангажиране на вниманието към българското изящно слово и на **широката читателска аудитория** от почитатели на Иван Вазов и у нас, и по света.

И това става не само във връзка със 170-годишнината от рождението на патриарха на българската литература, а – **за вечни времена**.

Вж **Митов**, Стефан. Антон Митов: Живот и творчество. София: Бълг. художник, 1957. 122 с.: с ил., 38 л. репрод.

9 Иван Мърквичка (*чеш.*: Jan Václav Mrkvička – Ян Вацлав Мърквичка, 1856–1938) – бълг. художник от чешки произход. Учи в Пражката акад. за изобразителни изкуства и в Мюнхенската худож. акад. През 1881 г. по покана на правителството на Източна Румелия идва в България и е назначен за учител в Пловдив. След Съединението (1885) се премества в София. Първи директор на Рисувалното училище. С А. Пьотровски, С. Обербауер и А. Митов участва в илюстриране на първото издание на романа „Под игото“.

Вж **Протич**, Андрей. И. В. Мърквичка: Живот и творчество. София: Бълг. художник, 1955. 62 с.: 1 портр., IV, 78 репрод.

Библиофилството и номерираните издания

ПЕТЪР ВЕЛИЧКОВ

Bibliophilia and numbered editions

Petar Velichkov

Summary

The text clarifies the essence of the numbered bibliophile editions, whose history began 118 years ago, but to this day their bibliographic description is missing, as well as a national collection.

Key-words: bibliophilia, numbered books, biblioarchaeology.

Библиофилството възниква като естествен рефлекс на участниците в социално-комуникационния етап на човечеството, базиран на писмеността и изобретил начините за фиксация на натрупаните знания в писмена форма върху материални носители. Библиофилството се появява като най-важната социална функция на групите и обществата – необходимостта да се съхранява памет и да се предава от поколение на поколение в сигурен и забележителен формат.

Съвременната наука за книгата си е поставила специални задачи, които кумулират и добавят ново знание за библиофилството:

1) да се разбере спецификата на библиофилството като сложно социокултурно явление с хилядолетна история;

2) да се очертаят етапите на развитие на библиофилското отношение и поведение в контекста на развитието на световната култура с фокус върху имената, приносите и трудовете на знаменити библиофили – издатели, автори, търговци, антиквари и читатели, включително върху техните лични колекции и домашни библиотеки;

3) да се изясни и утвърди основната терминология, с която оперират библиофилите (автограф, еклибрис, инскрипт, инкунабул, конволют, факсимиле, уникат, ценно издание, рядко издание, подобро издание, букинистично издание, антикварно издание, забележително издание, раритет, куриозитет и др.);

4) да се изведе актуалността на основните проблеми и идеи на библиофилството, мястото им в съвременния живот на границата между физическото и дигиталното, между материалното и нематериалното;

5) да се осъзнае особеното значение на персонализирането на публикуваната книга, на инвестицията в книги и на книгосъбирателството в психическото, интелектуалното, естетическото и моралното обогатяване и открояване на личността на съвременния човек;

6) да се използват получените знания за стимулиране на създаването и диверсифицирането на креативни линии от физически маркирани медийни обекти – „оличностяване“ на масовостта на пазарното копие и персонализиране на притежанията в личната библиотека;

7) да подготви приемствеността между библиофилския ръкописен, печатен и електронен екземпляр в контекста на единна виртуална платформа.

- Съвременната теория на библиофилството развива следните направления:
- библиофилството като социокултурно понятие в неговата многоаспектност;
- социология на библиофилството;
- библиофилството като творчески процес, включващ целенасочени издателски действия, съзнателно колекциониране на книги, изучаване на сбирките от книги и лични маниери на купуване, четене и обмен на книги;
- психология на библиофилството.

Обзор на основните изследователи на библиофилството

Солидните научни основи на библиофилството и формулирането на неговите теоретични въпроси принадлежат на Михаил Н. Куфаев (1888–1948) – професор по история на книгата, книговед и библиограф. Той пръв прави опит да анализира явлението библиофилия и да разбере неговата психическа природа, мотивите и особеностите на колекционирането на книги¹. М. Куфаев успява да обясни влечението към уникалните издания и екземпляри, формулира отличителните черти на библиофилите и библиоманите, предлага критерии за различаване на типовете библиофили и колекционерите на книги, очертава психологическия и емоционалния портрет на библиомана. Като цяло руският учен успява да изучи условията, които благоприятстват развитието, значението и културата на библиофилското отношение към писмената и печатната медия.

История на библиофилството

Терминът „библиофилство“ влиза в обръщение през XVII в. Хора, обладани от любовта към книгите, има и преди, и след този век. Големият руски книговед Михаил Куфаев твърди, че библиофилите и библиоманите ги е имало винаги и че всеки се е различавал от другия, но отношението на другите към тях е било еднакво: „И в древността, и сега тези хора са получавали различна оценка: тях са ги уважавали, присмивали им са се, порицавали са ги“.²

На същото мнение е и В. А. Петрички:

„Няколко хилядолетия съществува общественото явление, получило името „библиофилство“ Неведнъж в историята са му отказвали правото на съществуване. Хората са смятали библиофилите „не от тоя свят“, чудаци. Шегували са се с тях, надсмивали им са се над техните ексцентричности. Но времето минавало и сбирките от книги на библиофилите ставали основа на националните книгохранилища. Частните библиотеки са помагали за възникването и утвърждаването на обществените библиотеки, обогатявали ги и ги украсявали. И тогава споменавали

¹ Куфаев, Михаил. Библиофилия и библиомания: Психофизиология библиофилства. [вступит. статия В. Безъязычного]. Москва: Книга, 1980 (репринт изд. 1927 г.). [16], 119 с.

² Куфаев, М. Н. Цит. съч., с. 12.

с добри думи притежателите, а имената на тия чудаци влизали в скрижалите на историята“.³

Съвременни изследователи на библиофилството, като В. Н. Петрицки, неслучайно се обръщат към схващанията на един от видните съветски познавачи на темата отпреди перестройката – П. Н. Берков. Самият Петрицки цитира думите на П. Н. Берков:

„Трябва да вярваме, че библиофилството ще е живо още немалко време. Може би дори винаги...“.⁴

Актуалността на тяхната любов към книгата има своята медийност, тъй като историите на техните библиотеки, преминаването на ръкопис или книга от един в друг библиофил, цялата сила на страстта им, продължава да е интересна и вълнуваща и днес. Много известни личности от дълбока древност, та до наши дни продължават да бъдат дискутирани именно заради тяхната любов към събирането на редки и ценни книги.

Същевременно поради ограничеността на периода на дисертационното изследване, няма да се спираме подробно на времето преди края на XIX в., в което библиофилите се интересуват обикновено от придобиването на рядък ръкопис или старопечатно издание, от което са оцелели малко екземпляри. Но е важно да кажем, че именно в края на XIX в. в Западна Европа и в Русия започват да се издават и да се създават частни сбирки от номерирани издания.

Като отчитаме външните влияния върху българската библиофилска книга, номерирана или различаваща се от останалия тираж, ще се спрем предимно на руски и съветски публикации по темата. Съдбата на българските библиофилски екземпляри – тяхното определяне като редки и ценни, включването им като такива в държавни и частни сбирки, зависи от времето след 9 септември 1944 г., когато библиотеки и музеи у нас копират съветския опит безпрекословно. В по-нови текстове на руски изследователи има сходства по темата за библиофилските издания, тъй като в Русия след перестройката и в България след 10 ноември 1989 г., се развиват сходни процеси. Отпада забраната за притежаването и опазването, както и ползването на „буржоазните“ книги. Българските библиофилски издания (в по-голямата си част) са търпели незначително и унищожение поради съдържанието си след национализацията на частните издателства през 1947 г. Тогава е спряно издаването им, за да се направят опити за възстановяването на тази практика след 1989 г.

И. К. Григоров пише⁵, че библиофилството е широко разпространено обществено явление, а историята на съществуването му е многовековна. Той доказва, че по-новите изследвания ни приближават към науката „Библиофилия“, позовавайки

³ Петрицкий, В. А. Библиофильство на пороге века. – В: *Книга: Исслед. и мат.*, т. 60, с. 189.

⁴ Берков, П. Н. Русские книголюбцы. Москва; Ленинград, 1967, с. 137.

⁵ Григоров, И. К. Некоторое вопросы теории библиофильства. В: *Книга: Исслед. и мат.*, т. 67, 1994, с. 215–224.

се на концепциите на А. И. Ракитов.⁶ Научни принципи в анализирането на темата той вижда в:

- опознаването на библиофилството се отнася към достатъчно определена съвкупност от обекти;
- на обектите могат да бъдат определени и фиксирани свойства, които създават обекта на знание (познания на библиофилството);
- съществува относително ограничен кръг от проблеми на общозначимостта на познанието на библиофилството;
- има няколко критерия за истината;
- съществуват няколко метода за изследване, които са ориентирани към определени обекти и предмета на познание на библиофилството;
- натрупан е необходимата изходна база от теоретични знания при анализа на библиофилството;
- налице е известна модификация на думите в говоримия език.

Той предлага 20 принципа за въвеждане в концептуален речник, с които твърди, че библиофилството е:

- творческа дейност, която се заключава в целенасочено събиране на отличаващи се издания, в тяхното изучаване и предоставяне на информация за тях;
- като област на практическа дейност със своя история и теория, вече е нова научна дисциплина, която би трябвало да се нарича „Библиофилология“;
- „Библиофилологията“ (рус. „Библиофиловедение“) е част от далеч по-голямата наука „Книгознание“;
- обекти на изучаване от Библиофилологията са книгите (издадени), идеите (библиофилските изследвания), личните библиотеки (и техните притежатели);
- библиофилът обикновено съчетава у себе си читателя и изследователя, създател е на библиотека с определени колекции от книги.

В. Т. Клапиюк, съмишленик на И. К. Григоров, предлага таблица, в която е намерено мястото на Библиофилологията като наука (вж *Табл. 1*).⁷

Специалистите по социология на библиотеките А. В. Соколов и Е. В. Милютина предлагат коефициент за определяне на ценността (КЦИ) на дадена книга:

$$\text{КЦИ} = \text{Ц}_0 \times \text{Б}.$$

Ц_0 – първоначална цена на книгата

Б – коефициент на съществуване на книгата. Променя се от Ц_0 (пълна загуба на ценност, прашане на книгата на вторични суровини). При отпечатването на книгата Б е 1.⁸

⁶ Ракитов, А. И. Понятие науки и ее структура как объект общей теории науки. – В: *Проблемы методологии и логики науки*, 1965, с. 105–106.

⁷ Клапиюк, В. Т. К вопросу об объекте и предмете библиофиловедения. – В: *Книга и социальный прогресс*. Москва, 1986, с. 80.

⁸ Соколов, А. В., Милютина, Е. В. Аксиология библиотечных фондов. – В: *Книга: Исслед. и мат.*, т. 68, 1994, с. 163.

Табл. 1. Обект и предмет на библиотекознанието, библиографознанието и библиофилознанието

Обект	Библиотечна дейност		
Предмет	Професионална библиотечна дейност	Професионална библиографска дейност	Непрофесионална библиотечна дейност
Наука	Библиотекознание	Библиографознание	Библиофилознание

Тази формула има своя предшественичка от времето на СССР, предложена от Ю. Н. Столяров и Е. П. Ареева:

$$Ц = И \times С.^9$$

Ц означава ценност, *И* – показател на идеологическата насоченост, *С* – показател на научната стойност (с вариации от 0–1). Трябва да се обърне внимание на насочеността – **идеологическа**.

А. Х. Горфункел и Н. И. Николаев повдигат въпроса за преосмислянето на термина „рядка“ книга. Те смятат, че количественият критерий е остарял. Според този критерий редкостта на изданието се определя от съдбата му и следите от нея, след като то бъде отпечатано. Времето и историята правели книгата рядка, а трябвало да се има предвид и значението ѝ в историята на културата¹⁰. А. Х. Горфункел смята, че между традиционното библиографско разбиране за редките книги има несъответствие със съвременното ниво на книговедските изследвания и библиотечната практика. То било вече осъзнато и затова редица книгохранилища са се отказали от наименованието Отдел „Редки книги“, заменяйки го със „Старопечатни и особено ценни издания“. За съжаление според него отричането от традиционното наименование на този отдел е безсмислено, защото било достатъчно да се доуточни какво се разбира под „рядкост“.¹¹ Неслучайно в руския енциклопедичен речник „Книговедение“ (1982) понятието „ценна книга“ липсва.¹²

А. В. Соколов и Е. В. Милютина смятат, че редките книги са разновидност на ценните. Те стесняват кръга на редките книги на смятат, че причина за повишената им ценност е малък тираж или последващото унищожение на почти целия ти-

⁹ **Библиотечные фонды:** Учеб. для библ. фак-тов. под ред. Ю. Н. Столярова, Е. П. Ареева. Москва, 1979, с. 78–79.

¹⁰ Принципно значението на книгата в историята на културата е обект не на книгознанието.

¹¹ **Горфункел, А. Х., Николаев, Н. И.** Неотчуждаемая ценность: Рассказы о книжных редкостях университетской библиотеки. Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1984. Цит. по: **Соколов, А. В., Милютина, Е. В.** Аксиология библиотечных фондов. – В: *Книга:* Исслед. и мат., т. 68, 1994, с. 162.

¹² За пръв път в СССР определение за „рядка“ книга е включено в „Словарь книговедческих терминов“ (1958).

раж. Имало и *не рядка* книга, чиято ценност се дължала не на ограничения тираж, а по други причини. Посочването на други причини отново връща полемиката в началото ѝ – изработване на железни критерии и затваряне на всички странични вратички.

Теория на библиофилството

Картината на изследванията, на авторите и на заглавията на проучванията им относно теорията на библиофилството е твърде пъстра и едностранчива. Има изследвания на любовта към книгата от читателска и от колекционерска гледна точка, но в тях се споменават номерирани издания, без този техен признак да е детайлно изяснен.

Българското книгознание пропуска дори първите определения, дадени в първата част на „Енциклопедически речник“ на Лука Касъров:

Библиомания, *гр.* Страст към книги, по-особено към редки книги.

Библиоман, *гр.* (собств. знач. *люд за книги*). Страстен любител на хубави или редки книги.

Библиотаф, *гр.* Човек, който не дава никому своите книги.

Библиофил, *гр.* Същото, каквото е библиоман.¹³

Прави впечатление поставеният *знак за равенство* между библиофила и библиомана.

Не се различават колекционирането и любовта към книгите в илюстрирания Оксфордски речник. Там терминът „библиофил“ е изяснен като:

bibliophile *n.* person who colests or is fond of books.¹⁴

У нас липсва разграничаване между библиофилските екземпляри и останалите от общия тираж.

Съвсем различно е теоретизирането на библиофилството в Полша. Полските изследователи на номерираните издания Анджей Кемпа и Анджей Клосовски дават изчерпателни отговори в предговора си на каталог за изложба на полските библиофилски издания в периода 1918–1988 г. в Москва.¹⁵ Те споменават имената на полски теоретици, издатели, печатари и библиофили от 30-те години на миналия век за естетиката на библиофилските екземпляри, между които са Станислав Лем, Карол Гомуляско, Пржеслав Смолик, Михал Артц и Бонавентура Ленарт. В трудовете им детайлно се изяснява каква всъщност е и каква трябва да бъде библиофилската книга, която несъмнено трябва да бъде изключително искусно издадена. Според тях библиофилските екземпляри трябва да се подчиняват на единството на съдържание и външен вид. Художествените търсения трябва да са в хармонично съжителство с печатарските възможности, изборът на хартия и ма-

¹³ **Касъров**, Л. Енциклопедически речник: Първа част: А–К. Пловдив: изд. и печ. Д. В. Манчов, 1899, с. 131–132.

¹⁴ Лице, което колекционира или обича книги. – В: **Илюстриран** Оксфордски речник. София: Младинска книга, 2005, с. 83.

¹⁵ **Кемпа**, Анджей, Клоссовский, Анджей. Польские библиофильские издания 1918–1988. пер. с польск. Кристина Пашек. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 1989, с. 6–7.

DRUK NINIEJSZY
 TŁOCZONO W DRUKARNI
 MUZEUM PRZEMYSŁOWEGO
 W KRAKOWIE, POD KIEROWNIC-
 TWEM STEFANA BARANOWSKIEGO. KLI-
 SZE WYKONANO W ZAKŁADZIE ST. WELA-
 NYKA W KRAKOWIE. ODBITO 300 NUMEROWA-
 NYCH EGZEMPLARZY, Z KTÓRYCH NR. 1–120 PRZE-
 ZNACZONO DLA CZŁONKÓW TOWARZYSTWA MIŁOŚNI-
 KÓW KSIĄŻKI W KRAKOWIE, NR. 121–160 DLA AUTORA,
 ZAŚ NR. 161–300 ODDANO NA SPRZEDAŻ W •BI-
 BLJOFILU POLSKIM• ANTYKWARJACIE TOWA-
 RZYSTWA MIŁOŚNIKÓW KSIĄŻKI W KRA-
 KOWIE, PRZY RYNKU GŁÓWNYM
 W KAMIENICY KROMEROWEJ
 NAPRZECIWKO RATUSZA

Nr

Екземпляр № 40 от книгата на J. Durr *Zapomniane autografy Wyspiańskiego*, 1926 г.¹

териали за корица и всичко това да е последвано с майсторското изпаление на всеки етап от печата на книгата.

Отликите на библиофилските екземпляри (или издания), според двамата полски изследователи, са:

- ограничение на тиража (до 500 екз.), като всеки екземпляр трябва да бъде номериран.
- използване на оригинални графики или илюстрации, които е желателно да бъдат ръчно оцветени.
- библиофилските екземпляри могат да се различават и да бъдат няколко варианта в едно и също издание. Вариантите се различават помежду си с различна и по цвят хартия, формат, брой на илюстрациите, различаваща се подвързия.

Най-прекрасните библиофилски екземпляри за познавачите и събирачите им не само имат значение за тесен кръг хора, но имат и други достойнства:

¹ Сн. в: **Кемпа**, Анджей, Клоссовский, Анджей. Польские..., с. 93. Заглавието в превод: „Забравени автографи на Виспянски“. Станислав Матеуш Игнаци Виспянски е полски драматург, поет, художник, график, архитект. Виден представител на епохата на Млада Полша.

- играят ролята на образци, на които се подражава при издаването на небиблиofilски книги.
- показването им на изложби будят у разглеждащите ги вкус към изящността и великолепието на книгата.

Историята на полската библиofilска книга се различава коренно от българската. Докато у нас все още не е имало изложба на номерирани екземпляри, то в Полша първата подобна изложба е от 1928 г., състояла се по случай II конгрес на полските библиофили. След Втората световна война, въпреки съветската окупация на страната, библиofilските книги не са били унищожавани, а през 1971 г. във Варшава е била организирана изложбата „Библиofilски издания: 1945–1970 г.“ от варшавската секция на Обществото на приятелите на книгата. Нещо повече. Полската библиofilска номерирана книга е показвана, заедно с разкошно илюстрирани други книги, в изложби и в чужбина. Първата е в Музея на книгата в Лайпциг през 1924 г., последвана от подобни в западноевропейски столици: Брюксел, Виена, Копенхаген, включително и на изложения на книги във Флоренция, Париж, Лайпциг.

Инициативата за осъзнаване ценността на библиofilските екземпляри, тяхното опазване, изследване, популяризиране принадлежи на полските библиofilски организации. Още през 1921 г. във Варшава е организирано Общество на полските библиофили, последвано от подобни организации в Краков (1922), Познан (1923), Замосци (1923), Париж (1924), Лвов (1925), Торун (1926), Вилнюс (1926) и др. Последното е в Катовице (1937). Тези общества на любителите на книги не са се ограничавали само в областта на рядката и ценна книга. Същевременно те са издавали и книги до 1944 г. След Втората световна война от тях оцелява само Полското общество на приятелите на книгата в Париж. В края на 50-те години на миналия век се правят опити за възстановяване на обществата на библиofilите.

Какво е участието на полските библиотеки? Библиотекарите участват дейно в работата на библиofilските общества, публикуват текстове за библиofilството, издават книги по темата. Само в 40 екземпляра полската Национална библиотека издава през 1921 г. книгата *Biblioteka Narodowa w Warszawie* на Людвик Бернацки.

На този фон състоянието на българското книгознание е плачевно. Библиofilските издания не се отбелязват в книгописа на Народната библиотека в София, липсват библиofilски сдружения, в теорията подобни издания най-много да се споменат, че има такива, не се създават сбирки от библиofilски екземпляри нито в библиотеките, нито от частни лица. Липсата на традиция се отразява фатално на библиofilските номерирани издания в:

- разпознаването им;
- опазването им;
- популяризирането им;
- включването в научни изследвания.

Загубата от липсата на изследвания по темата ярко контрастира с примера на други страни. Например, първото списание за ценни книги¹⁶ в Италия е *La Bib-*

¹⁶ По-подробно вж **Зиман**, В. Журнал италианских библиофилов. – В: *Альманах библи-*

liofilia.¹⁷ Започва да излиза през април 1899 г. Редактор и издател е Лео Самуел Олшки, който пристигнал в Италия от Германия, защото бил запален от старите италиански книги. В списанието той насочва вниманието към тяхното опазване, колекциониране и спиране на износа им от Италия на безценица в чужбина. В резултат на дейността му много редки и ценни издания биват оценени и постъпват в държавни и частни сбирки. Списанието публикува статии за библиофилски издания, издадени в Италия и в други страни.

Библиофилските номерирани екземпляри не се влияят от преоценката на критериите, от пристрастията, от целта на изследванията, доколкото ги има, от принципите на подбор на редки и ценни издания. Защото още с отпечатването си те са *ценни и редки*.

Практика на библиофилството

Борис Дубин разглежда особеностите и проблемите около събирането на печатните източници и съществуването им в домашна обстановка.¹⁸ Акцентът е поставен върху организацията на личната библиотека в пространството на дома. Според него проблематичността на личните сбирки е:

- затвореност/отвореност;
- начини на времева организация (съотнесеност между времето на създаването, издаването и събирането на текстовете);
- печатните и изобразителните компоненти в образа на книгата.

Той посочва, че „индивидът е творец и носител не само на различни традиции значения, но и на модусите на отношенията с тях спрямо границите на тяхната значимост и условията за тяхното променяне“. Дубин се спира предимно на ядрото, около което книгосъбирателят изгражда личната си колекция. Той съпоставя връзката между социалната и културната му възраст, стажът на дееспособността му и възрастта му със събирането на книгите. Възгледите му за създаването на лични библиотеки предимно от четива си кореспондират и с библиотеки от редки и ценни книги. Не може да се рискува събирането на библиофилски ценни издания, ако притежателят им не е в състояние да ги подреди в обособено помещение в дома си, където да бъдат на сигурно място от своите вредители – влага, ярка слънчева светлина, разлики в максималната и минималната температура, посегателства на несведущи (предимно деца), пожар и др.

Л. П. Рощевска пише¹⁹ за проблемите на съхранение на личните (частните) библиофилски фондове. Тя повдига въпроса не само за формирането на богата колекция от книги, но и на архивните документи, които са свидетелство за разнообразната дейност на притежателя им и особено относно спецификата на неговите търсения. Тя съобщава за библиотеката на литературоведа и изкуствоведа Н. И.

офила, вып. 10, 1981, с. 296–301.

¹⁷ Grande dizionario enciclopedio. Torino, 1959, V. 9, с. 396.

¹⁸ Дубин, Борис. Слово – писмото – литературата. София: Пергамент, 2015, с. 65–87.

¹⁹ Рощевская, Л. П. Проблемы сохранения библиофильских фондов личного происхождения. – В: Актуальные проблемы теории и истории библиофильства, 2001, с. 18–19.

Харджиев, роден през 1903 г., а от 1944 г. живеещ в Амстердам. Библиотеката му съдържа редки книги с автографи и се смята, че е едно от най-сериозните постъпления.²⁰ Добавянето към всяка лична сбирка от книги на архивни документи на нейния създател опазват за бъдещите поколения опита на библиофила и историко-културните процеси в обществото.

Прегледът на съветските и руските източници не е случаен. Те показват тенденцията към осъзнаване на ценността на редките издания, сред които са и библиофилските номерирани издания в СССР, на който се подражава у нас. Л. П. Рощевска, например, акцентира върху връзката между личните библиотеки и съдбата на техните притежатели. Запазването на архива на притежателите е безценен извор за бъдещите изследователи. Любова към книгите на читателя прелива в страстта на събирача на особени издания. В този смисъл архивите на притежателите придобиват своята медийност, а често пъти историите на придобиването на едно или друго ценно издание са по-интересни дори от съдържанието му.

Съветско-руските публикации до 1989 г. са били важни за изследователите на българската книга, на тях се е подражавало, били са копирани. За съжаление публикуващите не са осъзнали проблема за критерия, за библиографирането, за оценката или опазването на номерираните издания. В техните публикации има споменаване на „библиофилските книги“ в общ план и толкова. След 1989 г. има преориентация към публикации на западноевропейски и американски изследователи, но за съжаление не и за библиофилските издания. Вниманието на българските изследователи продължава да бъде насочено инерционно към първи издания на класици, редки автографи и т.н. Поради това се наложи да ползвам собствената си колекция от библиофилски номерирани издания, както и събираните през годините след 1983-а мои публикации.

Моят критерий, най-краткият, по който се разпознават номерираните издания, е:

Ограничен брой екземпляри „по замисъл“, които са различни от екземплярите от останалия тираж.

Убеден съм, че това е основното различие на библиофилските екземпляри от останалите, а всяко едно библиофилско издание има своите различия от сходните си.

Библиоархеологията като изследователски метод

С развитието на интердисциплинарността между науките в края на XX в. се появява научната дисциплина „библиоархеология“. Развиваща се като емпирична методика, тя се прилага успешно за целите на исторически проучвания на издатели и печатари по веществени извори и вторични ресурси (книги и каталози).²¹ Все

²⁰ Евстигнеева, А. Л. Личные фонды: Новые поступления (РГАЛИ, РГАЭ, РЦХИДНИ). – В: *Отечественные архивы*, 1966, № 1.

²¹ Павлова, А. А. Опыт библиоархеологии. – В: *Современные проблемы книговедения, книжной торговли и пропаганды книги*, вып. 9, 1993, с. 4–29. Санкт-Петербург: РАН, 2001,

още няма сведения за приложението ѝ в историята на литературата, въпреки очевидната ѝ продуктивност за интердисциплинарни комбинации с биографичните, библиографските, историографските и антропологичните методи. Специалистите по литературознание днес възразяват срещу прилагането на библиоархеологията в своята наука, тъй като я приемат за проява на вулгарен книговедски фетишизъм.

По-релевантна за изследвания в комплексната наука за книгата е библиопсихологическата археология като метод.²² „Библиопсихологическата археология“ е предложена от Николай Рубакин в статия през 1910 г.: „Да се определят психическите свойства на мъртвите автори по психическите свойства на техните съвременни почитатели е не само теоретически, а и практически възможно и полезно от гледна точка на историята на литературата“.²³

През 1929 г. вече предлага и дефиниция на библиопсихологическата археология като откриване на съответствие между психологическите преживявания, способности, интереси, вкусове между починалия писател и неговите читатели и почитатели с цел репродукция на неговите психически особености и тип преживявания. С други думи – психологическият тип на даден автор може да бъде възстановен само от съвкупността от еднотипните негови живи читатели. Ако неговите текстове въздействат върху група читатели по приблизително еднакъв начин, това се случва, защото, по „закона на Хенекин“, между съвременните му почитатели и него самия има психологическа аналогия. „Изучаването на живите читатели ще позволи да се възстановят пропуските на чисто документното изследване, а различните характеристики на мъртвите автори, изведени само по писмени източници, ще могат да преведат на езика на съвременния човек неговата мнѐма.“²⁴

Едва 50–60 години по-късно в световната наука се появява научната дисциплина „медийна археология“²⁵, чиито приноси в изследователското поле на книгите като културни артефакти са неоспорими.

с. 18–19.

²² **Tsvetkova**, Milena. Conflicts with the reading and their decisions through the bibliopsychology. – В: *International Journal of Media and Information Literacy*, 2016, Vol. 1, Is. 2, с. 128–145. DOI: 10.13187/ijmil.2016.2.128

²³ **Рубакин**, Н. А. Психология книжного влияния. – В: *Новая жизнь*, 1910, № 1, с. 172–209.

²⁴ **Рубакин**, Н. А. Психология читателя и книги: Краткое введение в библиологическую психологию. Москва, [1929], 1977, с. 222–224.

²⁵ Вж **Ceram**, C. W. *Archaeology of Cinema*, 1965; **Kittler**, Friedrich. *Discourse Networks 1800/1900*, 1990; **Huhtamo**, Erkki. *Notes Towards an Archaeology of the Media*, 1993; **Zielinski**, Siegfried. *Mediaarchaeologie*, 1994; и др.

Сказките на Емануил Попдимитров

РУМЯНА ПЕНЧЕВА

The lectures of Emanuil Popdimitrov *Rumyana Pencheva*

Summary

135 years have passed since the birth of the great Bulgarian poet Emanuil Popdimitrov. The text traces another aspect of his life – giving talks throughout Bulgaria. The author dwells in more detail on one of them – “The Cult of the Great in the Bulgarian”, which he pronounced at the Varna Theater on November 1, 1942.

Key-words: Emanuil Popdimitrov, Bulgarian poet, lecture, Varna, cult.

Когато се създава Съюзът на българските писатели през 1913 г., той си поставя няколко цели:

- да ратува за материалното осигуряване на писателите;
- да работи за разпространение на произведенията им сред по-широк кръг от читатели;
- да наложи по възможност по-висока оценка на произведенията им сред по-широк кръг от читатели;
- да създаде фонд за издръжка на бедни и болни писатели и за издания на произведения на съюзните членове.

Това се налага след направена оценка на духовния живот в страната ни, а именно:

„Нашият литературен живот, тъй мудар и безсилен, какъвто е бил досега, не е могъл да създаде онай интерес на обществото към българската книга, който, от една страна, награждава труда на писателя и от друга, оказва необходимото духовно и културно влияние на живота ни“.

В последвалите военни години (до 1918-а) членовете на новосъздадената творческа организация са мобилизирани и изпълняват своя дълг на бойните полета и на военно кореспондентските пунктове. Но когато се установява мирът, тогава писателите се заемат с отговорната просветителска задача, да се отделият от работните си места и семействата си, за да стигнат и до най-закътаните места на страната, за да може словото на тях, които днес наричаме „съвестта на България“ да посеят семената на своята мисия.

Във времето, когато единствено писаното слово е прониквало по тези кътчета, а някъде и това рядко се е случвало, писателите са отивали при ученици, учители, граждани и селяни и са изнасяли т.нар. сказки по различни теми – за наскоро отшумелите военни действия, за морала в ежедневието, за актуални теми от политическия и културен живот, за литературни и художествени произведения и още

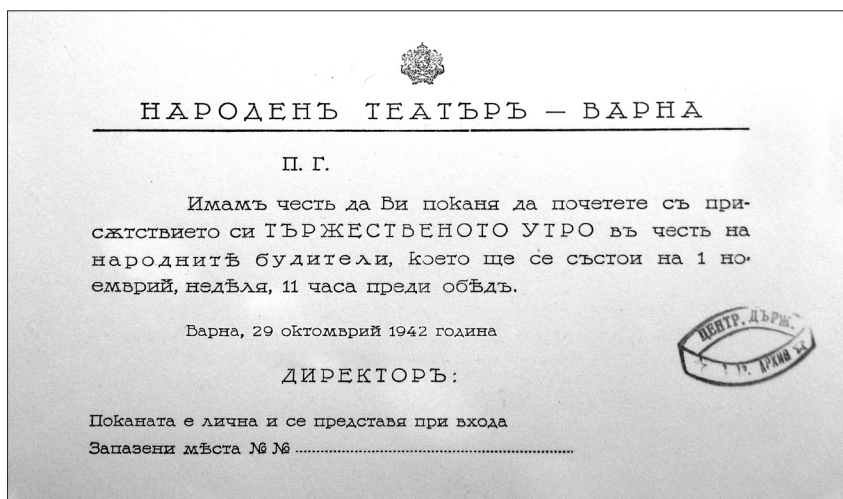

Емануил Попдимित्रов

много други теми, които са вълнували слушателите. В неформалните си срещи след сказките те са били и душеприказчици, и съветници по литературни въпроси, тяхното слово и поведение се е превръщало в модел на подражание и стимул за по-високи духовни стремления. Беседите, които са подготвяли нашите писатели са изисквали огромна обща култура, умения за импровизация, харизматичност и авторитет. Не всички от нашите писатели са се справяли, но най-търсените от публиката сказчици са били Александър Балабанов, Антон Страшимиров, Стилиян Чилингиров, Емануил Попдимित्रов, Добри Немиров... Досега с разнообразната публика е давал и на писателите твърде много – усещали са пулса на времето и грижите на хората, а това им дава сюжети за творчеството им.

богоизбрани, гърците залагат на хармоничното си развитие, докато българите не са изградили съзнание за обща културно-историческа мисия. Но има своите велики личности, които са произлезли от недрата на народа ни. Попдимитров посочва и стожерите, които ни дават повод за гордост и самочувствие – започва от великите дела на цар Симеон, пише за покровителя на българите св. Иван Рилски, за цар Шишман, Борис, Самуил – „и въпреки че народът ни е скептик по природа и с чувство за малоценност“, именно той излъчва тези личности като една висша еманация от самия народ и че народът е онова, което са неговите велики представители и ги надарява с висши добродетели – сравнява Паисий с древен пророк, с Прометей дори. Изброяването му продължава с Раковски, Левски, Каблешков. Продължава с интелектуалните представители на великите българи – Вазов, Пенчо Славейков, Яворов и завършва с Димчо Дебелянов. Накрая призовава да се мобилизира духовната ни енергия, за да се постигне единение, защото „великото и съвършеното се градят бавно, камък по камък като храм“.

Сказките на Емануил Попдимитров, освен че могат да се разглеждат като отражение на проблемите и събитията, които са вълнували него и съвременниците му, могат да се четат и като страници от ненаписаната културна история на България, като ценен източник за литературната история. Попдимитров пише за тези, които чувства духовно близки, за тези които се доближават до неговата фина чувствителност и емоционалност. Остава ни два изключително проникновени текста от откриване на изложби на Владимир Димитров-Майстора. Сам пленник на боговете, закрилящи изобразителното изкуство, Попдимитров с разбиране и с преклонение пред таланта на художника написва своите слова, в които ни разкрива и препятствията при организирането и откриването на изложбите. В друга сказка, посветена на Елин Пелин, пък прави неочакваното, но уместно и интересно сравнение между ръченицата на Христина и Дъбака от разказа му „Ветрената мелница“ и ръчениците от картините на Иван Мърквичка. С много тъга и неизстинали приятелски чувства писателят създава сказката за Димчо Дебелянов, в която казва: „Бяхме почти връстници, другари-младежи, изпълнени с еднаква жар и пламенни надежди за бъдещето. Нашата дружба, колкото и животът за дълго да ни разделяше, си остана чиста, непомътнена от недоразумения. Спомените ме връщат към оня момент, когато в дома на Димитър Подвързачов, струва ми се, на ул. „Братя Миладинови“, в присъствието и на Георги Михайлов – преводачът на Бодлера, ние с Димчо Дебелянов и Николай Лилиев рецитирахме свои стихове. Николай прочете [...], Димчо стихотворението „Черна песен“, моя милост „Лаура“. Какво благородно съревнование между млади писатели, които свързваха не само младостта и чарът на поезията, но и едно общо литературно верую! Тогава наставаше нов период в българската лирика, предвестен от П. К. Яворов, който беше звено между направеното до Пенчо Славейков и новото... Правят завоевание на едно ново небе на поезията!... Българската лирика тогава, в лицето на тая група, в която се числяха още Теодор Траянов, като по-стар брат, Людмил Стоянов, Христо Ясенев, Николай Райнов, след краткия упадък, който се бележи от едно промеждутъчно време на т.нар. българановци, под лозунга за по-високо изкуство,

Покана за тържественото утро във Варна

прокламирано от Пенчо Славейков и *създавано* от Яворов“... Емануил Попдимитров синтезирано обрисова литературни кръгове, литературни поколения, процеси и то само в няколко реда... Колко лесно съвременните ни ученици биха могли да си обясняват сложните литературни явления от началото на миналия век!

Сказките на Емануил Попдимитров, създадени с деликатната похватност на педагога и университетския ерудит, с красивата си и стегната фраза, лишени от самоизтъкване, му отреждат заслужено място в пантеона на българската литература, редом с безсмъртната му любовна лирика.

Д-р Васил Берон за моменти, събития и личности в българската история¹

Според книгата му „Археологически и исторически изследвания“

РАДКА ПЕНЧЕВА

**Dr. Vasil Beron about moments, events and personalities in Bulgarian history
According to his book “Archaeological and Historical Research”**

Radka Pencheva

Summary

Dr. Vasil Beron was born in 1824 in the town of Kotel. He is the son of Dr. Peter Beron's sister, Jane. The text examines the views of V. Beron on fateful moments from the liberation struggles of the Bulgarian people until 1878 according to his book “Archaeological and Historical Research”.

Key-words: Dr. Vasil Beron, Veliko Tarnovo, liberation struggles, uprisings.

Д-р Васил хаджи Стоянов Берон е роден през 1824 г. в гр. Котел. Той е син на сестрата на д-р Петър Берон – Жейна. Петър Берон не е имал семейство и деца и решава да изучи и подпомогне в живота сестриния си син, да го подготви и за участие в борбите на българския народ. Разликата в годините между двамата е 30. И действително той взема момчето при себе си в Румъния. Първо го записва при частен учител в Брашов по немски език, за да може да учи гимназия в Дрезден. Младият Берон успешно полага изпитите по немски език и е приет в гимназията. Учи старателно, подготвя се стабилно и завършва с успех. Посъветван е от вуйчо си да запише медицина във Вюртцбург, за да има професия и добри доходи, които да употреби по-късно в църковната и националноосвободителната борба. По време на следването е старателен и прекарва по-голяма част от времето си в библиотеката.

През 1852 г. В. Берон завършва медицина и получава титлата „доктор по медицина“ с труда „Тетанусът и лечението му с хашиш“. На 28 години се връща при вуйчо си в Крайова. Тук Петър Берон го подготвя да вземе участие в разпалилата се вече църковна борба. В. Берон заминава за Букурещ, където се сближава с Г.

¹ Статията е част от работата по текущия изследователски проект „Анализ и философско осмисляне на ролята на рода Берон за духовното развитие на България и интегрирането ѝ в световната култура“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ (договор ДН15/13 от 18.12.2017 г.).

С. Раковски и хъшовете. След това се връща в България, като вече се е сближил с емиграцията ни, дал е дума, че винаги могат да разчитат на него. След посещението си в Котел заминава на специализация по хирургия в Париж. Именно тогава минава през Търново. Градът му прави силно впечатление със старините си. След Париж отива във Виена, където специализира гинекология. Установява се като лекар в Букурещ, където се включва активно в борбите на емиграцията. Там го потърсват двама търновски търговци и го канят да дойде в старата столица като лекар и да устрои училищата там. В Търново д-р Васил Берон се включва активно в борбата за църковна независимост и успява – с такт и дипломация, да прогони гръцкия митрополит Неофит, което е голяма негова победа. Тук през 1886 г. издава книгата си „Археологически и исторически изследвания“. През 2004 г. книгата беше преиздадена.² По новото ѝ издание ще построим нашето изложение.

В началото на книгата д-р Берон разказва за търновските черкви и манастири такива, каквито ги заварва при пристигането си. Но той не се ограничава само с техните описания, а разказва и историите им, доколкото има сведения за тях. Разказва и за техните патрони, за светците, на които те носят имената. В този раздел са описани следните търновски забележителности: хълмът Трапезица, Митрополията (или бившата Патриаршия на Българската църква), черквите „Св. 40 мъченици“, „Св. Димитър“ и „Св. Петка“, Хисаря (или укрепения град Царевец), черквите „Успение Богородично“ и „Св. Георги“ в Долния махала, манастирът „Света Троица“, манастирът „Св. Апостоли Петър и Павел“, Жидов гроб. За всички тези забележителности д-р В. Берон обяснява какво е състоянието им в края на XIX в. и разказва историята на всяка от тях.

Следва истинската историческа част на книгата. Започва се с причините за падането на Българското царство и на престолния му град, както и тъжните последици от това. Тази част на книгата е разделена на 3 части:

1. За славното положение, до което бе достигнал и се намираше градът В. Търново.

2. За славните влиятелни причини, които са подействали, за да се завладее и разори този град.

3. За жалостните обстоятелствени случки след превземането на града В. Търново от султана Баязид Илдъръм и сина му Челеби Солеман (Сюлейман) в 1393 г.³

В. Берон описва естественото географско положение на града, какви са били границите му в четирите посоки на света. Смята, че след превземането му от турците, той се е разраснал към кварталите Баждарлък, Марнополе, Варуша, Картала и т.н. Търново е бил велик, царски град. Ето и неговите думи: „Градът В. Търново във времето на цар Иваница или, както въобще го назовават Калояна, брат на цар Асеня I, преимуществено же в времето на цар Асеня II и на други от подирне царе, бе достигнал до най-голяма славна знаменитост и може смело да се каже на

² В текста са запазени личните имена на историческите лица и местности според правописа на д-р В. Берон. Вж **Берон**, Васил. Археологически и исторически изследвания. В. Търново: Абагар, 2004. 384 с.

³ **Берон**, Васил. Археологически..., с. 89.

основание на историческите събития от XIII и XIV столетия, че този славен град занимаваше по него време най-първото място. Тъй например се разказва, че царският и богоспасяемият град Търнов е бил царицата на градовете, управляещия и великославния град, който словом и делом е бил вторият град след онзи на цар Константина (Цариград); при това Търново е превъзходило всички други градове на България по своето богатство и по завидната му роля, и по великите събития, що са се извършили в тоя град в гражданско и църковно отношение“.⁴

Търново, според д-р В. Берон, е имало и международно значение, тъй като в него са се провеждали и църковни събори (концилии), в които са се разглеждали и обсъждали еретическите учения, каквито са били богомилските и други секти: исихасти, адамити, евреи и др. От 11.ІІ.1211 г. са известни съборът на цар Борил и законникът му. Такива са и проведените събори от 1350 и 1355 г. на цар Иван Александър срещу сектите: тогава осъждат Кирил Босота и ученикът му поп Стефан. Еретиците и богомилите напускат България и бягат във Франция, Италия и отчасти в Германия.

Кои според д-р В. Берон са най-важните причини за падането на Търново, а след него и на цяла България? Една от най-главните е, че българските владетели са вземали за жени гъркини. И той дава такива примери. В 1258 г., след смъртта на Калиман II, болярите избират за цар Константин Тих. Гърците били срещу него. Лукавата царица Мария направила всичко възможно да отстрани българите от царския престол. Подобни примери има много. В 1355 г. цар Иван Александър взел за жена еврейка. Тя му родила двама сина и една дъщеря. Еврейката погубила по-големия син на Иван Александър – Михаил, а по-малкия, Страшимир, царят изпратил с майка му Теофана във Видин. По-малкия му брат Шишман той оставил да управлява Търновското царство, а дъщеря си Мара (Тамара) дал за жена на султан Мурад. Страшимир обявил война на Шишман, защото смятал, че не е редно той да заема българския престол и се провъзгласил за български цар със столица Видин. Болярите в Търново били на страната на Шишман и работели срещу единството на двамата братя. Д-р В. Берон заключава: „Тоя гибелен за тогавашното българско царство пример нека послужи за явно и неопоримо доказателство, че ние сами, българите, чрез нашата немарливост и нашето егоистично пренебрежение допуснахме, да се опропасти тогавашното ни толкова славно царство! Защото, ако тогавашните боляри, които имаха най-голямото и славно влияние в царския двор на Иван Александър, бяха се възпротивили и не бяха се съгласили с неговото безумно решение – да се ожени за еврейка, то и не биха без съмнение допуснали, за да стори той тая глупава постъпка и щяха следователно да избавят царството от пропадането му и от плачевните ужасни последствия на 500-годишните наши народни страдания и нечути теглила“.⁵

Според В. Берон Търново пада на 19/31 юли 1393 г. след тримесечна тясна обсада от Челеби Солиман. И то благодарение на еврейско предателство.

⁴ Пак там, с. 91.

⁵ Пак там, с. 98.

За доказателства около последната битка на цар Шишман той се опира на сборника с народни песни на братя Миладинови – на песни и предания в него. След тази битка Търново е бил разрушен: черкви, правителствени сгради, учреждения. Всичко е било ограбено и опустошено. Изгорени са мощите на светците в черквите, а те са съборени. Някои са превърнати в джамии и бани. При отсъствието на цар Шишман народен водач е патриарх Евтимий. Той ходел при Челеби Солиман и го молел да пощади хората. Но бил пропъден от Патриаршията на Царевец и отишъл да живее в черквата „Петър и Павел“. Там той утешавал търновци и им вдъхвал надежда. Челеби Солиман си заминал и оставил един валия, чието име не се помни, да командва града. Той събрал всички търновски първенци на едно угощение на Марно поле и ги изклал. За това клане свидетелстват Гр. Цамблак, Г. С. Раковски и К. Иречек. Изклани били 100 мъченици. Опитали се да отсекаят главата и на патриарх Евтимий, но ръката на палача се схванала и по чудо останал жив. Дошла заповед всички млади и по-първи търновци да бъдат откарани в Мала Азия. Патриарх Евтимий бил също сред прокудените. Трогателна е раздялата му с търновци, които целували дрехата му и земята, по която стъпвал. „Ваше блаженство! Доблестний наш архипастирю, като тръгваш, на кого ни оставяш?“ През сълзи патриарх Евтимий им отговорил: „Оставям ви под покровителството на Светая неразделна Троица и нине, и присно и во веки веков, амин!“. Така си тръгнал завинаги от Търново.

Някои от болярите приели исляма. Учениците на патриарх Евтимий побягнали в Сърбия, в Русия и занесли там книги и ръкописи. Българската църква била подчинена на гръцкия патриарх. България била подчинена духовно на гръцкия цариградски патриарх и това продължило повече от 500 години. Подчинението убивало народността на българите. У народа съществувала вяра в помощта, която ще окаже св. Димитър и това ще се случи в Търново. В 1405 г. се подготвя въстанието на Константин и Фружин, но то е потушено още в зародиша му. Култа към св. Димитър Солунски е много силен у българите. Те вярвали, че той ще измоли божествена помощ за освобождението им както преди от византийското робство, така сега и от турското.

Д-р Васил Берон се спира на всички по-големи опити за освобождаване на България и описва всяко едно от въстанията през петвековното ни робство. Ще се спрем на тях, според неговите отбелязвания.

Първото въстание е подготвено от синовете на цар Шишман и на цар Страшимир, а не от българския народ. На тяхна страна са били и патриотично настроените боляри. По-късно въстанията са подготвяни от нашите поборници, които не са имали средства и са търпели големи лишения. Има и въстания, подготвени от чужбина, в които са се включили и българи. Такова е въстанието от 1444 г., подготвено от римокатолическия папа, начело с Ян Хуниади, което търпи неуспех и е потушено от султан Мурад II при Варна. През 1594–1595 г. се подготвя въстание с център Велико Търново от Павел Георгиевич, родом от Рагуза, живял 15 години във Велико Търново. Той се съюзил с богатия търговец Сергочевич и двамата решили да вдигнат въстание. Павел Георгиевич включил и други народи и направил

рапорт до трансилванския княз Сигизмунд Батори. При успех той щял да стане български княз. Следват и други опити, но все без успех. Въпреки всичко тези опити са поддържали народностния дух у българите и желанието им за освобождение. Такива са действията от 1645, 1655 и 1673 г. на големия български патриот – Петър Парчевич, който посещавал редица чужди царе и князе, включително и на Венецианската република, да съдействат за освобождаване на българския народ. В 1647 г. той умира. От този период е въстанието на Георги Пеячевич от Кипровец, което турците потушили с големи жестокости, а българите се изселили във Влашко и в Маджарско. През целия XVII в. единственият начин за борба срещу поробителя било хайдутството. Сред войводите имало и жени. Хайдутите действат и през XVIII–XIX в.

Д-р В. Берон отделя внимание на следните въстания:

- *Гръцкото въстание или гръцката Завера в 1820–1821 г.*

Това въстание е „за вяра“. В него участват много българи. То започва през 1821 г. Ръководено е от влашкия княз Ипсиланти, родом грък. Той изпраща средства и прокламации от Букурещ в Търново, Габрово, Елена и много българи взели участие в него, за да се борят за християнската вяра. Българи от Търново и околности-те вземат живо участие в него.

В началото на XIX в. много българи се записват като волонтири и като спомогателни войници и действат на страната на русите срещу турците. Така се събуждат от дълбокия си сън. Такива патриоти са Георги Мамареца, Сава Стойков Раковски, Алтън Стоян, Хаджи Димитър, Кара Танас, Златю Кокарчев и мн.др. През 1828 г. Русия обявява война на Турция. През 1829 г. се сключва мир. Гърция се освобождава „по народност“, а българите се изселват в Бесарабия или пъшкат под турски ярем. В околностите на Одеса се заселват българи от Сливен и Ямбол. Около 1000 души идват в Одеса. Там, според руските документи, по заповед на цар Николай, в Одеса се заселват 600 души, а 400 в Бесарабия, в района на град Измаил. По 15 000 рубли са раздадени на тези в Одеса, а на тези в Измаил и повече. Главен попечител им е бил генерал Инзов.

- *Въстанието в 1835 г. (Велчовата завера)*

Подготвено е от Велчо Болтала (Джамджията) и Георги Мамарецът. За център ползват Плаковския манастир и игумена му хаджи Сергей. Издава ги Юрдан Кисев, кръщелник на Юрдан Брадата от Елена. Той разказал всичко на гръцкия митрополит Иларион и на турския управител в Търново. На Великден турците ограждат Плаковския манастир. Отец Сергей, Георги Мамарецът, Хаджи Йордан Брадата са докарани в търновския затвор. Заловени са и другите въстаници. След това са обесени на различни места в Търново за назидание.

- *Проектираното въстание на Г. С. Раковски в 1844 г.*

Въстанието е подготвено от Раковски в 1844 г. в Браила, но когато въстаниците се готвят да преминат Дунава, те са спрени от румънската власт. Румънците пробиват техните лодки и въстаниците решават да се върнат в Румъния. Посреща ги войска и водят битка. Около 20 души загиват.

- Въстанието през 1856 г., проектирано и пригответено от Дядо Никола в Търново и околностите му

Васил Берон пише за него от позицията на очевидец. Имало е разклонения от подготвени групи в Трявна, Габрово, Дряново, Лясковец и от околните по-малки села и градове. Дядо Никола потегля от Търново през юли 1856 г. с 15–20 момчета, за да отиде в Балкана. Турците разбиват малката му чета до Габрово. Дядо Никола е убит в една градина до Трявна. Според някои Раковски е подбудил дядо Никола, а според други това е сторил гръцкият владика Неофит, за да очерни българите пред турците.

- Въстанието през 1862 г. в Търново

Подбудено е от сръбския министър Гарашин⁶. Той повиква в Белград Раковски, за да се образува легион от войници и да бъдат изпратени в България срещу турците. Праща двама апостоли в България, които носят прокламации: хаджи Ставри от Сливен, живеещ в Браила, и Николчо Паскалев от Ямбол, живеещ в същия град. Хората в Търново отначало са скептични и пращат двама души в Белград. Те разговарят с Гарашин, а той ги уверява в сръбската помощ. Въстанието не се вдига. Оказва се, че то е част от сръбските домогвания към Балканите – в полза е на Сърбия, а не на България.

- Проектираният български легион в Букурещ на Г. С. Раковски и походите на Филип Тотю и Панайот Хитов в 1867 г.

Румънският министър Братияно⁷, по разказите на Раковски пред д-р В. Берон, е искал Раковски да образува легион от българи в Румъния, на брой 5000 души, за въстание в България. Идеята, подобно на сръбската на Гарашин, била да се съединят всички и да прогонят турците от Балканите. Според Раковски влиятелни българи в Букурещ отклонили Братияно от тази идея. Раковски умира през октомври 1867 г. Старите българи в Букурещ решават да бъдат образувани две дружини, които да преминат Дунава, да не повдигат бунт, а да чакат в балканските гори до второ нареждане. Това решение е едно от най-наблагоразумните. Двете дружини са поверени на Панайот Хитов и Филип Тотев. П. Хитов е трябвало да премине Дунава при Тутракан, а Филип Тотю – под Свищов. Съобразно тази заповед на 17 май те преминават Дунава. Валията на Русе Митхат паша изпраща заптиета да ги разбият. Филип Тотю влиза в битка с турците при с. Върбовка. Това е първата по-редовна българска битка на въстаници с турска войска през XIX в. Въстаниците са победени, някои се оттеглят към Балкана и оттам към Сърбия. Панайот Хитов, чийто знаменосец е Васил Левски, вижда, че дружината му е малочислена и се оттегля в Сърбия.

- Походът на хаджи Димитър Асенов в 1868 г. и устройването на български дружини в Букурещ и на български легион в Белград

⁶ Илия Гарашанин (1812–1874) – сръбски министър-председател (1852–1853; 1861–1867), вътрешен и външен министър, политик и държавник. Основоположник на великосръбската доктрина. Заедно с Милош Милоевич и Стоян Новакович е един от тримата големи (или т.нар. *трима апостоли*), на сърбошовинизма.

⁷ Йон Братияну (1821–1891) – министър-председател на Румъния (1876–1888).

През 1868 г. се създава български легион в Белград, в който влизат не само българи, но и сърби, черногорци, хървати и арнаути. В Букурещ също се събират български дружини. Целта е била да се вдигне с тях въстание в България и да се прогонят турците от Европа. През есента на 1868 г. Сърбия променя планове и легиона се изтегля в Румъния. Сърбия използва наличието на българския легион на П. Хитов, за да освободи белградската крепост от турците в нея. След това сърбите нямат нужда от българския легион. В това време в Букурещ се подготвя четата на хаджи Димитър да премине Дунава и да влезе в България. Това става на 7.VI.1868 г. под Свищов. Турците посрещат четата и става голяма битка при село Саръяр. Част от четата се оттегля към Балкана. При село Караесен попада на редовна турска войска, изпратена от Митхат паша. Тук Стефан Караджа е ранен и по-късно умира от раните си. Четата се бие при Бузлуджа, но е предадена и унищожена.

- *Образуването на Българския централен комитет и на частни революционни комитети от Васил Левски през 1869 г.*

Левски създава революционни комитети по цяла България. Един от първите е в Лясковец. Д-р В. Берон разкрива цялата революционна дейност на Апостола по основаването на революционните комитети. Разкрива методите му на работа, залавянето и обесването му в София на 6.II.1873 г. Ще цитираме последните думи на Апостола, които Марин Станчев предава на д-р Берон:

„Ах, Българо, Българо, защо си толкоз заспала! Събуди се, събуди се от дълбокия сън! Стига вече – пет века близо! Аз, сиромахът, уловен от ловчанец предател в село Кърпина на хана накрая, уловен от 20 души заптиета и няколко души български изроди. С мене си имах двама братя, верни мои другари решителни, и тий мене не оставиха. От потераджии телесно сяхме да се избавим, защото беше късно. През нощта като ги прегазих и едногого ударих, те хвърлиха от 20 пушки нагоре изведнъж на мене, раних се от едната пушка на лявото ухо. Оттам ни закараха на каймакама в Ловеч и оттам без забава в Търново ни изпратиха при пашата, а той след един час ни върна от Търново за София и ни изпрати дотам с 20 души заптиета. Ах – помислих аз на ума си, страшно да извикам като лев в Балкана: „Елате, мои мили братя българи, решителни юнаци, мене отървете от 20 заптии!“ По пътя няма никой и аз бях в надежда... Събуждайте се, събуждайте се и на оръжие ставайте. Сега е време за революция... Турската сила вече пада. На моето място има друг, но не се е явил още. Никой от вас да се не разпуща, работа вършете, не се плашете! Аз веч отивам, Богу дух ще предам!“⁸

Д-р Васил Берон публикува някои исторически документи и преписки на Българския централен комитет и на частните комитети. Такива са Привременния закон за народните горски чети, Програмата на БРЦК, писма и др.

- *Старозагорското въстание от 1875 г.*

Избухва през септември 1875 г., но не успява да изпълни плана на въстаниците. Водителите на бунта предават хората си.

- *Априлското въстание от 1876 г.*

⁸ Пак там, с. 201.

Д-р Васил Берон разказва за въстанието в Търново и околностите му, в Дряновския манастир „Св. Архангел Михаил“ и др. Разказва за четата на Христо Ботев и за Руско-турската война от 1878 г.

В последната глава на книгата си д-р Васил Берон се спира на борбата за черковна независимост, с която Търново е органически свързано. Той е дълбоко убеден, че ние първо трябва да се освободим от гръцкото духовно робство и тогава да се върви към национално освобождение. Когато се установява в Търново, д-р Берон заварва народа гърчещ се, в църквите и училищата се говори на гръцки, а владиката Неофит говори на гръцки и турски.

Васил Берон се заема, чрез печата, да създаде лошо мнение за владиката. На български език излиза „Цариградски вестник“, но в него не се пише срещу владиката. Тогава д-р Берон се обръща към своя френски приятел г-н Балиго, когото познава от специализацията си в Париж. Той издава в Цариград вестник *La Presse d'Orient*. Дватама се споразумяват да се публикуват материалите на д-р Берон срещу Неофит, като се запази името му в тайна. По късно „Цариградски вестник“ препечатва материалите от френски. Разбира се, Неофит се досеща кой изпраща материалите от Търново. Този процес продължава две години и половина. В тази борба д-р Васил Берон израства много. Той е твърд и непоколебим; затова успява. А успехът в Търново е успех за цяла България. Борбата в Търново се поема открито и масово. Заслугата и величието на д-р Берон се състои именно в това, че искането на църковна независимост от страна на Търново се изтъква, където трябва, като народно искане, а не на отделни лица или организации, както дотогава се стреми да заблуди властта гръцкото духовенство.

Битката на Берон с Неофит не е кратка. Турската власт изпраща двама анкетьори – Корсак и Мидхат паша. Берон с интелекта и дипломатията си успява да се справи с пашата. Когато той го разпитва защо е против владиката Неофит, Берон му отговаря съвсем логично: „Представете си, че един българин приеме исляма, но не знае турски. Вие ще си съгласите ли той да вика и пее в джамията? Същото е и с гръцкия владика“. Мидхат паша се съгласява с него и повече не го търси по този въпрос.

Заклучение

Д-р Васил Берон е всестранно развита личност, с познания в много сфери на обществения и политическия ни живот. Знанията му за събитията в българската история са завидни. Той по нищо не отстъпва на професионалните историци; книгата му е написана като от професионален историк. От нея можем да научим много за събитията в българската история и за отзвук им в Търново. Затова спомага фактът, че на много от тях д-р Берон е очевидец, познава мнозина от възрожденските ни личности и може да разпита още живи очевидци. Той се опира и на множество оригинални документи, някои от които лично притежава.

Д-р В. Берон е възрожденска личност с големи заслуги за българската история. Стилът му също е изискан. При писането на книгата си той стъпва на съществуващи вече изследвания, цитира ги, а там, където не е съгласен, ги коригира. За

исторически събития и факти, които вече са изследвани, той не повтаря познатото, а само го споменава и преминава по-нататък. Нормално е езикът му на места да е остарял и да употребява старинна лексика.⁹ Книгата е изключително ценна за всеки, който изследва историята на Велико Търново или се интересува от нея.

⁹ Редакторите са осъвременили езика в изданието от 2004 г., доколкото е било възможно.

Триумфалното пътуване на Българския екзарх Антим I от Видин до Цариград

СТОЯН РАЙЧЕВСКИ

The triumphant journey of the Bulgarian Exarch Antim I from Vidin to Constantinople

Stoyan Raichevski

Summary

On March 8, 1872, the newly elected Bulgarian Exarch Antim I left Vidin for Constantinople. The author traces the enthusiasm of the people from the Bulgarian towns and villages who escorted him. The names of famous Bulgarians who appeared at the end of the Ottoman rule are mentioned.

Key-words: Bulgarian Exarch, Antim I, Bulgarian Church, Vidin, Constantinople.

На 9 март 1872 г. във Видин пристигнала специално изпратената комисия от Цариград, която донесла на Видинския митрополит Антим протокола за избирането му за Български екзарх. Той приел делегацията в митрополията. В словото, което произнесъл по случай избирането му за екзарх, изказал благодарност за доверието и споделил, че е молил да не бъде вписван в списъка на кандидатите. След като изборът бил направен обаче, той поемал служенето с ясното съзнание за бурите и вълненията, през които трябвало да води Българската църква за постигането на нейните цели.

Пътуването му от Видин до Цариград се предвиждало да стане през градовете Лом, Рахово, Никопол, Свищов, Русе, Варна и Цариград. То се превърнало в триумфално шествие на победата на българите в многогодишната им борба за самостоятелна народна черква.

Преди потеглянето от Видин за това знаменателно пътуване, населението на града и епархията, чрез специална делегация, връчило на своя дотогавашен митрополит и новоизбран пръв Български екзарх Антим поздравителен адрес, печатан с много печати на кметове и частни лица и подписан с голям брой подписи:

„Ваше Сиятелство! Вие се избрахте за пръв Български екзарх да управлявате Българската наша православна черква. Вие сте сега общия ни представител пред правителството и навсякъде от страна на целия български народ, така и на жителите на Видинската епархия, която ще защитавате всегда и все[г]де... Това народно желание за българска независима черква да се изпълни точно по фермана, без да се отклонявате ни надясно, ни наляво...“¹

¹ *Право*, год. 7, бр. 4, 3.04.1872.

Шествието, което тръгнало на 8 март 1872 г. от митрополията към пристанището, се придружавало от почетна стража и войска, а на самото пристанище го очаквали областният управител и военният комендант на града. Параходът, с който потеглил екзархът по река Дунав, спрял за кратко първо в градове Лом и Оряхово, за да го приветства населението и да му предаде своите послания. Спрял и в Лом, и в Оряхово, където също го посрещнали много тържествено. В Никопол Антим I посетил по покана на учителите читалището и училището.²

В Свищов, където гражданите и властите предварително са били уведомени за пристигането на Българския екзарх Антим I и че той ще ношува в града, цялото градско население се стекло на брега на Дунава и по близките височини, за да види и посрещне своя архипастир. Когато на 10 март вапорът³ „София“, изпратен от правителството, за да вземе екзарх Антим I, наближил Свищов, според очевидците водите на тихия обикновено Дунав се „развълнували“, прихващайки от „силното вълнение на свищовските граждани“. Щом вапорът спрял на скелята, свещениците първи посрещнали високия гост и приели с благодарност неговата благословия. Зад тях стояли наредени учителите и по-интелигентните младежи, следвали учениците и гражданите. Звучали песни и музика. От пристанището целият народ се отправил към черквата „Св. Троица“. Градските улици се изпълнили с народ. Ехтял звънът на черковните камбани. След тържествената служба Антим I произнесъл слово, което силно трогнало миряните. От черквата Антим се отправил към читалището, като пъхом се отбил за кратко в сградата на местната власт. Посетил и читалището, където го посрещнали с песни, придружени от вокална музика. Разгледал с интерес подредбата на читалищната сбирка и се спрял пред рисуваните портрети на видни свищовски благодетели, вече покойници. Поздравил в словото си домакините за дейността и успехите на свищовци в областта на науката, търговията и народните работи.⁴ Говорил за необходимостта от просвещение и за разрешението на църковния въпрос. Тук му бил връчен адресът, който общината подготвила още предния ден. Той съдържа освен поздравленията за избирането му за екзарх и поръчение от народа: „да не влиза в никаква спогодба с Патриаршията във вреда на Българска църква и в противоречие с фермана“. Посетил и черквите „Св. св. Кирил и Методий“ и „Св. Преображение“, където се черкувал, а на другия ден отслужил тържествена служба отново при голямо стечение на народа. След тържествената литургия в черквата „Св. Преображение“ Антим I се фотографирал с няколко души градски първенци за вечен спомен по случай знаменателното за този буден дунавски град събитие.⁵

Пътуването на екзарх Антим I навсякъде се следяло с голям интерес и било отразявано от българските вестници в Цариград. На 11 март пристанището на Русе и Дунавският бряг също се изпълнили с ликуващ народ. Особено добре се представили учениците, наредени най-отпред. Те изпяли пред силно развълнувания

² *Право*, год. 7, бр. 6, 17.04.1872.

³ Параходът.

⁴ *Право*, год. 7, бр. 3, 23.03.1872.

⁵ *Турция*, год. 7, бр. 6, 25.03.1872.

висок гост песен, съчинена по случай избирането му за пръв Български екзарх: „О, ти, български народе“. С. Попов е описал много подробно и пътуването на Българския екзарх от Русе до Варна.⁶ След тържествената литургия в черквата били произнесени две слова – едното от учителя Д. Енчев, другото от самия екзарх Антим I. На излизане от черквата Негово Блаженство Антим I се качил на приготвената отвън за него правителствена кола и предвождан от жандарми, конница и пехота, и следван от всички делегати, които го съпровождали от Видин, Лом, Рахово, Никопол, Плевен и Свищов, отишъл при главния управител на Дунавския вилает Ахмед Расим паша. Там след общата протоколна церемония той произнесъл високо на български език кратко слово, което застаналият до него Стоил ефенди превеждал на турски език за валията. В словото си екзархът споделил своята и на народа радост, която той срещал навсякъде при пътуването си, от така щастливо постигнатото за Българската църква нейно самоуправление. Не пропуснал, спазвайки протокола на висш сановник и дипломат, да отбележи, че постигнатото самоуправление на Българската църква като „правосъдно решение“ е един явен и високо оценим знак от народа. „Считам себе си и българите, които се намират в просторната Дунавска област за щастливи от това, гдето църковният ни въпрос се реши благополучно във вашите дни като управител на областта“ – завършил словото си екзархът. После изслушал търпеливо отговора на Расим паша, домакина, който му върнал любезностите, че виждал народа доволен, че възжеланията на българите за независима и самостоятелна народна църква са били удовлетворени по време на неговото управление във вилаета, в който живели „толкова много българи“, чийто „достопохвален характер и трудолюбие“ той добре познавал. На следващия ден (неделя) екзарх Антим I отслужил в черквата заедно с 12 свещеника най-тържествена служба и за първи път като екзарх ръкоположил за дякон препоръчания млад човек от Габровската община. След прочитането на Евангелието архимандрит Теофил от Лясковския манастир произнесъл слово, с което благодарил на всички присъстващи в Божия храм. След него на амвона в черквата се качил учителят от Лясково Недю Жеков – „пръв български оратор“ – и с трогателно слово доказал, че българският народ „от две хиляди години пази своята праотческа вяра свята, непорочна и чиста“. Проследявайки историята до днешното време, той се обърнал към Екзарх Антим, за да му предаде народното желание: „Да бъде кормчията на големия Български кораб, който ще плава навсякъде и да внимава добре, само да не обърне кормилото му към пристанището на Фенер, защото тогава стадото му ще го остави“.

Петко Р. Славейков си взимал постоянно бележки от тази реч с намерение да я направи колкото се може по-скоро чрез вестника си достояние на целия български народ. След църковния отпус Българският екзарх приел депутации от Търново, Тутракан, Силистра и Разград. Явили се да го поздравят и чуждите консули в града. Издаден бил и особен лист с отпечатано стихотворение „Спомен“, посветено на минаването през Русе на първия български екзарх Антим I:

⁶ *Право*, год. 7, бр. 3, 23.03.1872.

*Избран и провъзгласен биде
Първият наш свещеноначалник!
В път към Цариград днес дойде...
На народните ни правдини
тури се вече камъкът основен
и на неговите славни дни...⁷*

Във вторник сутринта железопътната линия Русе–Варна представлявала живописна гледка. Русенското гражданство изпратило високия си гост на станцията, откъдето по железния път той щял да отпътува към Варна. След потеглянето на трена на железопътната станцията не можело да се чуе друго, освен музика, възклицания, възхищения и „Да живее!“. Покрай железницата на много места се наредили селяни от всички околни села, за да видят своя екзарх. Така било и в гористите места по Лудогорието, където наблизко не се виждали никакви села.

След 45-минутно пътуване от Варна тренът спрял на първата станция – Червена вода. Всички чакащи там селяни, мъже и жени, заедно с учениците и учителите, държали цветя в ръцете си, викали „Ура“ и пеели „Многая лета“. Славейков и Жеков, свидетел на събитието, които пътували също с екзарха, се разплакали от умиление, като виждали как селяните тичали да целуват ръка на духовния си началник и да му заръчват: „Дядо, сакън да не отидеш при гръцкия патрика, че ти си мисли после! Сиротина ще те оставим и няма да те почитаме като сега, ха! Тъй да знаеш, Дядо!“.

Екзарх Антим I благодарил сърдечно на селяните и като им дал няколко отечески наставления, уверил ги да бъдат спокойни и им казал, че той не се дели от народа и че като добър пастир, „ще си положи душата за стадото“. Тренът потеглил и отново се чувал само възгласът: „Да живее дядо Антим!“.

В Разград първи го посрещнали учителите и учениците, имало и много селяни от околните села, отново се чули песни, приветствени слова и „Да живее!“. От Разград през Шейтанджик⁸ минали през станцията Каспичан. Тя била почерняла от народ, при все, че отстояла на доста път от Шумен. Дошли били и много граждани и всичките ученици и учители от мъжкото и от женското училище, за да го посрещнат и приемат светата му благословия. Поднесли му адрес от името на шуменските учителки, подписан от учителката Анастасия Д. Константинова, с дата 14 март 1872 г. В него екзархът прочел силно умиляващи го слова:

„И кое е това българско сърце, което няма да бие и ще остане нечувствително, като има понастоящем такива неоценими удовлетворения на своите толкова години желаниа и такива големи надежди за бъдещето?... Дано този нещастен народ види добри дни, първият от които да започне, откогато, Ваше Благородие, заемете напълно в ръце си неговото духовно управление!“⁹

⁷ *Македония*, год. 6, бр.16, 11.07.1872.

⁸ Сега с. Хитрино.

⁹ *Право*, год. 7, бр. 3, 23.03.1872.

На станцията в Шумен била издигната „триумфална врата“ (арка) за посрещането на Българския екзарх. Целият път до нея, по който минал той, бил постлан със зелено и червено сукно. От двете му страни били наредени учениците, които с цветя в ръце пеели песни. Пред арката поднесли на екзарх Антим великолепно украсен с естествени цветя адрес. Поемайки го, той благославил развълнувано народа. Адрес му поднесли и двама белобради старци, „по на 110 години“, които се просълзили, когато изричали посланието си:

„Пастирю наш, отваряй си очите да не ни посрамиш, защото ний доживяхме да те видим между нази, ама и слушай народа! Той иска да не ходиш при гръцкия владика“.

След това Г. Жеков, ораторът, се качил на един стол до екзарха и произнесъл слово, което зараждало особено шуменци, а именно, че учениците на Светите братя най-напред са стъпили в Преслав, за да кръстят българския народ. После добавил, че бившият им пастир, Антим, като последовател на нашите равноапостоли просветители, станал пръв Български духовен началник, с което цялата Преславска епархия трябвала да се гордее, „че нейният, родом българин, архиерей възприема екзархийския важен пост“.

На станцията в Провадия чакали свещеници, учители и доста граждани. Гражданите тук не били толкова много, като на другите места, защото местните гагаузите тогава църковно още били подчинени на Вселенската патриаршия. Вероятно, имайки това предвид, каймакаминът, който оказал полагащото се уважение на екзарха, бил разпоредил на посрещането да присъстват доста заптиета, строени с пушките си за почест.

На варненската гара се струпали много българи – местни и от околните градове и села. Като видял това множество, дописникът на в. „Право“, подписал се само с инициала „С“, възкликнал риторично:

„Де е сега удавеният от панеленизма редактор на „Неологос“ – да си опули очите и да види Варна, гръцка ли е епархия или българска? Читателят нека сам да си представи какво зрелище е представлявал в онези минути този крайморски български град – ключът на България, който учуди всинца ни с българското събрано там многолюдство, което с нетърпение очакваше да посрещне оногова „на когото ни са възложени надеждите за избавлението ни от фенерските нокти“.¹⁰

Тук варненският мютесарифин също бил разпоредил едно отделение пехотинци и едно отделение конници да придружават високия гост до определеното за настаняването му място и съответно, стража пред къщата му, защото някои „замаени гръкомани“, които се напили през деня, пуснали слух, че срещу екзарха се готвело покушение. Местната власт своевременно взела мерки, за да тури разпространителите на тези слухове „в магарешкия рай за успокоение“ и да прати въоръжена стража да се поразходи из гръцката и гръкоманската махала на Варна. На сутринта екзарх Антим I присъствал на църковната служба и произнесъл слово. След това се качил в читалището, където този път Петко Р. Славеиков произ-

¹⁰ *Право*, год. 7, бр. 3, 27.03.1872.

несъл две слова. Във Варна за посрещането на Българския екзарх бил пристигнал народ и от градовете и селата на цяла Добруджа – много учители с учениците си.

Екзарх Антим I продължил от Варна към Цариград със специално изпратения за него от правителството параход „Персуд“. Има сведение от Н. Константинов, което не е потвърдено от друг източник, че екзарх Антим I спрял и в Бургас, където в словото си споменал, че е тракиец и че като такъв, ще работи винаги в полза на родната си българска земя.

В Цариград, където българите му били устроили грандиозно посрещане, Антим I пристигнал на 17 март. Цариградските българи предприели небивали приготовления за посрещането на първия български екзарх. Наели четири парахода, с които да посрещнат и придружат до Ортакой парахода „Персуд“, в който бил Антим I. Този ден цариградските българи превърнали в истински народен триумф. От приближаващите брега четири наети парахода, които да придружават екзархийския параход до пристанището на Ортакой, се носела непрекъснато музика. Абаджийският еснаф си бил наел отделен параход, учениците от българското училище във Фенер били качени на отделен параход, от който те непрекъснато пеели. Всички български дюкяни, търговски магазини и работилници били затворени празнично, а някои и нарочно украсени. В големия столичен град този ден веднага се почувствала нуждата от зеленчук и други продукти.

От пристанището екзарх Антим I тържествено бил отведен в екзархийския дом в Ортакой, където със затрогващи думи го приветствал архимандрит Григорий. Г. Т. Шишков произнесъл дълго също така вълнуващо слово от името на всички цариградски българи:

„Блаженный Владико!

В благоприятния този час, при вашето честито днес пристигане в столицата, помежду благочестивото си стадо, всеки от нас би желал да поговори или чуе от вашите уста нещо. И мене, недостойното, падна се жребият да изразя неизразимите радостни чувства на тукашното българско население, като имам честта да ви кажа: „Добре дошъл! Добре дошъл да благословите него и наченатото от нашите събратя дело“...

Ваше Блаженство се избира и припознава от властта за екзарх на тази сирота наша Църква, която, както знаете, по много от един век стои под опекунството на гръцката

Константинополска патриаршия...

Ще кажа и напомня само едно из историята на нашата църква. След покръстването на българския народ при Борис-Михаила и след разпирите, които станаха тогава между Цариградското и Римското духовенство за младата Българска църква, България тогава се удостои да има една разпоредба на църковните дела с право на независимост както от Константинополската, така и от Римската църква. И някои летописци даже уверяват, че първият независим български архиепископ от онуй време се нарича Антим. Такъв бил след Антим Агатон, който като представител на Българската православна църква, присъствал е със свой клир на събора в 879 г. и се е подписал на мястото, дето се подписват и другите автокефални или незави-

сими митрополити. Такова време е настанало и сега за нас, за нашата Църква, за нашия първи или подновен архиепископ с титлата екзарх.

И ти си блажени – този, който подобно носиш името Антим.

Да живее с името си първий Български екзарх!

Да живеят с него събратята му, които водиха и доведоха до този край народното дело! Да живеят с тях всички дейци на въпроса...

Но при тези горещи благослови, о, благочестиво събрание, да не забравим и своята длъжност към двамата онези поборника за народното дело – приснопамятните наши старци Авксентия и Паисия (всички с един глас: „Вечная им памет“), от които единият скоро почина, без да види с утешение довършено делото, което беше начал, без да види и да посрещне заедно с нас Богопроизведеннаго и народом избранного священоначалника и екзарха вся България, Тракия и Македония“.¹¹

В отговора си на това сърдечно посрещане българският екзарх Антим I разказал за вълнението, с което са го посрещали и изпращали българите във всички места, по които минал: от Видин до Цариград, и най-вече – за тяхната заръка да пази Българската екзархия непорочна и независима:

„Аз видях старци белокози, които плачеха от радост, видях мъже, жени и деца, които възпяваха освобождението си от гръцкото иго и навред ми заръчаха да пазя фермана и да не отстъпвам от него ни йота“.¹²

Антим I бил приет от султана на тържествена аудиенция по случай избирането и утвърждаването му за екзарх и пристигането му в Цариград, което затвърдило неговото положение и по отношението на Цариградската патриаршия. Шествието към султанския дворец също било внушително. То впечатлило консулите и всички чужди наблюдатели, както и запознатите със спора между българи и гърци по църковния въпрос.

Парадните каляски на Антим I и придружаващите го Панарет Пловдивски, Иларион Ловчански, Иларион Макариополски, Гаврил Кръстевич и Иванчо Пенчович били отведени тържествено в двореца Долмабахче. В краткото си дипломатично слово Антим I подчертал, че българският народ от най-стари времена е имал своя независима черква и независимо църковно управление, унищожено именно от Цариградската патриаршия, поради което българите са претърпели много несгоди в религиозно и гражданско отношение и сега с фермана те получили църковно самоуправление, а брат трябвало да утвърди това положение.

След този протоколен акт Антим I отправил и специално послание към българския народ. В него той изтъкнал, че за да има своя Църква, народът положил много усилия и претърпял големи страдания, без да отстъпи от спасителния път на мъдростта и благоразумието:

„Денем и нощем ще се грижим да покажем и словом, и делом на света, че народът ни е бил достоен за църковните правдини, с които се днес наслаждава. Денем

¹¹ *Право*, год. 7, бр. 3, 27.03.1872.

¹² *Милков*, Т. Антим първи български екзарх: Животът и духовно-общ. му деятелност: Библиогр. очерк. Пловдив, 1899, с. 85–86.

и нощем ще се грижим да представим православната и правоуправяща наша Българска църква чиста, не имаща скверни или пороци, свята с Божията истина, свята с учението си, свята с любовта, непорочна в поведението си.

Тъй само ще можем да я утвърдим и тъй ще достигне тя да участва и словом, и делом в ежедневния обществен живот на Вселенската православна църква, погледите на която днес са обърнати към нас и от нас зависи да покажем благоразумно, че ний сме нейни чада, не отделни членове от тялото, а нейни защитници, достойни за нейната любов, достойни за нейното благословение¹³.

Страданията и жертвите на българския народ не са останали напразни и той сега е радостен от придобитите драгоценни църковни правдини в „пространната Османска държава от която той е значителна част“.

В последния думи от словото на екзарх Антим I проличава политическият акцент. В много от изложенията до правителството по време на църковните борби, а и след учредяването на Екзархията, се подчертава безспорният факт, че българският народ е значителна част от православното население в Османската империя. „И сега – подчертава Кирил, патриарх Български – той не отминал тоя факт без оценка, без да внуши на българския народ вяра в собствените сили. Един беден и сиротен народ, изоставен от всички и почти съвсем забравен, но народ със свое самосъзнание, е получил правдините си при съдействието на правителството. Антим I не случайно говорел за самосъзнанието на българския народ, с което искал да подчертае безсмислието на всякакво старание да бъде спъван тоя вече пробуден народ, който иска да осъществи ясно целите на своето народностно съществуване.“¹⁴

Щом се установил в Цариград, върху Антим I веднага започнало да се оказва давление от страна на Гаврил Кръстевич, правителството и граф Игнатиев, със съвети, той да се помири с патриарха и да се признае за негов подчинен. Антим I не отстъпил нито на увещанията, нито на дипломатичния натиска от правителството. Още със стъпването си в Цариград, Антим I се изправил пред дилемата как да се представи пред патриарха. Ферманът задължавал Българския синод да поиска „вероизповедно утвърждаване“ на новоизбрания екзарх, задължавал и екзарха при всяко негово идване в Цариград, да иска съгласието на патриарха, което правила по каноническата традиция и другите източноправославни йерарси. Големият проблем произлизал от начина, по който екзархът следвало да подпише изискуемото уведомително писмо до патриарха, който не признавал Екзархията, Ако го подпишел само като митрополит Видински, това щяло да се тълкува, че приема гледището на патриарха.

Патриотично настроените кръгови били убедени, че патриархът нямало да се съгласи да припознае Българския екзарх, а напротив – щял си послужи с характерните за Фенерската патриаршия извъртания, за да протака, колкото се може по-дълго. „Ние не виждаме толкова голяма нужда Българския екзарх да се явява

¹³ **Кирил**, патриарх Български. Екзарх Антим: (1816–1888). София: Синод. к-во, 1956, с. 392–393.

¹⁴ **Пак там**, с. 391.

пред патриарха – казвали те, – преди Българският екзарх Антим I да се е представил пред Високата порта и си вземе потвърждението. Признаването от патриарха, според нас, е второстепенна работа.¹⁵

Още на 18 март Антим I, придружен от членове на Привременния съвет, посещава везира, за да му благодари за решаването на църковния въпрос и за съдействието при пътуването му от Видин до Цариград. Великият везир, още с приемането му, го пита любезно дали е писал предвиденото уведомително и помирително писмо до Вселенския патриарх. Отговорът на екзарх Антим I на високия царски сановник е решителен и съвсем категоричен:

„Не, не мога да му пиша. Народът ме моли да благодаря на царя, задето го избави от Патриаршията“.

Гаврил Кръстевич и везирът съветват българския екзарх да се подпише само като Антим, но той не приел такъв компромис, защото виждал в него отстъпление и накърнение на достойнството на екзарха и на Екзархията. Упоритостта му изненадала дори граф Игнатиев. Привременният съвет, където надделявало мнението да се следват препоръките на правителството, заседавал няколко пъти бурно по същия въпрос, търсейки изход от безизходицата, създадена поради упоритостта на екзарх Антим I. В последното си заседание на 21 март 1872 г. привременният съвет вземал решение да се напише кратко писмо до патриарха, с което екзарх Антим I да го извести, че е пристигнал в Цариград и моли да му позволи да го посети, за да му засвидетелства почитанията си. Антим I, в чийто уши още звучали силно заръките, с които народът го приветствал по пътя му от Видин до Цариград – да пази независимостта на Екзархията и да не отстъпва пред натиска на патриарха, не одобрил такава компромисна стъпка.

Вместо това екзарх Антим I предпочел да поиска среща с патриарха, без да се обръща към него писмено, а като изпрати своя протосингел при него, но чак като получи берата си за Български екзарх. Той се опасявал да не би правителството да се обоснове на неразбирателството между екзарха и патриарха и да отложи или провлачи за неопределено време окончателното решение за Българската екзархия. На заседанието на привременния съвет на 19 март с.г., на което присъствали и намиращите се в столицата епархийски представители, след много дълги разисквания се взело решение да се отхвърли предложението за посещение на Антим I при патриарха, преди той да бъде припознат официално за екзарх и преди да се „облеche в изпълнителната екзаршеска власт“, а вместо това, от страна на привременния съвет да се отправи до Негово сиятелство патриарха само едно „известително писмо“ за избирането на Българския екзарх и да се поиска неговото потвърждение.¹⁶ Под външно въздействие, включително и със заплашвания, се прокарала идеята това „уведомителното писмо“ да се превърне в „извинително“ и дори занесли на екзарха образец на такова писмо до патриарха. На това предложение Антим I до

¹⁵ *Право*, год. 7, бр. 2, 20.03.1872.

¹⁶ *Право*, год. 7, бр. 3, 27.03.1872.

такова степен възнегодувал, щото без колебание прогласил, че той в такъв случай щял да се споразумее само със Великия везир¹⁷.

Слуховете, които тръгнали сред цариградските българи, че в комисията се обсъждал вариант за търсена на помирение с Вселенския патриарх по начин, който можел да накърни авторитета и статута на Българската екзархия, вълнували мнозина българи не само в Цариград. „Наново се пръсна слух – пише в цариградския в. „Право“, – че във вчерашното си заседание комисията пак се запряла на предложението, да поиска Екзарха от Негово Светейшество да му определи един ден, в който да му направи посещение, че желяел да го посети и да му поднесе духовното си почитание“.

Заседанието се закрило без резултат. Оставили на екзарха да си помисли и да даде окончателен отговор. „Ний не знаем от какви подбуди – продължава дописката – комисарите държат тъй упорито тази линия на поведение, когато е ясно като слънцето, че ако екзархът, убеден от съветниците комисари, направеше това, което му налагат, това ще има за последствие да се въведем наново в преговори за спогаждане, въвн от [постигнатото в разпоредбите на] фермана и на основанията на последния патриаршески проект за Българска екзархия. А тези преговори ще послужат като прекрасен повод да отложат за неопределено време прилагането на разпоредбите на Екзархията, а с такова едно отлагане – „да обезличат и самия царски ферман и да ошетят всичките досегашни трудове и жертви.“¹⁸

Такава била обстановката в първите дни и седмици след пристигането и тържественото посрещане на екзарх Антим I в Цариград. Радостта се смесвала с тревогата, която нараснала до степен да се твърди, че за последните дванадесет години, откакто е бил повдигнат въпросът за независима Българска църква, едва ли е имало толкова решителен и напрегнат момент. Едва след избирането на Антим I и тържественото му отпътуване от Видин, и още по-тържествено посрещане в Цариград народът се успокоил и повярвал, че „работата е добре свършена и Екзархията ни е основана на здрави основи“.

Народът и водителите му имали пълно и безусловно доверие към своя екзарх, вяра в добрите му намерение и „спасителното негово постоянство“. И въпреки това чували се гласове, че съдбата на народното дело не можело да се съсредоточи и остави само в едни ръце и да се разчита само на екзарха, че една само прибързано и с лекота изказана от негова страна дума би могла да произведе такива последствия, каквито са способни да предизвикат само фанариотските интриги. Утехата на всички родолюбиви и горди българи си оставала вярата и упованието им в Антим I:

„За Екзархията ни има само едно спасение и то е в ръцете на Негово блаженство екзарха – да държи винаги на висотата на положението си, твърд и непоколебим, като пази свято достолепието на чина си, което е достолепието на целия

¹⁷ Пак там.

¹⁸ Пак там.

народ; като има постоянно за единствен съветник и водител фермана, който е в състояние да въведе Църквата ни в небурно и тихо пристанище“.¹⁹

На 3 април 1872 г. Антим I бил поканен с писмо от великия везир да се яви във Високата порта, за да му бъде връчен бератът за утвърждаването му като български екзарх. На 4 април екзархът изпратил при Вселенския патриарх тримата членове на привременния съвет – Гаврил Кръстевич, Иванчо х. Пенчович и Георги Чалъков, за се определи датата, в която да му се представи. Патриархът им заявил, че той „официално не признава българите и техния мним екзарх“.²⁰ По същия безуспешен начин преминали и последвалите опити за диалог с патриарха и с патриаршеския синод.

За посещението при великия везир, съобразно получената от него официална покана, екзарх Антим пътувал с изпратени от правителството каици, които го взели от пристанището Ортакой, и след това продължил със специални парадни каляски. Във Високата порта той бил приет с много високи почести. След връчването на берата екзархът благодарил на великия везир от свое име и от името на българския народ.

Бератът потвърждавал целия ферман относно епархиите в Екзархията, посочени в чл. 10-и, за които най-много се беше безпокоил българският народ при появилите се слухове, че той можело да бъде ревизиран и някои от определените вече към Екзархията епархии да останат отново към Патриаршията. Бератът разсейвал и опасението, че седалището на Екзархията можело да бъде на някое друго място, а не в столицата Цариград, където било и седалището на Вселенската патриаршия. Потвърждаването на седалището на Екзархията в Цариград било за българите не само знак за изравняване по статут на Българската екзархия със Вселенската патриаршия, но и гаранция за приобщаването и обединяването на всички български епархии и български общини в обширната османска държава, независимо дали те са в Дунавския вилает, в Одринския вилает или в Македония.

Бератът закрепвал позицията на Антим I като духовен глава на независимата Българска църква. „Българските ми поданици – се казва в него, – които населяват изброените епархии, ще признават отсега нататък за свой екзарх речений духовник Антим. До него да се отнасят по въпроси, които засягат Екзархията; никой да не пристъпва думата му; винаги да му се подчиняват според църковните правила. Когато се наложи да бъде задържан някой митрополит, епископ или свещеник, задържането да става чрез екзарха. Екзархът заедно със синода контролират сметките по разходването на манастирските приходи и никой друг не може да се меси. Екзархът наказва заедно със синода провинените по църковния ред митрополити, епископи или свещеници. Екзархът ще управлява, без някой да може да му прави пречки, свободно и до живот Екзархията си, ако не извърши някакво предателство спрямо държавата, не угнети народа си или не си даде оставката.“

Давали се гаранции за българите миряни и църковни лица във всички епархии на Екзархата, че те нямало да бъдат тормозени повече в църковните си дела от пат-

¹⁹ Пак там.

²⁰ Кирил, патриарх Български. Екзарх..., с. 386.

риаршеското духовенство: „Без императорска заповед в горните селища никой не може да отнема черквите и манастирите, които се намират в техни владения още от старо време, нито пък да ги изнудва за пари под предлог, че ще се инспектира. Никой да не им пречи да ги поправят, ако са получили султанско разрешение, стига да спазват старите им форми“. Никой в пределите на Екзархията не може да посяга на църковни лозя, градини, чифлици, ниви, ливади, места за тържища, манастири, аязми, воденици, къщи, дюкяни и други, посветени на черкви вещи и животни. Разпоредено било ясно и, че „никой да не се принуждава насила да стане мохамеданин“.

След разпространяването в продължение на няколко седмици в Цариград различни слухове за съдбата на Екзархията, цариградските българи били силно разтревожени и с нетърпение чакали развръзката. Затова при вестта, че бератът бил най-последен връчен, те се струпали масово пред екзархийския дом. Там Иларион Макариополски посрещнал и поздравил Негово Блаженство екзарх Антим I, силно развълнуван, с паметните думи:

„Честит се считам, Ваше Блаженство и благодаря на Бога, че ми подари живот, та да дочака трети април – ден, в който за първи път се изхвърли името на патриарха от българската народна на Фенер църква, и пак на трети април, но след 12 години да излезе царски берат, с който напълно се припознават правата на нашия народ“.²¹

Цариградските българи първи научават новината. Българските вестници я разнасят по градовете и навсякъде, където живеят българи. „Най-последен желанието на народа се изпълни – тържествува и в. „Право“. – Блаженият Антим Видински, комуто имаме пълно и безусловно доверие в добрите намерения и в спасителното постоянство, откакто славно отблъсна предложението да направи посещение на Н. Светейшество патриарха, както и предложението да пише извинително, или известително писмо на патриарха, преди да бъде признат официално за екзарх; въпреки и волята на някои от почтителните комисари, днес 3-й априлий, този знаменит в новата ни църковна история ден, припозна се официално от императорското правителство и е вече в пълното значение на речта екзарх Български.“²²

От всички български краища запристигали до Антим I и до Екзархията поздравления и уверения в подкрепа и принадлежност към самостоятелната Българска църква. „Ваше Блаженство – писали от общината в далечното с. Бобище, Костурско, – грядиме да ви сърадваме за възкачането ви на бугарския, досега потъпкан, патриаршески престол и да ви кажем, оти нашата радост е голяма и неописана, защото Бог ни помилва и ни пусти овчар, за да ни паси и брани от вълци.“²³ Подписалите членове на общината бързат да уведомят Екзархията, че още през миналата година, от 14 септември насам, на основание на чл. 10-и от фермана, са отхвърлили името на гръцкия владика и са отказали да плащат даждия на Фенер, като другите си братя, българи, са се присъединили към Българската екзархия.

²¹ *Право*, год. 7, бр. 4, 3.04.1872.

²² *Пак там*.

²³ *Македония*, год. 6, бр. 12, 13.06.1872.

„Тъй както денят няма нужда от доказване, че съществува, тъй няма нужда от доказване тази истина, че българско е болшинството на християните в Македония. От бреговете на архипелага до Морава и се [още] толкова пространство накръст, нивите се оросяват от български пот, в атмосферата ечи български звук... Божий пръст е написал в книгата на времената честитите часове на всеки народ; никой не може да стори тъй, що да не дойдат тези часове“²⁴ – в този дух вълнуващо е и съобщението до Св. синод, изпратено от Прилепската и Битолската български общини.

²⁴ *Право*, год. 6, бр. 46, 25.01.1872.

Единство на многообразието

АЛЕКСАНДРА КУМАНОВА, НИКОЛАЙ ВАСИЛЕВ

Unity in variety

Alexandra Kumanova, Nikolay Vasilev

Summary

A prospectus of the edition: **Kumanova, Alexandra, Vasilev, Nikolay.** FAX ERUDITIO – TORCH OF KNOWLEDGE : Vademecum of the inform. Resources of the Student Sci. Soc. at the Univ. Lib. Studies and Inform. Technologies : Inform. Bases (publ., bibliogr., reports and rev., premieres), alphabetical indices, annotations, keywords, tables and graphs of: 16 *e*-libraries (*ERUDITICA, ANTHOLOGICA, ARYANICA, AUTOBIOBIBLOGRAPHICA, COMMENTATORICA, ECOVIANA, ETYMOLOGICA, EVRISTIANA, GLORICA, GRATULATORICA, HUMANITARIANA, NESTINARIANA, PAISIADA, PATRIARCHICA, PSYCHOLOGICA, UNIVERSALICA*), covered in: 16 vols of *Proc. of SSS at ULSIT* (2008–); 30 vols of serial *Torchbearers* (2010–) and *TABULA GRATULATORUM* (2005–) – 3287 publ. of students from Bulgaria and abroad: URL <www.unibit-bg.org><sno.unibit.bg> / Alexandra Kumanova, Nikolay Vasilev – author, bibliogr., introd., visualization, *gestaltplan* (schemes), deixis ; ed. Stoyan Denchev – sci. ed. ; Rudzhero Gilyarevski – expert ed. ; Nikola Kazanski – terminological ed. ; ref.-inform. ed. Angela Cannon... [et al.] ; bibliogr. ed. Krasimira Alexandrova... [et al.] ; graph. ed. Vasilka Stefanova ; rev. Irena Peteva ... [et al.] ; graph. Sonya Spasova = FAX ERUDITIO – TORCH OF LEARNING : Vademecum of the inform. resources of the Student Sci. Soc. of the Univ. of Library Studies and Inform. Technologies : Inform. databases (publ., bibliogr. inform., reports and rev., premieres), indexes, annotations, keywords, tabl. and graph. of: 16 *e*-libraries (*ERUDITICA, ANTHOLOGICA, ARYANICA, AUTOBIOBIBLOGRAPHICA, COMMENTATORICA, ECOVIANA, ETYMOLOGICA, EVRISTIANA, GLORICA, GRATULATORICA, HUMANITARIANA, NESTINARIANA, PAISIADA, PATRIARCHICA, PSYCHOLOGICA, UNIVERSALICA*), covered in: 16 vol. of the *Proceedings of the SSS at ULSIT* (2008–); 30 vol. of the serial *Torchbearers* (2010–) and *TABULA GRATULATORUM* (2005–) – 3287 publ. of the students from Bulgaria and abroad: URL <www.unibit-bg.org><sno.unibit.bg> / Alexandra Kumanova, Nikolay Vasilev – auth., bibliogr., pref., visualization, *gestaltplan* (sch.), deixis ; ed. Stoyan Denchev – sci. ed. ; Ruggero Gilyarevsky – expert ed. ; Nikola Kazanski – terminolog. ed. ; ref.-inform. ed. Angela Cannon ... [и др.] ; bibliogr. ed. Krasimira Aleksandrova ... [и др.] ; graph. ed. Vasilka Stefanova ; print Sonya Spasova ; rev. Irena Peteva ... [и др.]. – Sofia : Zabukvite – O pimeneh, 2020. – 522 p. :

4 tables., 1 scheme., 1 graph, 24 ill. – List of abbrev. – List of ill. – (*Torchbearers* ; XXVIII)

Other ref.-inform. ed. Marianna Sokolova, Diana Stoyanova, Kalin Stoev, Nina Debryune, Iglia Getova, Sonya Spasova, Nadezhda Tomova, Vladimir Manchev, Dobri Boyadzhiev, Ralitsa Yotova, Denitsa Mladenova, Ilian Barzev. – Other bibliogr. ed. Diana Raleva, Silvia Filipova, Mariana Maksimova, Iliana Kamburova, Lyubov Yovinska. – Other rev. : Ivan Garvanov, Tanya Todorova, Ventsislav Veleв, Alexandar Subetto, Leonid Zhahaya, Irina Linden, Milen Kumanov.

Jubilee ed., dedicated to 70-anniversary of the creation of the State Library Institute – 1 November 1950 – *today*: Univ. of Library Studies and Inform. Technologies.

Key-words: FAX ERUDITIO (*Lat.*; *Eng.*: *TORCH OF LEARNING*) : **Vademecum** of the information resources of the Student Scientific Society of the University of Library Studies and Information Technologies Information databases (publications, bibliographic information, reports and reviews, premieres), indexes, annotations, keywords, tables and graphics of: 16 e-libraries (*ERUDITICA*, *ANTHOLOGICA*, *ARYANICA*, *AUTOBIOBIBLIOGRAPHICA*, *COMMENTATORICA*, *ECOVIANA*, *ETYMOLOGICA*, *EVRISTIANA*, *GLORICA*, *GRATULATORICA*, *HUMANITARIANA*, *NES-TINARIANA*, *PAISIADA*, *PATRIARCHICA*, *PSYCHOLOGICA*, *UNIVERSALICA*) – Gestaltplan, meta-classification, Logos, standards, title, references.

1. Гещалтплан

Пътеводителят *FAX ERUDITIO*¹ отразява **46** книги в **25 886** страници, принадлежащи на **две** библиографски и историографски поредици на Академичното издателство „За буквите – О писменехъ“:

- 16 тома на ежегодника „Трудове на Студентското научно общество при УниБИТ“ (2008–) (сигнификация: Т I–XVI) (10 554 с.: 1497 ил., 135 табл., 50 гр., 30 сх., 30 к.) (с. 27–42);
- 30 тома на серия „Факлоносци“ (2010–) (сигнификация: Ф I–XXVII) (15 332 с.: 2778 ил., 614 портр., 186 сх., 86 репрод., 48 гр., 46 табл., 27 факсим., 24 к.) (с. 52–150).

Двете поредици са творческите лаборатории на **15 е-библиотеки**² (с. 21–26), позиционирани на уеб страницата на Студентското научно общество на УниБИТ.

¹ Вж и е-версията на адрес: http://sno.unibit.bg/files/Al-Kumanova-N-Vasilev-ERUDITICA-GUIDE_2020.pdf

² **Земсков, А. И.** *Электронные библиотеки: Учебное пособие для студентов университетов и вузов культуры и искусств и других учебных заведений* / А. И. Земсков, Я. Л. Шрайберг; Моск. гос. ун-т культуры и искусств, Гос. публ. науч.-техн. б-ка России. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Изд-во ГПНТБ России, 2004. 120 с.: ил., табл.; **Электронные библиотеки: Перспективные методы и технологии, электронные коллекции** [Текст] = Digital libraries: Adva

Именно тези информационни ресурси базират направените **3287 публикации** на студентите на Университета (2005–) (с. 238–457).

Поради разкритата феноменология *гецалтпланът* на пътеводителя (Сх. – с. 21) има три оси на **информационно моделиране** – бази от данни (I–III):

- I. „Трудове на Студентското научно общество при УниБИТ“ (томове I–XVI) (2008–) (с. 46–51);

- II. Серия „Факлоносци“ (30 тома) (2010–) (с. 179–237);

- III. **TABULA GRATULATORUM** (Систематизиран хронологично-азбучен библиографски списък на публикациите на членовете на Студентското научно общество на Университета) (**3287** на брой към 22.05.2020 г.) (с. 238–457).

И трите оси (бази от данни) на **FAX ERUDITIO** са структурирани по **един и същи** модул:

- детайлизиран вторично-доку-

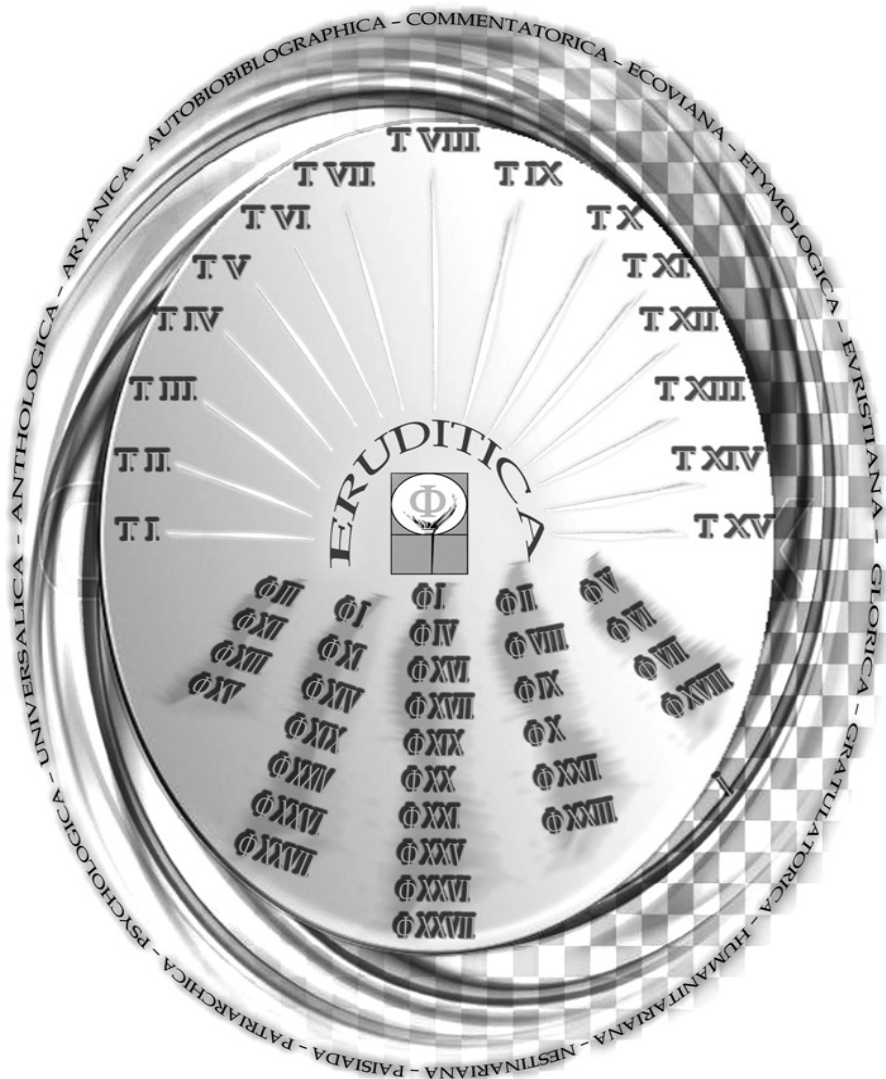
ментален свод (с. 27–42; 52–150; 238–457);

- показалци към ресурса (с. 43–45; 151–178; 458–479);

- визуализирана стратификация в табличен и графичен материал към ресурса (с. 46–51; 179–237; 480–486).

nced methods and technologies, digital collections: XVI Всероссийская научная конференция RCDL– 2014, Дубна, 13–16 октября 2014 г.: Тр. конф. / Рос. фонд фундамент. исслед. [и др.]; [сост. Л. А. Калмыкова, М. Р. Когаловский]. Дубна: Объед. ин-т ядерн. исслед., 2014. 455 с.: ил.; **Cull**, B. W. Reading revolutions: Online digital text and implications for reading in academy. – В: *First Monday*, Vol. 16, № 6, 6 June 2011. [онлайн]. [прегледан 23.05.2020]. <<http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/3340/2985>>; **Fox**, R. Digital libraries: The systems analysis perspective machine erudition. – В: *Digital Library Perspectives*, Vol. 32, Issue 2, 2016. [онлайн]. [прегледан 23.05.2020]. www.emeraldinsight.com/; **Lush**, B. Managing Accessible Library Web Content. – В: *Series: Advances in Librarianship*, Vol. 40, 2015. [онлайн]. [прегледан 23.05.2020]. <www.emeraldinsight.com/>; **Ziegenfuss**, D. H. Opening up collaboration and partnership possibilities: Re-valuing library resources, skill sets, and expertise. – В: *Digital Library Perspectives*, Vol. 32, Issue 2, 2016. [онлайн]. [прегледан 23.05.2020]. <www.emeraldinsight.com/>

Всички макрообекти на библиографирането (бази от данни, е-библиотеки и томовете от поредиците) са емблематизирани в пътеводителя чрез знаменити творби на изобразителното изкуство, получили подробно описание и осмисляне на страниците на съответните издания.

Гешалтплан на томовете I–XV на „ТРУДОВЕТЕ НА СТУДЕНТСКОТО НАУЧНО ОБЩЕСТВО ПРИ УНИБИТ“ (Т) и книгите I–XXVII на серия „ФАКЛОНОСЦИ“ (Ф): Е-библиотека *ERUDITICA* – съотнасяне на е-ресурси ANTHOLOGICA – ARYANICA – AUTOBIOBIBLOGRAPHICA – COMMENTATORICA – ECOVIANA – ETYMOLOGICA – EVRISTIANA – GLORICA – GRATULATORICA – HUMANITARIANA – NESTINARIANA – PAISIADA – PATRIARCHICA – PSYCHOLOGICA – UNIVERSALICA

2. Метакласификация

Метакласификационната структура на пътеводителя *FAX ERUDITIO* е вкоренена в **универсализма** на **творците** на **КОСМИЗМА**:

- **религиозен и философско-религиозен** (св. *Веди*, св. *Авеста*, св. *Упанишади*; даоизъм; философските системи на мислителите от всички времена – ...Анаксимандър, Питагор, Анаксагор, Платон, Аристотел, Плотин...; всички разклонения на християнската философия, започвайки със *Св. Библия*, преминавайки през имената на християнските философи – ...Августин Блажени, св. Тома Аквински, У. Окам...; ученията от средноазиатско-иранския регион, станали необичайно популярни и на Изток, и на Запад – ...Ибн Сина (Авицена / Ибн Рушд (Авероес)...; разклоненията на мохамеданската религия, преминавайки през *Св. Коран*; мислителите на западната култура, синтезирали магистралните пътища на развитие на идеите – ...Р. Декарт, Б. Спиноза, Г. В. фон Лайбниц, И. Кант, Г. В. Ф. Хегел, Ф. В. Й. фон Шелинг, А. Шопенхауер, Е. Хусерл, М. Хайдегер, Ж. Делюз... както и източноевропейските, руските космисти – А. С. Хомяков, В. С. Соловьев, Н. К. Ръорих, С. Н. Булгаков, С. Л. Франк, Н. А. Бердяев, П. А. Флоренски, Л. П. Карсавин, И. А. Илин, Б. П. Вишеславцев, И. С. Кон, А. Ф. Лосев; ...Дж. Кембъл, М. Елиаде, А. Корбен...);

- **научен** (...Емпедокъл, Демокрит... Й. Кеплер, И. Нютон, М. Планк, А. Айнщайн...);

- **теоретичен** (А. Ф. Фьодоров, В. И. Вернадски, П. Теяр дьо Шарден, Е. Льо Роа, Н. А. Умов, Н. Д. Кондратиев, А. Л. Чижевски, Л. А. Уайт, А. А. Любишчев, С. В. Мейн, В. П. Казначеев, А. И. Субето; А. Е. Акимов, Г. И. Шипов, Б. И. Исааков...);

- **практически** (...Хипократ... Гален... Ибн Сина /Авицена/... Н. И. Пирогов, А. Швайцер... Н. Яръмов...);

- **хуманитарен** (М. М. Бахтин, Л. Н. Гумильов, В. И. Иванов, А. Ф. Лосев, Ю. М. Лотман, Ю. А. Шрейдер... А. Куманова...);

- **естественонаучен** (от неизвестните астрономи на древния свят – Арктида (Хиперборея), Елам, Акад, Шумер, Иран, Китай, Индия, Египет, Вавилон, арабско-миосулманския свят, Централна и Южна Америка... до величествените имена на цялата човешка култура – Архимед, Н. Коперник, Г. Галилей, Й. Кеплер, И. Нютон, М. В. Ломоносов, Н. И. Лобачевски, Д. И. Менделеев, С. А. Подолinski... А. Айнщайн...);

- **научно-технически** (К. Е. Циолковски, С. П. Корольов...);

- **библиографски** (Калимах Александрийски, К. Геснер, Ф. Лаббе, А. Тейсие, Е. Г. Пеньо, Ю. Петцхолд, А. Г. С. Джозефсън, В. Грундтвиг, Й. Форстиус, Т. Бестерман... Н. Михов, Т. Боров...; Г. Шнайдер, Л.-Н. Малклес, К. Р. Симон; А. Тейлър, И. В. Гудовшчикова... А. Куманова...);

...Тази постоянно **историографски** **строяща се планетарна информационна ризома** (на равнища: *факти*; *първични документи*; *вторични документи*; *метасистеми*; *философски картини*) експонира взаимозависимостите и между представителите на **литературния космизъм**: Омир, Данте Алигиери, Уилям Шекс-

пир, Хун Цзичен, Йохан Волфганг фон Гьоте, Александър Сергеевич Пушкин, Фьодор Иванович Тютчев, Фьодор Михайлович Достоевски, Лев Николаевич Толстой, Антон Павлович Чехов, Вячеслав Иванович Иванов, Александър Александрович Блок, Леонид Николаевич Андреев, Михаил Афанасиевич Булгаков...

...Самата логика на „**света като воля и представа**“ (А. Шопенхауер), срещнала се с мощното социално-културно интердисциплинарно движение на *структурализма* (като метод на изследване и познание) и намерила своята интерпретация във връзка с *персонализма* и *екзистенциализма* (Ф. дьо Сосюр, К. Леви-Строс, Ж. Лакан, М. П. Фуко, Ж. Пиаже, Р. Барт), кристализира в идеите за **ризоматизма** на установяваните **взаимовръзки** (Ж. Делюз, Ф. Гуатари, У. Еко... А. Куманова) – идея, която кулминира в *семиосферичен космизъм* (Ю. М. Лотман, Т. А. Сибиък, У. Еко...).

3. Логос

Пътеводителят *FAX ERUDITIO* е следа от кристализиралото към края на първото десетилетие на XXI в. движение, осъществено от поредица от забележителни изследователски и педагогически проекти, ориентирани към възможността **енциклопедично** БИБЛИОГРАФСКИ и ИСТОРИОГРАФСКИ, да се обхване ЗНАНИЕТО ЗА КНИГАТА.

Вниманието ни е привлечено от „*Оксфордския пътеводител по книгата*“ (2010)³ – образец на глобално обединяване на 300 изследователи от 27 страни по система от много равнища по най- високи художествено-полиграфски стандарти. Точно тази книга – дело на **отец Майкъл Суарец** (Michael F. Suarez, йезуитски пастор – преподобен, завършил Оксфордския университет, професор по английска литература, директор на Училището за редки книги и почетен куратор на специалните колекции в Университета на Вирджиния, САЩ) и **Хенри Удхюйзен** (Henry Ruxton Woudhuysen, 1954–, завършил Оксфордския университет, професор по средновековна английска литература, ректор на колежа Линкълн в Оксфордския университет) – вдъхнови екипа на серия „*Факлоносци*“, пристъпвайки към създаването на кн. 1. от поредицата – „*Апостоли на инфосферата*“ (с. 53)...

Именно **фундаментът** на „*Оксфордския пътеводител по книгата*“ предопределя раждането на монументалния учебник „*Книгата. Световна история*“ (2013)⁴ с автори от 15 страни.

Точно този фундамент е отправната проекция и на появилия се конкурент на „*Оксфордския пътеводител*...“ – „*Кембриджския пътеводител по история на книгата*“ (2015)⁵, който **успява** да преодолее и европоцентричния възглед за историята на книжовното дело, и представата за живота на хората, свързани с

³ The **Oxford** companion to the book: 2 vols / ed. by M. F. Suarez, S. J. and H. R. Woudhuysen. Oxford: Oxford Univ. press, 2010. 1408 c.

⁴ The **Book**. A global history / ed. by M. F. Suarez, S. J. and H. R. Woudhuysen. Oxford: Oxford Univ. press, 2013. 769 c.

⁵ The **Cambridge** companion to the history of the book / ed. by L. Howsam. Cambridge: Cambridge Univ. press, 2015. 296 c.

процесите на производство и използване на книгите. Трудът е дело на д-р **Лесли Хаусам** (Leslie Howsam – заслужила професорка по книгознание на Университета в Уиндзор, Онтарио, Канада, член на Кралското дружество /Академия на науките/ на Канада).

Сред чуждестранните книговедски проекти, предназначени за студенти и млади специалисти, следва да бъде особено изтъкнат учебникът от знаменитата серия на издателство *Blackwell* (днес: *Wiley-Blackwell*) „**Пътеводител по история на книгата**“ (2007)⁶ – дело на 40 изследователи, като вниманието е фокусирано не само върху Западна Европа и Северна Америка, но и върху Азия, както и върху еврейския печат и книжната традиция на мюсюлманите. В интелектуалните регистри на труда влиза не само историята на материализацията на текста – от глинените плочки до цифровата ера на интернет, но и „Извън пределите на книгата“ (раздел в учебника) – историята на периодичния печат, съвременните електронни списания и ефемерните текстове (брошури, рекламни материали, вирусни писма...). Второто издание на този труд отразява книжната традиция и на арабски език (2020)⁷. Опусът е плод на творческия съюз на **Саймън Елиот** (Simon Eliot – професор по книгознание в Лондонския университет) и **Джонатан Роуз** (Jonathan Rose – професор по история и книгознание в Университета Дрю, Медисън, Ню Джърси, САЩ; преподава също и в Кембриджския, и в Принстънския университет).

Полифункционалността на тези издания стимулира особено появата на енциклопедичните библиографски и историографски справочни книги по *библио–инфо–ноосферата* на серия „**Факлоносци**“ – Кн. XVI. *GLORIA BIBLIOSPHERAE* („*Нишката на Ариадна*“) (с. 122–123) и Кн. XIX. „*Нишката на Ариадна (GLORIA BIBLIOSPHERAE)*“ (с. 132–133) от поредицата...

Силно стимулиращ за учебната литература, създавана чрез серия „**Факлоносци**“ – с. 52–150, – стана претърпелият две издания и издържан в комуникативно-медialogичен ракурс „**Увод в историята на книгата**“ (2005, 2013)⁸ на **Дейвид Финкелщейн** (David H. Finkelstein – специалист по културология и книгознание в Единбург) и **Алистър Маклири** (Alistair McCleery – професор по литература и културология в Университета „Напиер“, Единбург, Шотландия).

Пътеводителят – учебник по динамиката на развитие на интердисциплинарното знание (каквото е историята на книгата) „**Увод в историята на книгата**“ (2017)⁹ на **Мишел Леви** (Michelle Levy – професор по литература и книгозна-

⁶ A companion to the history of the book / ed. by S. Eliot and J. Rose. Oxford: Blackwell Publ., 2007. 618 с.

⁷ A companion to the history of the book: 2 vols / ed. by S. Eliot and J. Rose. Hoboken (New Jersey): Wiley-Blackwell, 2020. 935 с.

⁸ Finkelstein, D. An introduction to book history / D. Finkelstein, A. McCleery. New York; London: Routledge, 2005. 167 с.; Finkelstein, D. An introduction to book history / D. Finkelstein, A. McCleery. New York; London: Routledge, 2013. 175 с.

⁹ Levy, M. The Broadview introduction to book history / M. Levy, T. Mole. Peterborough (Ontario): Broadview press, 2017. 256 с.

ние в Университета „Саймън Фрейзър“, Барнаби, Британска Колумбия, Канада) и **Том Моул** (Tom Mole – професор по английска литература и книгознание, директор на Центъра по история на книгата в Единбургския университет, Шотландия) е компендиум по магистралата МАТЕРИАЛНОСТ–ТЕКСТУАЛНОСТ–ПЕЧАТ И ЧЕТЕНЕ–ИНТЕРМЕДИАЛНОСТ–РЕМЕДИАЦИЯ¹⁰.

Платформата на този труд е изоморфна за Западния свят на универсалния възглед на философското учение на космизма за библио–инфо–ноосферата, резониращ в книгите на серия „*Факлоносци*“ и „*Трудове на Студентското научно общество при УниБИТ*“...

4. Стандарти

Библиографският и историографският характер на пътеводителя **FAX ERUDITIO** като справочно-енциклопедично издание по информационните ресурси на Студентското научно общество ни задължава да изброим различните стандарти, които се налагат да бъдат използвани в различни части на моделиране на отразяваните тук издания от двете поредици – серия „*Факлоносци*“ и „*Трудове на Студентското научно общество при УниБИТ*“:

БДС 17264-91. Библиографско описание аналитично; **БДС 16764-88.** Библиографско описание на графични издания; **БДС 15419-82.** Библиографско описание на книгите; **БДС 15687-83.** Библиографско описание на периодичните издания; **БДС 17377-96.** Библиографско цитиране; **БДС 9736-82.** Съкращение на български думи и словосъчетания в библиографското описание на печатните произведения; **БДС 15714-83.** Съкращения на типични думи и словосъчетания в библиографското описание на печатни произведения на чужди езици, отпечатени с кирилска азбука; **БДС 15715-83.** Съкращения на типични думи и словосъчетания в библиографското описание на печатни произведения на чужди езици, отпечатени с латинска азбука; **БДС ISO 5127:2007.** Информация и документация. Речник; **БДС ISO 1087-1:2008.** Работа с терминология. Речник. Ч. 1. Теория и приложение; **БДС ISO 1087-2:2008.** Терминологична дейност. Речник. Ч. 2. Компютърни приложения; **ГОСТ 7.0-84.** Библиографическая деятельность: Осн. термины и определения. – Введ. 01.01.86. – 24 с. Взамен ГОСТ 7.0-77; **ГОСТ 16448-70.** Библиография : Термины и определения. – Введ. 01.07.71; **ГОСТ 7.0-77.** Библиография : Термины и определения. – Введ. 01.01.78. 24 с.; **ГОСТ 7.0-99.** Информационно-библиотечная деятельность, библиография: Термины и определения. Взамен ГОСТ 7.0-84 [Библиографическая деятельность: Осн. термины и определения] и ГОСТ 7.26-80 [Библиотечное дело: Осн. термины и определения]; Введ. 01.07.2000. – В: *Стандарты по библиотечному делу.* Санкт-Петербург, 2000, с. 14–19; **ГОСТ 7.55-89.** Система стандартов по информации, библиотечному и издателскому делу: Осн. положения. Введ. 01.01.90. Москва: Изд. стандарт., 1989. 4 с.; **Ръководство** за азбучни каталози на книги / А. Г. Лютова и др.; под ред. на А. Г. Лютова, М. Н. Кочмарова. София: Нар. библ. Кирил и Методий, 1989. 406 с. *Съдържа:* правилата за библиографско описание на книги (Ръководство за азбучни каталози на книги) и ста-

¹⁰ Ремедиация – определяне мястото на книгата в съвременната **екосистема**.

тии (Ръководство за библиографско описание на съставни части); **Ръководство** за прилагане на ISBD при описание на съставни части [Електронен ресурс] / ИФЛА. Секц. по каталогизация; прев. на бълг. от А. Дипчикова. София, 2003. 45 с.; **Указатель** государственных стандартов СССР, международных, иностранных стандартов по научно-технической информации, библиотечно-библиографическому и редакционно-издательскому делу / [состав.: Л. Т. Андропова, М. В. Истрина, Б. А. Семеновкер и др. Москва: ВНИИКИ, 1982. 39 с.; **Указатель** государственных стандартов СССР, международных, иностранных стандартов по научно-технической информации, библиотечному и издательскому делу / [состав.: О. Р. Подколзина, Б. А. Семеновкер, Р. П. Харитонов]. расшир. и доп. изд. Москва: ВНИИКИ, 1984. 81 с.; **American** national standard for bibliographic reference. New York: ANSI, 1977. 92 с.; **ANSI Z 39.4-84**. Basic criteria for indexes: For libr. a. inform. sci. a. relat. publ. pract. New York: ANSI, Inc., 1984. 12 с.; **ANSI Z 39.6-83**. Trade catalogs: for libr. a. inform. sci. a. relat. publ. pract. New York: ANSI, Inc., 1983. 12 с.; **ANSI Z 39.13-79**. Describing books in advertisements, catalogs, promotional materials and book jackets. New York: ANSI, Inc., 1979. 12 с.; **ANSI Z 39.14-79**. Writing abstracts. New York: ANSI, Inc., 1979. 15 с.; **ANSI Z 39.21-80**. Book numbering. New York: ANSI, Inc., 1980. 8 с.; **ANSI Z 39.29-77**. Bibliographic references. New York: ANSI, Inc., 1977. 92 с.; **Bibliographic** description of rare books: Rules formulat. under AACR-2 a. ISBD (A) for the descript. cataloguing of rare books a. other spec. print mater. Washington: Libr. of Congr., 1981. 62 с.; **International** Standard Bibliographical Description. London: IFLA Comm. of cataloguing, 1971. 30 с.; **International** Standard Bibliographic Description: международен стандарт за библиографско описание / одобрено от Постоянната комисия на Секцията по каталогизация на ИФЛА. [прев. от англ. А. Дипчикова]. консолидирано изд. София: Бълг. библ.-информ. асоц., 2012. 268 с.; **ISBD (G)**: General International Standard Bibliographic Description. Annotated text. Prepared by the Working Group on the General International Standard Bibliographic Description set up by the IFLA Committee on Cataloguing. München: Saur, 1977. x, 24 с.; **ISBD**: International standard bibliographic description / recommended by the ISBD Review Group; approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. Preliminary consolidated ed. München: Saur, 2007. x, 36 с. (IFLA series on bibliographic control; vol. 31); **ISBD**: International standard bibliographic description / recommended by the ISBD Review Group; approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. Consolidated ed. Berlin; München: De Gruyter Saur, 2011. xvii, 284 с. (IFLA series on bibliographic control; vol. 44); **ISO 5127:2001**. Information and documentation – Vocabulary; **ISO 860:2007**. Terminology work – Harmonization of concepts and terms; **ISO 704:2000**. Terminology work – Principles and methods; **ISO 1087-1:2000**. Terminology work – Vocabulary: Pt. 1. Theory and application; **ISO 1087-2:2000**. Terminology work – Vocabulary: Pt. 2. Computer applications; **Wood, J. L.** The National Information Standards Organization (Z 39). – В: *Encyclopedia of library and information science*, New York, 1985, Vol. 39, с. 291–332.

Това многообразие от стандарти е предизвикано до голяма степен от компаративистичната работа в изданията от посочените поредици с над **700 класифика-**

ции на вторично-документалното знание, битувачи в над 5000 документа на 22 езика (англ., араб., бълг., гр., датски, лат., исп., итал., нем., пол., порт., рум., рус., санскр., слов., тур., укр., фарси, фр., чеш., швед., япон.)...

5. Название

Именуването на раждащата се от пътеводителя *FAX ERUDITIO* е-библиотека *ERUDITICA* (лат.: *ообразована, учена, ерудирана* – прил. от ж.р.) – **контамини-ра на названията на е-библиотеките на Студентското научно общество при УниБИТ**, получили **висока** оценка в специализирания печат (с. 19–20)¹¹.

¹¹ **Гарванов, И.** Електронните библиотеки, създавани от Студентското научно общество при УниБИТ (Фактор за изграждане на справочно-информационна и информационно-технологична култура). – В: *Тр. на Студентското науч. о-во при Унив. по библиотекознание и информ. технолог.* (София), т. 7 (2012), с. 166–169 с.: с ил.; **Същият.** Приложение на Хаф трансформацията в автоматични откриватели на движещи се цели и траектории (Статии) (III 16). – В: *GLORIA BIBLIOSPHERAE* (Нишката на Ариадна): Изследвания в чест на акад. проф. Александра Куманова: Юбил. сб. по случай 65 год. от основаването на УниБИТ = *GLORIA BIBLIOSPHERAE* (Ariadne's Thread): *Studia in honorem Acad. Prof. Alexandra Kumanova: A Festschrift for 65th Golden Jubilee of the University of Library Studies and Information Technologies in Sofia* / науч. ред. С. Денчев; състав., предг. и интервю Н. Василев. София, 2016, с. 249–258; **Същият.** Електронни библиотеки – образци на мащабни екипни научноизследователски резултати с участието на студенти (Томове VII, VIII, IX, X на „Трудове на СНО при УниБИТ“) / И. Гарванов, А. Куманова. – В: *Науч. тр. на Унив. по библиотекознание и информ. технолог.* (София), т. 12 (2014), с. 521–526: с ил. рез. на рус. и англ. ез.; **Същият.** Отзиви за международния научен сборник *GLORIA BIBLIOSPHERAE*, представени в хронологична последователност на получаването им във вид на епистоларни конферентни връзки, осъществени от екипа на изданието – проф. Александра Куманова и д-р Николай Василев (23.06.–12.11.2016 г.). Именен показалец (Очерци. Дневници) (VI 13) / И. Гарванов, С. Чолова, Т. Милкинска. – В: *Нишката на Ариадна* (*Gloria bibliospherae*) = *Ariadne thread* (*Gloria bibliospherae*): Когнитология на енциклопедичността на библиотечната и информационната дейност = *Cognitology of encyclopedicity of the library and information activity* / науч. ред. С. Денчев; състав., предг., библиогр. А. Куманова, Н. Василев. София, 2017, с. 329–343. осн. публ.; **Същият.** Светът говори за библиосферата с възхищение: Премиера на *GLORIA BIBLIOSPHERAE* (Ariadne's Thread) – международния научен сборник на УниБИТ, в НБКМ / И. Гарванов, С. Чолова. – В: *Библиотека*, 2017, № 1, с. 42–46: с ил. публ. на фотогр. от интеракцията / Д. Кънев. рез. на англ. ез.; **Гарванов, И.** и др. Светът говори за библиосферата с възхищение: Премиера на межд. науч. сб. на УниБИТ *GLORIA BIBLIOSPHERAE*, председателствана от проф. д.ик.н. С. Денчев, доц. д-р К. Александрова и д-р С. Найденова – 20.12.2016 г., Заседателна зала на НБКМ – 17:30–20:30 ч.: стеногр. / И. Гарванов, С. Чолова. – В: *Издател*, 2016, № 2 (3–4), с. 74–93: с ил. публ. на фотогр. от интеракцията / Д. Кънев. рез. на англ. ез. разшир. публ.; **Симова, П.** Познанието като изследване и творчество (За следвания и развиван в новата информационна ера образ на Годишника на Българския библиографски институт): Възпоменание на Българския библиографски институт „Елин Пелин“ (1941–1963) [; рец. за кн.: *Трудове на Студентското научно общество при Университета по библиотекознание и*

Но това название създателите на пътеводителя свързват в еднаква степен и с **творческия** екип, който стои зад продукцията (с. 498–509), и с авторството на НЕОФИТИТЕ на **3287** публикации (с. 238–457), появили се на белия свят благодарение на посочените **е-библиотеки** (с. 21–26).

Чрез **ERUDITICA** получава гласност широкото интелектуално и гражданско движение, **даващо плодове** в УниБИТ чрез потенциала на **Студентското научно общество**.

Ценното тук е, че пътеводителят **FAX ERUDITIO** и е-библиотека **ERUDITICA** са обърнати не само към НЕОФИТИТЕ на УниБИТ, но и към **библиотекарите** и **информационните специалисти**, чиято **справочно-информационна дейност** ще бъде несъмнено обогатена със свежата струя на мисленето на новите поколения изследователи...

Достатъчно е да се спомене, че всички преподаватели на УниБИТ (които от 2005 г., когато е създадено Студентското научно общество, са били студенти в УниБИТ) са направили **първите си публикации** именно по линия на формацията.

Възприемането на Студентското научно общество като **факел на знанието** – *fax eruditio* (лат.; англ.: TORCH OF LEARNING) – е вдъхновено от емблемата на Конгресната библиотека на САЩ, намираща се на върха на купола на основното й историческо здание.

FAX ERUDITIO е цялостна вторично-документална форма, която конфигурира и свързва 46 издания като елементи на системно семантично единство на многообразието.

Куманова, Александра, Василев, Николай. FAX ERUDITIO
ФАКЕЛ НА ЗНАНИЕТО: Пътеводител по информационните
ресурси на Студентското научно общество при Университета
по библиотекознание и информационни технологии. – София:
Акад. изд. За буквите – О писменехъ, 2020. – 522 с.: ил., диагр.
сх. (Университет по библиотекознание и информационни тех-
нологии; Факлоносци 28)

информационни технологии (до 30.09.2010: СВУБИТ): Т. 1 – / отг. ред. С. Денчев; ред. кол. А. Куманова – глав. ред. ... [и др.]; състав. А. Куманова... [и др.]; науч. ред. К. Александрова... [и др.]; ез. и граф. ред. Н. Василев. София, 2008 – . Т. XIII. [Тринайста] XIII Студентска научна конференция / обща, ез., науч. и граф. ред. Н. Василев; рец. И. Петева... [и др.]. 2018; отз. за кн.: 1) **Куманова, А.** Нестинариана: Историография. систематизиран анот. библиогр. указ.: Фотомонография: Уч. пособие по дисциплината „Нестинарство: Информ. кодове на култ. наследство“ / състав., историогр., предг. А. Куманова; науч. и ез. ред., дейкисис (етимология), емблематика Н. Василев. София, 2012; 2), **Куманова, А.** Нестинариана: Историография. Фотомонография: Уч. пособие. науч. и яз. ред. Н. Василев. София, 2014; 3) **Kumanova, A.** Nestinarianana: Historiography. Photomonography: Compendium / Sci. and lang. ed. N. Vasilev. София, 2014]. – В: *Библиотека*, 2018, № 4, с. 116–121: ил. рез. на англ. ез. разшир. публ.

Моето страдание е скучно

АНЖЕЛА ДИМЧЕВА

My suffering is boring

Angela Dimcheva

Summary

Dr. Angela Dimcheva – literary critic, presented on October 22 this year in the “St. St. Cyril and Methodius” National Library the second edition of the novel ILLUSIO MAGNA by the prominent doctor, rheumatologist, writer and screenwriter Prof. Zlatimir Kolarov. Dr. Dimcheva defines the novel as a deep penetration into the field of psychoanalysis. And just as any illusion is magnetic, so this novel captures the reader's attention not with dialogues, but by building a visible artistic convention in which the characters speak too little. The novel is a baseline of the newly born film *Ashes on the Sun*, which premiered (in Bulgaria) at the end of October 2020.

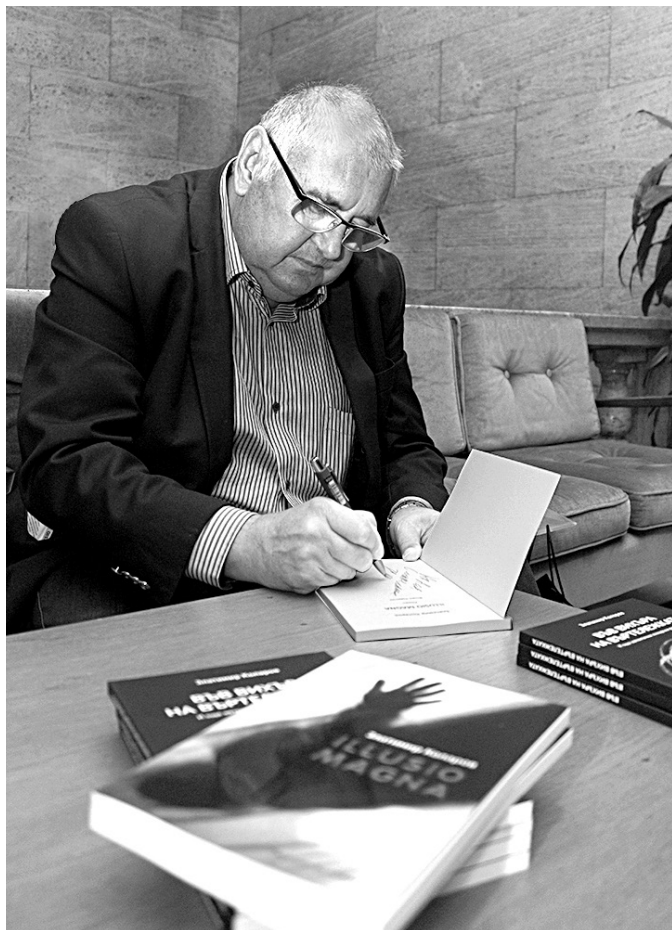
Key-words: Zlatimir Kolarov, ILLUSIO MAGNA, “St. St. Cyril and Methodius” National Library.

Днес сме свидетели на неவிждано нашествие от нови поетични и прозаични книги в българското културно пространство – до такава степен, че нито книжарите, нито критиците биха могли да се ориентират върху кой текст наистина заслужава да бъде фокусирано вниманието на читателската аудитория.

Затова ще припомня една мисъл на Исак Паси: „За да изпълни мисията си, една книга трябва да ни покаже *един стил* и да ни срещне с *една проблема*“.

Тези две условия напълно характеризират романа ILLUSIO MAGNA, публикуван през 2009 г., от белетриста Златимир Коларов. Сега той ни предлага второ издание на същото произведение – очевидно интересът на читателите оправдава това. Четирите части въвеждат латински наименования, добре познати на лекарското съсловие: *causa perdata*, *ad absurdum*, *intermedio*, *illusion magna*.

Сама по себе си, тази класическа условност предполага философска настройка у читателя – той вече е подготвен за едно високоинтелектуално приключение, но въпреки това изненадата му се задълбочава с всяка прочетена страница. На пръв поглед няма нищо странно, че сюжетоопределящите герои са лекар, журналистка и поет. Необичайното е именно в стила на автора: той ни въвлича в една извънвремева безтегловност чрез поредица от накъсани, спираловидно преплетени линии на фабулата, които в даден момент се припокриват, повтарят, доизясняват, движени от едни и същи герои. Причината за формалното разделение на четири е цикличното пресъздаване на една и съща фабула от различни гледни точки, а именно – през погледа на отделните персонажи. Налице е многогласен разказвачески модел: авторът, главният герой – д-р Стефанов, журналистката Антония, поетът Емил.

Златимир Коларов

Всеки разказва едновременно своя вариант на едно самоубийство, проследявайки реакциите на другите участници, като отделният ракурс добавя нови подробности под формата на включване на епизодични герои, психологически състояния, разсъдъчни монолози, халюцинации – въобще сътворява се един имажинерен свят, прилепващ идеално към заглавието *Голямата илюзия*.

И както всяка илюзия е магнетична, така и този роман приковава читателското внимание не с диалози или с екшън пикантерии, а с могъществото на едно талантливо постигнато вътрелитературно напрежение чрез потока на съзнанието, чрез изграждане на зрима художествена условност, в която героите твърде малко говорят.

Техните траектории се срещат интуитивно, сблъскват се на емоционално, битово и философско ниво, всеки съзнава двойствеността си „аз“: своята уникалност и своята безличност, но зад тях прозират наслоените психически травми от детството, семейни драми или нереализирани стремежи. Така естествено е изведена и тезата на писателя: невидимата граница между безизходица и перспективност, която всеки сам трябва да визуализира за себе си, все някога поставя живота ни на кантар: „Осъзнах, че животът е една огромна илюзия, изтъкана от хиляди самозаблуди, от безброй зрителни и слухови халюцинации, плод на нищожните ни, неосъзнати, противоречиви чувства, след които вървим сляпо и се лутаме като мравки, тръгнали да търсят мравуняка след дъжд, защото ако се отърсим от илюзията и осъзнаем истината, няма да има за какво да живеем...“. Това проглеждане, изречено от д-р Стефанов в миговете на катарзис преди акта на самоубийството, е завъртяно няколко пъти от различните герои по пътя на тяхното просветление. И

тук се сещам за думите на Тончо Жечев: „Чувството за невъзвратимост е най-тежкото за съвременния човек“.¹

Сякаш наистина моделът на днешния успял човек отхвърля естественото, природосъобразно съществуване и превръща индивида в машина на непостижими илюзии. Този крах се проектира особено сполучливо в образа на д-р Стефанов: едновременно лекуващ персонаж и лекуван обект – не като човек, а като бройка в статистиката на здравеопазването.

Бих казала, че Златимир Коларов е надникнал дълбоко в сферата на психоанализата, пишейки този роман. Той периодично отваря и затваря различни жизненоважни теми – любовта, егоизма, вината, професионализма като рутина, таланта и реализирането му, секса, страданието, насилието, самодоволството и страха. И всичко това е втъкано в една завидна поетическа обрисовка – музикалност и колоритност на пейзажа, драматичност на ситуацияите, космогоничност и свръхестественост на въображението... Те не претендират за достоверност, защото никой не е виждал гълъба, който ни отвежда в отвъдното, но всеки знае за него и светлия тунел – „интермедия между Духовното и Тленното“.

Очевидно авторът добре познава тезите на Фройд, Ницше, Хегел и Киркегор, вплитайки варианти на техни трактовки, видени от позицията на ХХІ в. Една от тях се прокрадва като червена нишка през цялата книга – не зная дали Златимир Коларов е имал предвид мисълта на Киркегор „Моето страдание е скучно“, но точно така безпристрастно и скептично действат и тримата герои: с прикрити емоции, пестеливи жестове и маски на лицата си.

В едно свое есе Георги Марков казва: „В началото беше словото, но по-нататък? По-нататък дойде приказването... Ти не чуваш думи, а дрипи от думи“.² Точно по такъв недоизказан маниер общуват героите – призрачността не е само във виденията им, тя е в реалното докосване, в диалозите им, дори в продължителната връзка: те се срещат, разминавайки се; те не се обичат, а „правят любов“, без да осъзнават, че няма нищо толкова отровно, колкото опитът да се гримира любовта.

А ето как Тончо Жечев характеризира това банално словосъчетание „правят любов“:

„Любов не може да се прави, правят се оръдия, сечива, пътища, автомати – нещо изкуствено, вторично, т.е. в този израз се съдържа подсказване, че става дума за нещо, с което се замества любовта, по-точно, което се прави на любов, преструва се, иска да мине за любов, замества любовта“.³

Много са морално-философските дилеми, които занимават писателското „аз“ на Златимир Коларов. На една от тях той дава превес във финалните страници на книгата: „Не красотата, а добротата ще спаси света... въпреки че съзнавам – много трудно добротата ще спаси света“.

¹ Жечев, Тончо. Митът за Одисей. София: Бълг. писател, 1989, с. 42.

² Марков, Георги. Приказването. В: Марков, Георги. Литературни есета. София: Бълг. писател, 1990, с. 125.

³ Жечев, Тончо. Митът..., с. 78.

ILLUSIO MAGNA е философски текст за сдвоението между писателя и лекаря, представяйки разказ в разказа: единият герой преразказва това, което му диктува другият по един сложен начин на взаимно споделяне, коментиране, хипнотизиране. Резултатът обаче е великолепна словесна смес – поетично-белетристичен колаж, който трудно може да бъде дефиниран като стил. Затова ще си послужи с думите на Дончо Цончев, казани преди три десетилетия, по повод добрата белетристика въобще: „Колкото по-дълбоко, по-откровено, по-деликатно е споделянето, толкова по-добра, по-висша и по-могъща е художествената проза“.⁴

Коларов, Златимир. ILLUSIO MAGNA:
Роман. 2. изд. – София: КЛИМН, 2020. 180 с..

⁴ Цончев, Дончо. За майсторството на разказвача. Пловдив: Хр. Г. Данов, 1989, с. 94.

„Клонка от мирта“: поетичният и женствен свят на Елисавета Шапкарева

ЯНИЦА РАДЕВА

Myrtle Branch: The Poetic and Feminine World of Elisaveta Shapkareva

Yanitsa Radeva

Summary

Review of the fourth poetic book by Elisaveta Shapkareva – *A Branch of Myrtle*. Its place in the creative biography of the poet is outlined, its relation with the previous collection of poems *Eye of a Bird*. The themes in the collection of poems are traced – the inner world, the sea, the soul, creativity in its dimensions, loneliness, love.

Key-words: Elisaveta Shapkareva, Myrtle Branch, poetry, sea, soul, female voice.

„Клонка от мирта“ е четвъртата поетична книга на Елисавета Шапкарева след стихосбирките „Тихо“ (2003), „По здрач“ (2006) и „Око на птица“ (2008). Неин издател е „Факел“, а предговорът, устойчива черта и на предишните книги на поетесата, е написан от редактора ѝ, Людмил Димитров, професор в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Трудно е да се говори след обобщаващите думи на изследовател като него, полагащ текстовете на авторката в поетиката на интровертното съзнание, представящо „вътрешния свят като екстериор, където наред с вещи, природни картини, абстракции се срещат и други хора“.

Затова ще подхожда към „Клонка от мирта“ през входа на тематичния ѝ обхват, към етимологията на словесните послания и ще се опитам потърся мястото на тези текстове в съвременната българска поезия, да попитам себе си с кои, познати ми почерци се сродяват и от кои се раздалечават.

Елисавета Шапкарева дебютира през 2003 г. Първата ѝ книга са вписва в традицията на късите източни поетични форми, по-конкретно в жанра „хайку“, а с „Око на птица“ (2008) тя заявява предпочитанието си към свободния стих с въвеждането на класически образи, любими на българската лирика – Пенелопа и Дон Кихот. В тази книга авторката не експериментира с образната система и с графиката, не преобръща модели, не се бунтува. От поезията ѝ не личи изкушение от феминизма, залегнал в много от постмодерните послания в съвременната поезия. Затова в „Око на птица“ Пенелопа е любящата, чакаща съпруга, в нейния образ не срещаме бунт и желание за еманципация. Дон Кихот е алтер его на лирическия глас, който се движи през времето, без да настоява за щастие на всяка цена, но все пак копнее за него.

Преди да се впуснем в „Клонка от мирта“, нека направим кратка ретроспекция на типовете женски гласове в поезията ни. Най-общо те са два. Първият датира от появата на пищещата жена в нашата литература и води началото си от гласове като Ирина Бачо-Кирова и стихосбирката ѝ „Българка“ (1890), минава през лириката на Екатерина Ненчева и Дора Габе, които се опитват за заявят нов различен женски глас в първите години на XX в., но все пак ранните им стихосбирки остават в сянката на мъжкото говорене и са приютени в мелодията на женското чакане и копнежи. Другият женски глас проговаря десетилетие по-късно. През 20-те години е въведен от Елисавета Багряна и е разпознат от изследователите като гласа на бунтуващата се жена, чиято поява става възможна, благодарение на променената културна парадигма между двете световни войни¹.

Това са двата типа гласове, които традицията ни познава. Както направихме наблюдение по-горе за стихосбирката „Око на птица“, Елисавета Шапкарева избира именно първия глас. Гласът на умоляващата и на съзерцаващата женственост. Доколко този глас проговаря и в „Клонка от мирта“? Нека първо се спрем върху заглавието? То ще ни разкрие немалко.

Вярва се, че миртът (или миртата) е единственото цвете, което Адам взема от райската градина. За старогръцката митология това е важно растение, свързано с богините Афродита и Деметра. Стихотворението от „Клонка от мирта“, чийто стих дава заглавието си на стихосбирката, не насочва към друг прочит, а обединява двете вярвания, свързани с миртата. Но обективно погледнато, вярването е едно. Миртата е растение, свързано със съкровено, с любовта и с мястото на убежище. Защото Адам напуска дома си и отнася точно това растение, за да му напомня за него, а Деметра е богинята майка, свързана с убежището, със сговора и със земята. Афродита пък е онази, която директно отнася символиката на растението към любовта. За Елисавета Шапкарева клонката от мирта е всичко това, но по-скоро е Христос и венецът му, който същевременно е и венецът на поетите. Другото название на мирт е лавър, а с лавър са обкичвали главите на поетите през Античността.

Така чрез заглавието си книгата се самоназовава като книга за любовта, но най-вече духовната. Книга за това как обича духът, затворен в нас. Книга за опита ни да си направим „миртово вино“, да се доближим до света на ангелите. Но и книга за поезията.

Така стихосбирката оформя в себе си и своеобразни места на „женскост“, и места на поезията, но и заедно с това места на женското живеене и с поезията.

Стихотворенията в „Клонка от мирта“ са организирани в осем цикъла. Поетичните късове са неозаглавени, така че ще поставя акцент върху изброяването на циклите: „Какво си“, „Капани“, „Приказка за децата ти“, „Къде е бурята“, „Маска в душата“, „Ще се намеря“, „Животът е стадион“, „В нозете на Господ“. Отделните цикли не разгръщат определена тема сама за себе си, а взаимно се допълват и обогатяват. Обща черта на стихотворенията е не само липсата на заглавия, но

¹ Кирова, Милена. Критика на прелома: Нови явления и посоки в българската литература от края на XX в. В. Търново: ПАН-ВТ; УИ „Св. Климент Охридски, 2002, с. 23–27.

Елисавета
Шанкарева

**Клонка
от мирта**

и стремежът поетическото послание да бъде компресирано във възможно най-малък обем и по възможност в едно-единствено изречение, което се разчупва, разстила и препита. Разбира се, твърдението за единство между изречение и стихотворение е условно, тъй като текстовете са освободени от пунктуацията си. Така препинателните знаци са оставени на свободата на читателското световъзприемане.

Конструкцията „Какво си“ съдържа въпрос и удивление. В рамките на цикъла на книгата и въпросът, и удивлението работят как да бъде обяснен вътрешният човешки свят. Така търсеното „какво“ е „звук от пиано“, но и визира жената, готова да бъде утешителка, готвачка на „порция нежност“, но и вестителка на „много порции вечност“, съзнаваща самотата и приемането ѝ. Стихосбирката се открива с текст, тематизиращ именно самотата и то е едно от най-хубавите в „Клонка от мирта“, чийто

финал е категоричен: „две самоти да си / две самоти“.

Цикълът „Капани“ ни среща с опита да уловим времето, да запазим щастливите мигове. Преследването им обаче е нищо друго, освен самоизмама: „залагам капан на душата си“. И все пак лирическият глас държи да огласи, онова което е уловил, което носи в сърцето си, и то освен хората, е и природата. И тук е мястото да отбележа, че в поетичните текстове от тази книга е важно мястото, отредено на морето. Думата „море“ заедно с „душа“ са сред най-често срещаните.

Връзката море–душа е доразвита и в следващите цикли. Като най-открояваща се я откриваме в „Къде е бурята“, където природата се отразява в душата и душата в природата, а изобразеното светоусещане във висока степен създава алюзия за поетичните миниатюри на Пенчо Славейков от „Сън за щастие“: „Тази буря / която помете полето / разтърси върховете на дърветата / подгони вълните в морето и реките [...] тази буря дойде от сърцето“.

Разбира се, морето присъства не само чрез водите си и чрез мъртвите си вълнения, а и чрез онези богатства, които крие под пластовете си. Така то се явява не просто сдвоено с душата, но и неин синоним. Защото красотата се ражда и от морето, и от душата. Както мидата създава бисери, така и човешката душа се

стреми към красота, претворява я от онова, които е почерпила от живота, според болката, която е могла да превърне в творчество. Към такова интерпретация ни насочва друг текст в книгата, към който специално искам да насоча вниманието на читателя – „и попада“.

А какво е мястото на жената в стихосбирката? Описаният свят е женски, макар че очертанията му са пестеливо зададени, но е представен по нов начин, различен от женския свят в „Око на птица“. Тук ни облъхва камерност, която е напълно достатъчна на говорещия ни глас, търсене, което е навътре, в убежището на духа, и накрая не ни убягва наблюдението, което е и самонаблюдение, самонаблюдение, което има какво да ни сподели.

Шапкарева, Елисавета. Клонка от мирта. худ. Светла Христова. – София: Факел, 2020. 80 с.; ил.

Календар'2021

Януари

- 3. 120 г. от рождението на Кирил Български (1901–1971) – български висш православен духовник, историк. Кирил е пловдивски митрополит и пръв патриарх на Българската православна църква след възстановяването на патриаршеския ѝ статут през 1953 г.
- 7. 165 г. от рождението на Стоян Михайловски (1856–1927) – български поет, сатирик, баснописец, общественик, политик.
- 8. 85 г. от рождението на Георги Данаилов (1936–2017) – български драматург, белетрист, сценарист.
- 12. 145 г. от рождението на Джек Лондон (1876–1916) – американски писател.
- 13. 170 г. от рождението на Тодор Каблешков (1851–1876) – български революционер, участник в Априлското въстание, автор на Кървавото писмо.
- 14. 110 г. от рождението на Анатолий Рибakov (1911–1998) – руски писател, романист.
- 17. 315 г. от рождението на Бенджамин Франклин (1706–1790) – американски политик, общественик, учен, издател, дипломат, изобретател и държавен деец.
- 18. 165 г. от рождението на Райна Княгиня (1856–1917) – българска учителка, ушила знамето на Априлското въстание.
- 19. 150 г. от рождението на Даме Груев (1871–1906) – български революционер, ръководител на националноосвободителното движение в Македония.
- 27. 265 г. от рождението на Волфганг Амадеус Моцарт (1756–1791) – австрийски композитор.
- 27. 195 г. от рождението на Михаил Салтиков-Щедрин (1826–1889) – руски писател сатирик.
- 29. 155 г. от рождението на Ромен Ролан (1866–1944) – френски писател, пацифист, биограф, романист, музиковед и обществен деец.
- 30. 120 г. от рождението на Тодор Боров (1901–1993) – български библиограф и библиотековед, публицист и литератор.

Февруари

- 1. 95 г. от рождението на Георги Чардаклийски (1926–1999) – български библиотековед и социолог, един от първите изследователи на четенето.
- 2. 155 г. от рождението на Дядо Благо (Стоян Стойчев Русев) (1866–1936) – български детски писател.

- 2. 110 г. от рождението на Александър Бурмов (1911–1965) – български историк, професор, член-кореспондент на БАН.
- 6. 135 г. от рождението на Людмил Стоянов (1886–1973) – български писател, публицист, литературовед.
- 17. 140 г. от създаването на Пловдивската пожарна команда (1881).
- 19. 160 г. от рождението на Рачо Петров Стоянов (1861–1942) – български офицер (генерал от пехотата) и политик.
- 19. 115 г. от рождението на Давид А. Перец (1906–1982) – български художник.
- 24. 235 г. от рождението на Вилхелм Грим (1786–1859) – германски филолог и литератор, автор на приказки и поговорки.
- 25. 180 г. от рождението на Огюст Реноар (1841–1919) – френски художник, представител на импресионизма.
- 26. 160 г. от рождението на Фердинанд I Български (1861–1948) – княз и цар на България, обявил нейната Независимост.

Март

- 1. 135 г. от рождението на Оскар Кокошка (1886–1980) – австрийски живописец от чешки произход, гравьор, поет и драматург, представител на виенския експресионизъм.
- 4. 125 г. от създаването на Пловдивското певческо дружество „Ангел Буко-рещлиев“ (1896).
- 5. 165 г. от рождението на Михаил Врубел (1856–1910) – руски живописец, график и илюстратор.
- 6. 125 г. от рождението на Никола Обрешков (1896–1963) – български математик с голям принос за развитието на математиката.
- 6. 95 г. от рождението на Анджеј Вайда (1926–2016) – полски драматичен и кинорежисьор.
- 9. 95 г. от рождението на Иван Давидков (1926–1990) – български поет, белетрист и есеист.
- 24. 95 г. от рождението на Дарио Фо (1926–2016) – италиански драматург, театрален режисьор, киноактьор, комедиант, певец, художник и композитор, носител на Нобелова награда за литература (1997).
- 26. 110 г. от рождението на Тенеси Уилямс (1911–1983) – американски драматург.
- 28. 85 г. от рождението на Марио Варгас Льоса (р. 1936) – перуански писател, публицист, Нобелов лауреат.
- 30. 275 г. от рождението на Франсиско Гоя (1746–1828) – испански живописец и график.

- **31.** 425 г. от рождението на Рене Декарт (1596–1650) – френски философ, математик, физик и физиолог.

Април

- **1.** 140 г. от излизане на първи брой на сп. „Наука“, орган на Научно-книжовното дружество – списание за литература, критика и обществени въпроси с главен редактор Иван Вазов (1881).
- **1.** 590 г. от рождението на Франсоа Вийон (1431–1463) – френски поет.
- **2.** 130 г. от рождението на Макс Ернст (1891–1976) – немски художник, живописец, график и скулптор, дадаист и сюрреалист.
- **6.** 145 г. от рождението на Кръстьо Сарафов (1876–1952) – български драматичен артист.
- **9.** 200 г. от рождението на Шарл Бодлер (1821–1867) – френски поет, критик и преводач, предтеча на символистите.
- **10.** 155 г. от основаването на българско читалище в Цариград (1866).
- **12.** 60 г. от първия полет с космически кораб около Земята с космонавт Юрий Гагарин (1961).
- **14.** 200 г. от рождението на Георги Сава Раковски (1821–1867) – български революционер, писател, публицист, историограф и етнограф.
- **20.** 165 г. от рождението на Кирил Ботев (1856–1944) – български генерал-лейтенант, държавен деец, зам.-министър на войната, брат на Христо Ботев.
- **20.** 175 г. от излизането на първи брой на „Български орел“ – първият български вестник, редакциониран от Иван Богоров (1846).
- **20.** 145 г. от Априлското въстание, организирано от Гюргевския революционен комитет и избухнало преждевременно на 20 април в Копривщица (1876).
- **20.** 175 г. от рождението на Георги П. Икономов (1846–1876) – български революционер, апостол и войвода в Априлското въстание.
- **23.** 130 г. от рождението на Сергей С. Прокофиев (1891–1953) – руски композитор, пианист и диригент.
- **23.** 165 г. от рождението на Иван (Ян Вацлав) Мърквичка (1856–1938) – български художник от чешки произход, живописец, педагог и обществен деец.
- **27.** 155 г. от рождението на Пенчо П. Славейков (1866–1912) – български поет и преводач.

Май

- 5. 145 г. от излизането в Букурещ на вестник „Нова България“, редактиран на Христо Ботев (1876).
- 5. 175 г. от рождението на Хенрик Сенкевич (1846–1916) – полски писател, автор на исторически романи.
- 6. 80 г. от рождението на Гена Димитрова (1941–2005) – българска оперна певица.
- 6. 165 г. от рождението на Зигмунд Фройд (1856–1939) – австрийски невропатолог и психоаналитик.
- 15. 130 г. от рождението на Михаил Булгаков (1891–1940) – руски писател.
- 20. 215 г. от рождението на Джон Мил (1806–1873) – английски философ, логик и икономист.
- 21. 550 г. от рождението на Албрехт Дюрер (1471–1528) – немски художник, математик и изкуствовед, ярък представител на немското Възраждане.
- 21. 100 г. от рождението на Андрей Сахаров (1921–1989) – съветски ядрен физик, дисидент, правозащитник и общественик, академик.
- 24. 145 г. от рождението на Сава Огнянов (1876–1933) – български драматичен артист.
- 25. 120 г. от рождението на Вичо Димов Иванов (1901–1979) – писател, литературен и художествен критик, главен библиотекар на Пловдивската народна библиотека.
- 25. 145 г. от рождението на Иван Христов Кирилов (1876–1936) – български белетрист и драматург, автор на творби за деца.
- 31. 155 г. от рождението на д-р Кръстьо Кръстев (1866–1919) – български писател, публицист, преводач, общественик, участник в литературния кръг „Мисъл“.
- 31. 80 г. от рождението на Илия Тодоров (1941–1990) – български литературен историк, текстолог и библиограф.

Юни

- 1. 95 г. от рождението на Мерилин Монро (1926–1962) – американска киноактриса, възплъщение на американската мечта.
- 2. 145 г. от гибелта на Христо Ботев (1848–1876) – гениален български поет и революционер.
- 6. 415 г. от рождението на Пиер Корней (1606–1684) – френски писател, виден представител на трагедията от епохата на класицизма.
- 10. 150 г. от излизането на вестник „Дума на българските емигранти“ – Браила, първият вестник на Христо Ботев (1871).

- 14. 210 г. от рождението на Хариет Бичър Стоу (1811–1896) – американска писателка.
- 14. 95 г. от рождението на Херман Кант (1926–2016) – германски писател и публицист.
- 20. 75 г. от рождението на Александър Казанджиев (1946–1997) – български библиотекар и икономист, участвал в изработването на нормативни документи за библиотеките.
- 21. 155 г. от рождението на Чичо Стоян (Стоян Михайлов Попов) (1866–1939) – български детски поет и хуморист.
- 22. 85 г. от рождението на Красимир Кюркчийски (1936–2011) – български композитор и диригент.
- 24. 160 г. от излизането на сборник „Български народни песни“ на братя Димитър и Константин Миладинови (1861).

Юли

- 1. 375 г. от рождението на Готфрид Лайбниц (1646–1716) – германски философ, математик, дипломат, библиотекар и юрист, предшественик на математическата логика.
- 6. 140 г. от рождението на Стоян Атанасов (1881–1964) – български книгоиздател, издал „Българска енциклопедия“ на Братя Данчови.
- 8. 400 г. от рождението на Жан дьо Лафонтен (1621–1695) – френски баснописец.
- 10. 150 г. от рождението на Марсел Пруст (1871–1922) – френски писател, поет, есеист.
- 15. 415 г. от рождението на Рембранд ван Рейн (1606–1669) – холандски живописец, график и офортист.
- 19. 125 г. от рождението на Арчибалд Дж. Кронин (1896–1981) – шотландски писател и лекар.
- 24. 120 г. от рождението на Илия Бешков (1901–1958) – български художник, карикатурист и илюстратор.
- 26. 165 г. от рождението на Бърнард Шоу (1856–1950) – ирландски писател – драматург, есеист, театрален критик, общественик и пътешественик.
- 27. 175 г. от рождението на Георги Данчов-Зографина (1846–1908) – български живописец, график и обществен деец, един от първите български фотографи.
- 28. 125 г. от рождението на Димитър Цолов (1896–1970) – български архитект, заедно с арх. Ив. Васильов проектирал сградата на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.

Август

- 4. 120 г. от рождението на Луис Армстронг (1901–1971) – американски джаз музикант.
- 6. 140 г. от рождението на Александър Флеминг (1881–1956) – шотландски биолог, откривател на пеницилина.
- 7. 145 г. от излизането на вестник „Стара планина“ в Букурещ, редактиран от С. С. Бобчев (1876).
- 7. 85 г. от рождението на Стефан Цанев (р. 1936) – български поет и драматург.
- 9. 245 г. от рождението на Амедео Авогадро (1776–1856) – италиански физик и химик, формулирал Авогадровия закон.
- 13. 195 г. от рождението на Неделя Петкова (баба Неделя) (1826–1894) – българска учителка, работила за разпространението на девическото образование.
- 14. 140 г. от рождението на Тодор П. Хаджиев (1881–1956) – български пианист, диригент и композитор.
- 15. 120 г. от рождението на Христо Кодов (1901–1982) – български езиковед, литературен историк и палеограф.
- 15. 250 г. от рождението на Уолтър Скот (1771–1832) – шотландски писател на исторически романи.
- 16. 135 г. от рождението на Дора Габе (1886–1983) – българска писателка и преводачка.
- 17. 85 г. от рождението на Никола Гюзелев (1936–2014) – български оперен певец, бас.
- 21. 150 г. от рождението на Леонид Андреев (1871–1919) – руски писател, белетрист и драматург.
- 26. 120 г. от рождението на Александър Жендов (1901–1953) – български художник, илюстратор, карикатурист.
- 27. 150 г. от рождението на Теодор Драйзър (1871–1945) – американски белетрист.
- 30. 150 г. от рождението на Ърнест Ръдърфорд (1871–1937) – британски физик от новозеландски произход, баща на ядрената физика.
- 30. 120 г. от рождението на Вилхелм Сабо (1901–1986) – австрийски писател и преводач, автор на поезия и проза.

Септември

- 3. 130 г. от рождението на Минчо Кацаров (1891–1953) – български художник.

- 5. 125 г. от рождението на Сергей Румянцев (1896–1925) – поет и журналист.
- 8. 180 г. от рождението на Антонин Дворжак (1841–1904) – чешки композитор.
- 8. 190 г. от рождението на Вилхелм Раабе (1831–1910) – германски белетрист.
- 9. 80 г. от рождението на Станислав Стратиев (1941–2000) – български драматург и сценарист.
- 12. 115 г. от рождението на Дмитрий Д. Шостакович (1906–1975) – руски композитор, професор, пианист и педагог.
- 12. 100 г. от рождението на Станислав Херман Лем (1921–2006) – полски писател, творил в областите научна фантастика, философия и сатира.
- 19. 110 г. от рождението на Уилям Джералд Голдинг (1911–1993) – английски романист и поет, носител на Нобелова награда за литература.
- 22. 80 г. от рождението на Анна Томова-Синтова (р. 1941) – българска оперна певица.
- 22. 100 г. от смъртта на Иван Вазов (1850–1921) – български писател, народен поет.
- 24. 125 г. от рождението на Франсис Скот Фицджералд (1896–1940) – американски писател.
- 25. 125 г. от рождението на Елза Триоле (1896–1970) – френска писателка и преводачка.
- 26. 135 г. от рождението на Ран Босилек (1886–1958) – български писател, поет и преводач.
- 28. 100 г. от рождението на Николай Зидаров (1921–2007) – български поет и публицист.

Октомври

- 1. 480 г. от рождението на Ел Греко (1541–1614) – испански художник от гръцки произход.
- 4. 145 г. от рождението на Димитър Полянов (1876–1953) – български поет и преводач.
- 4. 95 г. от рождението на Георги Георгиев-Гец (1926–1996) – български драматичен и киноактьор.
- 6. 140 г. от рождението на Димитър Подвързачов (1881–1937) – български поет и преводач, редактор на редица списания.
- 10. 160 г. от рождението на Фритьоф Нансен (1861–1930) – норвежки полярен изследовател и общественик.
- 12. 145 г. от рождението на Георг Шнайдер (1876–1960) – именит немски

библиотекар и библиограф.

- 14. 125 г. от основаването на Национална художествена академия, създадена първоначално като Държавно рисуwalно училище (1896).
- 15. 140 г. от рождението на П. Г. Удхаус (1881–1975) – английски хуморист.
- 22. 210 г. от рождението на Ференц Лист (1811–1886) – унгарски композитор, пианист и диригент.
- 25. 140 г. от рождението на Пабло Пикасо (1881–1973) – испански художник и скулптор.
- 26. 140 г. от рождението на Силиян Чилингиров (1881–1962) – български писател, историк и етнограф, директор на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в София.
- 28. 555 г. от рождението на Еразъм Ротердамски (1466–1536) – холандски учен и обществен деец от епохата на Ренесанса.
- 29. 570 г. от рождението на Христофор Колумб (1451–1506) – испански мореплавател, открил континента Америка.
- 30. 150 г. от рождението на Пол Валери (1871–1975) – френски поет, есеист и литературен критик.

Ноември

- 1. 110 г. от рождението на Анри Троя (1911–2007) – френски писател (биограф, романист) и историк.
- 2. 115 г. от рождението на Емил Коралов (1906–1986) – български писател.
- 3. 120 г. от рождението на Андре Малро (1901–1976) – френски писател и изкуствовед.
- 3. 220 г. от рождението на Винченцо Белини (1801–1835) – италиански композитор.
- 5. 35 г. от смъртта на д-р Маньо Стоянов (1903–1986) – български библиограф и изследовател на възрожденската ни книжнина, директор на Пловдивската народна библиотека (1945–1948).
- 8. 365 г. от рождението на Едмънд Халей (1656–1742) – английски астроном и геофизик, математик.
- 8. 310 г. от рождението на Михаил В. Ломоносов (1711–1765) – руски учен енциклопедист, един от основателите на съвременното естествознание.
- 11. 200 г. от рождението на Ф. М. Достоевски (1821–1881) – руски писател.
- 16. 75 г. от създаването на ЮНЕСКО по въпросите на образованието, науката и културата при ООН (1946).
- 21. 150 г. от рождението на Панайот Пипков (1871–1942) – български композитор и капелмайстор, автор на химна „Върви народе възродени“.

- 24. 125 г. от рождението на Цанко Лавренов (1896–1978) – български художник и график.
- 24. 130 г. от рождението на Васил Гендов (1891–1970) – български режисьор, актьор и драматург, един от създателите на българското кино.
- 24. 195 г. от рождението на Карло Колоди (1826–1890) – италиански бележист и публицист.
- 27. 100 г. от рождението на Александър Дубчек (1921–1992) – чехословашки политически и държавен деец, лидер на „Прахката пролет“.
- 28. 140 г. от рождението на Стефан Цвайг (1881–1942) – австрийски писател, белетрист.
- 28. 115 г. от рождението на Дмитрий Лихачов (1906–1999) – руски литературовед, славист и културолог.

Декември

- 1. 125 г. от рождението на Петко Груев Стайнов (1896–1977) – български композитор и пианист.
- 2. 80 г. от рождението на Калин Донков (1941) – български поет.
- 2. 130 г. от рождението на Ото Дикс (1891–1969) – немски художник и график.
- 3. 155 г. от излизането на вестник „Македония“, редактиран от П. Р. Славейков в Цариград (1866–1872).
- 5. 75 г. от рождението на Хосе Карерас (р. 1946) – испански оперен певец.
- 5. 120 г. от рождението на Уолт Дисни (1901–1966) – американски аниматор, филмов продуцент, сценарист и режисьор.
- 10. 200 г. от рождението на Николай А. Некрасов (1821–1877) – руски писател, поет и публицист.
- 10. 170 г. от рождението на Мелвил Дюи (1851–1931) – американски библиотеквед, основател на първата професионална библиотечна организация ALA и на първото библиотечно списание *Library journal*, разработил Десетичната класификация.
- 11. 140 г. от създаването на Пловдивския драматичен театър – първият професионален театър в България (1881).
- 12. 155 г. от рождението на Андрей Ляпчев (1866–1933) – български политик.
- 12. 130 г. от рождението на Константин Петканов (1891–1952) – български писател, белетрист и публицист.
- 12. 200 г. от рождението на Гюстав Флобер (1821–1880) – френски писател, белетрист.

- **15.** 125 г. от рождението на проф. Христо Вакарелски (1896–1979) – български етнограф и фолклорист.
- **16.** 155 г. от рождението на Василий Кандински (1866–1944) – руски художник, абстракционист.
- **18.** 235 г. от рождението на Карл Марсия фон Вебер (1786–1826) – композитор.
- **19.** 120 г. от рождението на Димитър Ненов (1901–1952) – български композитор, пианист, музикален педагог.
- **27.** 450 г. от рождението на Йохан Кеплер (1571–1630) – немски астроном, математик, физик и философ.
- **29.** 125 г. от рождението на Давид Сикейрос (1896–1974) – мексикански художник, живописец, график и стенописец.

През 2021 г. се навършват:

- **1340** г. от създаването на българската държава (681).
- **1145** г. от рождението на св. преподобни Йоан Рилски Чудотворец (876–946) – български духовник, монах, български светец и отшелник, небесен закрилник и покровител на българския народ, патрон и основател на най-големия ставропигиален манастир в България – Рилския.
- **1135** г. от началото на разпространението на славянската писменост в България. У нас пристигат учениците на св. св. Кирил и Методий – Горазд, Климент, Наум, Ангеларий и Сава – св. Седмочисленици (886).
- **650** г. от основаването на Търновската книжовна школа, обобщила и завършила духовните усилия на Българското средновековие (1371).
- **635** г. от рождението на Донато ди Николо ди Бето Барди, Донатело (1386–1466) – известен италиански скулптор.
- **455** г. от основаването на най-голямата славянска печатница във Венеция и излизането на „Часослов“, първата българска книга, издадена в печатницата през 1566 г. от Яков Крайков – първият български печатар.
- **420** г. от рождението на Петър Богдан Бакшев (1601–1674) – български църковен, политически и просветен деец.
- **370** г. от отпечатването на сборника с молитви „Абагар“ от Филип Станиславов – първата българска печатна книга с новобългарски езикови елементи (1651).
- **335** г. от избухването на второто Търновско въстание срещу османската власт (1686).
- **280** г. от отпечатването във Виена на „Стематогрaфия“ от Христофор Жефарович – първата българска печатна книга със светско съдържание (1741).

- **215 г.** от издаването на „Кириакодромион, сиреч Неделник“ от Софроний Врачански (1806).
- **205 г.** от рождението на Антим I (1816–1888) – първият български екзарх, църковен и обществен деец.
- **195 г.** от рождението на Иван Шопов (1826–1853) – български библиограф, подготвил и обнародвал в „Цариградски вестник“ (бр. 99, 6.IX.1852) първата библиография, изработена от българин.
- **185 г.** от рождението на Теодосий Икономов (1836–1871) – български просветен деец и писател, автор на първата българска оригинална драма „Ловчанският владика или беля на ловчанския сахатчия“.
- **175 г.** от откриването на първото класно училище в Копривщица от Найден Геров (1846).
- **170 г.** от рождението на Димитър Свещаров (1851–1900) – български общественик, кмет на Пловдив (1890–1893).
- **165 г.** от първото честване на 11 май като ден на българските просветители Св. св. Кирил и Методий в Пловдив по инициатива на Найден Геров (1856).
- **165 г.** от създаването на първите български читалища и читалищни библиотеки в Свищов, Лом и Шумен (1856).
- **165 г.** от създаването на Българския театър. Първата театрална постановка е представена в Шумен на 15 август 1856 г.
- **155 г.** от издаването на първите печатни библиотечни каталози от Петко Р. Славейков (1866).
- **150 г.** от излизането на първото българско детско списание „Пчелица“, редактирано от Петко Р. Славейков (1871).
- **145 г.** от основаването на първото специализирано списание за библиотечно дело *Library journal* – в Ню Йорк (1876).
- **145 г.** от изобретяването на телефона от американския физик и физиолог Александър Бел (1876).
- **100 г.** от създаването на отдел „Специални сбирки“ на Пловдивската народна библиотека (1921).

2021 г. е обявена за:

- **Международна година на творческата икономика за устойчиво развитие.** През септември 2015 г. Общото събрание на ООН приема Програма 2030 г. за устойчиво развитие.
- **Международна година на мира и доверието на ООН.**

Световни годишнини и десетилетия под егидата на ООН и ЕС:

- **2021–2030** – Десетилетие на ООН за възстановяване на екосистемите.
- **2021–2030** – Десетилетие на науката за океана за устойчиво развитие.
- **2019–2028** – Десетилетие на мира в памет на Нелсън Мандела.
- **2019–2028** – Десетилетие на семейното земеделие.
- **2018–2027** – Трето десетилетие на ООН за премахване на бедността.
- **2018–2028** – Международно десетилетие за действие „Вода за устойчиво развитие“.
- **2016–2025** – Десетилетие на действията на ООН за прехраната.
- **2014–2024** – Десетилетие на устойчива енергия за всички.

Изработи Радка Анчева

Отдел „Методичен“

Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив

Показалци на статиите и на авторите в „Библиотека“ през 2020 г.

Тематичен показалец

COVID-19: отговорът на библиотеките

- Александрова**, Красимира, Аврамова, Ваня. Предизвикателството на промяната: COVID-19 и новите услуги, въведени в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. – № 3, 9–12.
- Ангелова**, Дора. Традициите не са това, което бяха. – № 3, 58–63.
- Атанасова**, Ася. COVID-19: отговорът на Регионална библиотека „Петър Стъпов“ – Търговище. – № 3, 51–55.
- Бонева**, Вера. Състояние и перспективи на РЕГИНА ПИ – Обединен каталог на български периодични издания 1878–1944 г. – № 3, 48–50.
- Велев**, Венцислав. Някои от предизвикателствата на пандемията COVID-19 пред малките библиотеки в страната: с акцент върху читалищните библиотеки. – № 3, 24–30.
- Врачовска**, Силвия. Да останем свързани: Библиотека и читатели във време на пандемия. – № 3, 64–66.
- Георгиева**, Наталия. Инициативи и мерки на национални библиотеки. – № 3, 13–16.
- Добрева**, Милена. Пандемията от COVID-19: катализатор на дигиталната трансформация в библиотеките? Начални наблюдения от отговора на библиотеките в Катар. – № 3, 17–23.
- Евтимова**, Теодора, Пейчева-Дянкова, Теодора. Потребители и персонал в условията на пандемия: предизвикателства и възможности. – № 3, 71–74.
- Иванова**, Калина, Здравков, Калоян. Организация на работните процеси и достъп до ресурсите и услугите на Народна библиотека „Петко Р. Славейков“ – Велико Търново в условията на извънредно положение. – № 3, 43–47.
- Калчева**, Радка. Библиотеката в условията на криза или как една от най-социалните културни институции функционира в условия на социална дистанция. – № 3, 33–36.
- Крачанов**, Иван. Устойчиво развитие на практиките на дигитализация в Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив. – № 3, 40–42.
- Кършийска**, Яна. Предизвикателствата по време на криза. Отговорът на Регионална библиотека „П. К. Яворов“ – Бургас. – № 3, 67–70.
- Найденова**, Силвия, Георгиева, Габриела. Централната библиотека на БАН в дистанционен режим. – № 3, 31–32.
- Павлова**, Петя. Регионална библиотека „Проф. Беньо Цонев“ – Ловеч: работата с потребителите. – № 3, 80–81.
- [**Панайотова-Савова**, Виржиния]. Национален онлайн форум „COVID-19: отговорът на библиотеките“. – № 3, 6.

- Раева, Галина.** Регионална библиотека „Партений Павлович“ – Силистра: работа в условията на извънредно положение. – № 3, 75–79.
- Страшникова, Кирилка.** По какъв начин да организираме работата след извънредното положение? – № 3, 56–57.
- Участници** в Националния онлайн форум „COVID-19: отговорът на библиотеки-те“. – № 3, 7–8.
- Христова, Невяна.** Регионална библиотека „Дора Габе“ – Добрич по време на пандемия. – № 3, 37–39.

COVID-19

- Иванова, Нина.** Предизвикателствата в условията на епидемична обстановка. За работата на Отдел „Краезнание“ на Регионална библиотека „Априлов–Палаузов“ – Габрово. – № 6, 7–9.
- Найденова, Силвия, Георгиева, Габриела.** Централната библиотека на БАН в дистанционен режим. – № 4, 33–37.
- Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ участва в годишната среща на Конференцията на националните библиотеки в Европа (CENL). – № 6, 5–6.
- Парижкова, Любомира.** Опит за осмисляне на онлайн преподаването по време на пандемия. – № 4, 38–40.

Дигитализация

- Бранкова, Мария, Динчева, Светлана.** Видни български библиографи и библиотекари в нова дигитална колекция на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. – № 4, 5–8.
- Бук, Майкъл.** Предоставяне на дигитални библиотечни услуги и услуги за академична комуникация от университетската библиотека. – № 5, 5–14.
- Маслова, Юлия.** Сетевые коммуникации библиотек: тренд современного развития. – № 4, 9–16.

Библиотечни практики

- Александрова, Красимира.** Новите технологии, традиционната роля на Библиотеката и COVID-19 – пресечни точки. – № 2, 5–15.
- Блъскова, Диана.** Какво е да си библиотекар през XXI век? Проучване сред библиотекарите от Народна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив. – № 1, 18–24.
- Бранкова, Мария, Касабов, Александър.** Дигиталната нотна колекция в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“: мост между минало, настояще и бъдеще. – № 2, 16–19.
- Костадинова, Теодора.** Библиографско позоваване за неспециалисти. – № 5, 32–36.
- Николова, Калина.** Регионална библиотека „Стилиян Чилингиров“ – Шумен с нови услуги. – № 5, 25–27.
- Томова, Вили, Цонева, Савина.** 55 години Краеведско обединение „Мизия“. – № 5, 28–31.

Христова-Йорданова, Камелия. Зографската обител сред атонската монашеска общност: исторически път и място за служение на словото. – № 1, 25–33.

Библиотечно-библиографска хуманитаристика

Куманова, Александра. Алфред Фриц Майнхард: Иноверен (Ибн Сина). – № 2, 29–35.

Юбилей

Вазови чествания в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. – № 5, 21–24.

Христова, Димитрина. Книга със 150 страници. 150 години Регионална библиотека „Партений Павлович“ – Силистра. – № 5, 15–20.

Шумелов, Владимир. Радка Пенчева на 60 години. – № 2, 93–97.

140 години от рождението на Й. Йовков

Пенчева, Радка. Кирил Гривек и неговите спомени за Йордан Йовков. – № 6, 10–16.

Събития

Антон Дончев получи почетния знак на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в чест на неговата 90-а годишнина. – № 6, 17–19.

Бужашка, Боряна. Изложба „150 години Българска екзархия“ в Националната библиотека. – № 2, 20–23.

Величков, Петър. 65 години списание „Библиотека“. – № 1, 5–8.

20 поредни години светът отбелязва 25 ноември – ден за елиминиране на насилието над жени. – № 1, 11–13.

Денева, Диляна. Гостува детската писателка и художничка **Нуша Роянова**. Състо се първото онлайн представяне в инициативата #ВкъщиСъмИЧета. – № 2, 27–28.

ЖИВИЯТ университет – **ЖИВОТО** общуване. Триптих за доброто на универсалното хуманитарно познание и мисията на служенето на информационните технологии през ХХІ в. – № 3, 86–161.

Кирилова, Росица. 145 години от издаването на в. „Знаме“. – № 1, 9–10.

Куманова, Александра, Куманов, Милен. За вечни времена една изключително полезна инициатива на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“: факсимилна и дигитална библиотека *MAGNA PATRIOTICA*. – № 6, 26–34.

Минчева, Бояна. „Перли в КОРОНАта“. Атласът по анатомия на д-р Уилям Купър от 1698 г. – № 3, 82–85.

Минчева, Бояна. Перли в КОРОНАта: Великолепният век през погледа на пътешественика. – № 4, 17–21.

Минчева, Бояна. „Перли в КОРОНАта“: „Elephantographia curiosa“ или всичко за слона от митологията до науката. – № 5, 43–46.

Минчева, Бояна. Д-р Петър Берон – европейски измерения на възрожденската личност. – № 6, 20–22.

Христова-Йорданова, Камелия. „Перли в КОРОНАта“: Атласите на д-р Петър Берон (и Николай Павлович). – № 6, 23–25.

Радева, Яница. Дарител на годината’2019. – № 2, 24–26.

Ръкописи

Георгиев, Петко. Нова ръкописна придобивка в отдел „Специални сбирки“ на Народна библиотека „Иван Вазов“. – № 5, 37–42.

Реставрация и консервация

Ангелова, Радостина, Лашева, Веска. Превантивни мерки за опазване на библиотечните фондове на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. – № 4, 41–46.

Белчева, Малина. История на папиемаше технологията и приложението ѝ във викторианския дизайн на подвързията от началото на XIX век. – № 4, 47–57.

Четенето

Куманова, Александра, Казански, Никола, Василев, Николай. Към въпроса за серендипността: етимология на откривателството, скрито в приказките. Холистичното съзнание на постмодерното съвремие и онтологията на четенето и разбирането: боравене с дистинкция. – № 4, 58–67.

Лица

Дамянова, Ивелина, Ефтимова, Събина. По-труден е пътят, само ако го няма, но според мен за всеки има надежда! Александър Велков, създателят на сайта Вe tu guide, пред списание „Библиотека“. – № 4, 27–32.

Панайотова-Савова, Виржиния. Теодора Димова на 60! Писателката пред списание „Библиотека“. – № 4, 22–26.

Наследство

Кирова, Мариана. Опазване на културното литературно наследство и взаимодействие с правоохранителните органи. – № 4, 68–71.

Книгознание

Величков, Петър. Библиофилството и номерираните издания. – № 6, 35–45.

История на библиотеките

Арабаджиева, Яна. Библиотеките в Древен Рим. – № 1, 50–59.

Кендерова, Стоянка. Отново за Видинската библиотека на Осман Пазвантоглу. – № 1, 38–49.

История на книгата

- Величков**, Петър. Гео Милев и българските библиофилски издания. – № 1, 60–97.
Димитрова, Малина. Развойни тенденции в българското книгоиздаване, отразени в изданията на „Под игото“. – № 2, 54–74.

Минало

- Атанасов**, Християн. Обзор на османотурските документи за Казанлък и околността, съхранявани в отдел „Ориенталски сбирки“ на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. – № 5, 47–58.
Невзорова, Валентина. Добри Христов – основоположник на музикалната национално-самобитна култура на България. – № 4, 81–86.
Пенчева, Радка. Архивът на Цанко Церковски – възможности за интерпретации. – № 2, 36–53.
Пенчева, Радка. Д-р Васил Берон за моменти, събития и личности в българската история. Според книгата му „Археологически и исторически изследвания“. – № 6, 51–59.
Пенчева, Румяна. Сказките на Емануил Попдимитров. – № 6, 46–50.
Райчевски, Стоян. Прогласяване независимостта на Българската църква на празника на Светите братя Кирил и Методий. Словото на Българския екзарх Антим I, произнесено в Цариград на 11 май 1872 г. – № 5, 59–70.
Райчевски, Стоян. Триумфалното пътуване на Българския екзарх Антим I от Видин до Цариград. – № 6, 60–72.

Просветители

- Пенчева**, Румяна. Георги Кандиларов и българите в Македония. – № 1, 98–109.

Нова книга на НБКМ

- Филипова**, Силвия. Достойно продължение на една добра традиция. – № 1, 14–17.

Предстоящо

- Личева**, Амелия. Самотният жанр. – № 1, 31–37.

Нови книги

- Божилов**, Владимир. Биобиблиография на проф. Христо Мутафов. – № 1, 120–122.
Бонева, Вера. Нова академична книга за Васил Левски и Вътрешната революционна организация. – № 4, 87–90.
Гроздев, Георги. Литературен чифлик с много думи за семе в него. – № 2, 86–92.
Денчев, Стоян. Да имаш не само правото, но и задължението да напишеш такава книга... – № 3, 162–167.
Димчева, Анжела. Моето страдание е скучно. – № 6, 84–87.
Куманова, Александра, Василев, Николай. Единство на многообразието. – № 6, 73–83.
Николов, Георги Н. Монография за четирилогията „Асеновци“. – № 1, 123–127.

- Пенчева**, Радка. Биография на д-р Васил Берон от Илия Мусаков. – № 4, 91–94.
- Радкова**, Румяна. Документалното наследство и осмислянето на Българския XIX век. – № 3, 168–169.
- Цанков**, Георги. За теб, който търсиш ангела, бяха тези думи. – № 5, 71–77.
- Радева**, Яница. „Клонка от мирта“: поетичният и женствен свят на Елисавета Шапкарева. – № 6, 88–91.

Архивите не горят

- Петрова**, Стефка. Стриктност, всеотдайност и пълна вглъбеност в архивите. – № 1, 110–119.

От ръкописа

- Пенчева**, Румяна. Тихи, мои часове. Дневникът на писателя Веселин Андреев. – № 2, 102–140.
- Пенчева**, Румяна. Неизвестен спомен на Стилиян Чилингиров за големия руски писател Александър Фьодоров. – № 5, 78–127.

Млади автори

- Арабаджиева**, Яна. Библиотеките през Средновековието – манастирските библиотеки. – № 4, 72–80.
- Стефанов**, Росен. Deception Factor или Impact Factor: фалшивите цитатни индекси в науката. – № 2, 75–85.

Библиографски справки

- Шардина**, Величка. – № 1, 128–131; № 4, 95–101.

Нови справочници в НБКМ

- Стойнева**, Евелина. – № 2, 98–101.

In memoriam

- Проф. Вера Ганчева** (23.II.1943–10.IV.2020). – № 3, 170–171.
- Проф. Иван Сарандев** (28.II.1934–7.III.2020). – № 4, 102–106.
- Проф. Мария Младенова** (28.VIII.1945–21.VI.2020). – № 3, 171–172.

Календар'2021

- Анчева**, Радка. – № 6, 92–103.

Именен показалец на авторите

- Аврамова, В. – № 3, 9–12.
Азманова-Рударска, Е. – № 5, 27–42.
Александрова, К. – № 2, 5–15; № 3, 9–12.
Ангелова, Д. – № 3, 58–63.
Ангелова, Р. – № 4, 47–57.
Анчева, Р. – № 6, 92–103.
Арабаджиева, Я. – № 1, 50–59; № 4, 72–80.
Атанасов, Х. – № 5, 47–58.
Атанасова, А. – № 3, 51–55.
- Блъскова, Д. – № 1, 18–24.
Божилов, В. – № 1, 120–122.
Бонева, В. – № 3, 48–50; № 4, 87–90.
Бранкова, М. – № 2, 16–19; № 4, 5–8.
Бужашка, Б. – № 2, 20–23.
Бук, М. – № 5, 5–14.
- Василев, Н. – № 4, 58–67; № 6, 73–83.
Велев, В. – № 3, 24–30.
Величков, П. – № 1, 5–8, 60–97; № 6, 35–45.
Врачовска, С. – № 3, 64–66.
- Георгиев, П. – № 5, 37–42.
Георгиева, Г. – № 3, 31–32; № 4, 33–37.
Георгиева, Н. – № 3, 13–16.
Гроздев, Г. – № 2, 86–92.
- Дамянова, И. – № 4, 27–32.
Денева, Д. – № 2, 27–28.
Денчев, С. – № 3, 162–167.
Димитрова, М. – № 2, 54–74.
Димчева, А. – № 6, 84–87.
Динчева, С. – № 4, 5–8.
Добрева, М. – № 3, 17–23.
- Ефтимова, С. – № 4, 27–32.
Евтимова, Т. – № 3, 71–74.
- Здравков, К. – № 3, 43–47.
- Иванова, К. – № 3, 43–47.
Иванова, Н. – № 6, 7–9.
- Казански, Н. – № 4, 58–67.
Калчева, Р. – № 3, 33–36.
Касабов, Александър. – № 2, 16–19.
Кендерова, С. – № 1, 38–49.
Кирилова, Р. – № 1, 9–10.
Кирова, М. – № 4, 68–71.
Костадинова, Т. – № 5, 32–36.
Крачанов, И. – № 3, 40–42.
Куманов, М. – № 6, 26–34.
Куманова, А. – № 2, 29–35; № 4, 58–67; № 6, 26–34, 73–83.
Кършийска, Я. – № 3, 67–70.
- Лашева, В. – № 4, 47–57.
- Маслова, Ю. – № 4, 9–16.
Минчева, Б. – № 3, 82–85; № 4, 17–21; № 5, 43–46; № 6, 20–22.
- Найденова, С. – № 3, 31–32; № 4, 33–37.
Невзорова, В. – № 4, 81–86.
Николов, Г. Н. – № 1, 123–127.
Николова, К. – № 5, 25–27.
- Павлова, П. – № 3, 80–81.
Панайотова-Савова, В. – № 3, 6; № 4, 22–26.
Парижкова, Л. – № 4, 38–40.
Пейчева-Дянкова, Т. – № 3, 71–74.
Пенчева, Рад. – № 2, 36–53; № 4, 91–94, 102–106; № 6, 10–16, 51–59.
Пенчева, Рум. – № 1, 98–109; № 2, 102–140; № 5, 78–127; № 6, 46–50.
Петрова, С. – № 1, 110–119.

Радева, Я. – № 2, 24–26; № 6, 88–91.

Радкова, Р. – № 3, 168–169.

Раева, Г. – № 3, 75–79.

Райчевски, С. – № 5, 59–70; № 6, 60–72.

Стефанов, Р. – № 2, 75–85.

Стойнева, Е. – № 2, 98–101.

Страшникова, К. – № 3, 56–57.

Томова, В. – № 5, 28–31.

Филипова, С. – № 1, 14–17.

Христова, Д. – № 5, 15–20.

Христова, Н. – № 3, 37–39.

Христова-Йорданова, К. – № 1, 25–33;
№ 6, 23–25.

Цонева, С. – № 5, 28–31.

Цанков, Г. – № 5, 71–77.

Шардина, В. – № 1, 128–131; № 4, 95–
101.

Шумелов, В. – № 2, 93–97.

Изработи Петър Величков

ТАЛОН

ЗА АБОНАМЕНТ НА СПИСАНИЕ „БИБЛИОТЕКА“, издание на
НАЦИОНАЛНАТА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“, ЗА
2021 г.

Име. Презиме. Фамилия.

Фирма (библиотека)

ИЗПРАЩАЙТЕ АБОНАМЕНТА НА АДРЕС:

Пощенски код. Град (село). Област.

Улица. бл. вх. ет.

ап. тел.

Заплащам сумата от. лева за:

	Бр. кн.	Ед. цена	6 м.	12 м.
☐ Сп. „Библиотека“	6	9,00 лв.	☐ 27 лв.	☐ 54

лв.

ЗА КОНТАКТИ И ИНФОРМАЦИЯ:

Росица Владимирова – тел. 9183 136; GSM: 0885643171

e-mail: R.Vladimirova@nationallibrary.bg

rosicavladimirova@abv.bg

МОЖЕТЕ ДА ИЗПРАЩАТЕ ТАЛОНИТЕ НА АДРЕС:

1037 София, бул. „Васил Левски“ 88

НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

Росица Владимирова

По сметка:

IBAN сметка: BG20UNCR76303100112993, BIC код:

UNCRBGSF, Уникредит Булбанк,

Бизнес център София Батенберг, 1000 София

С пощенски запис:

1037 София, бул. „Васил Левски“ 88

НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

Росица Владимирова

Прилагам към поръчката копие от платежния банков документ
или квитанция от изпратения пощенски запис.